DOORSTROOM-PROGRAMMA'S VMBO-HAVO/MBO

EVALUATIE SUBSIDIES ACTIEPLAN GELIJKE KANSEN

EINDRAPPORT

seo • economisch onderzoek

Oberon onderzoek | advies

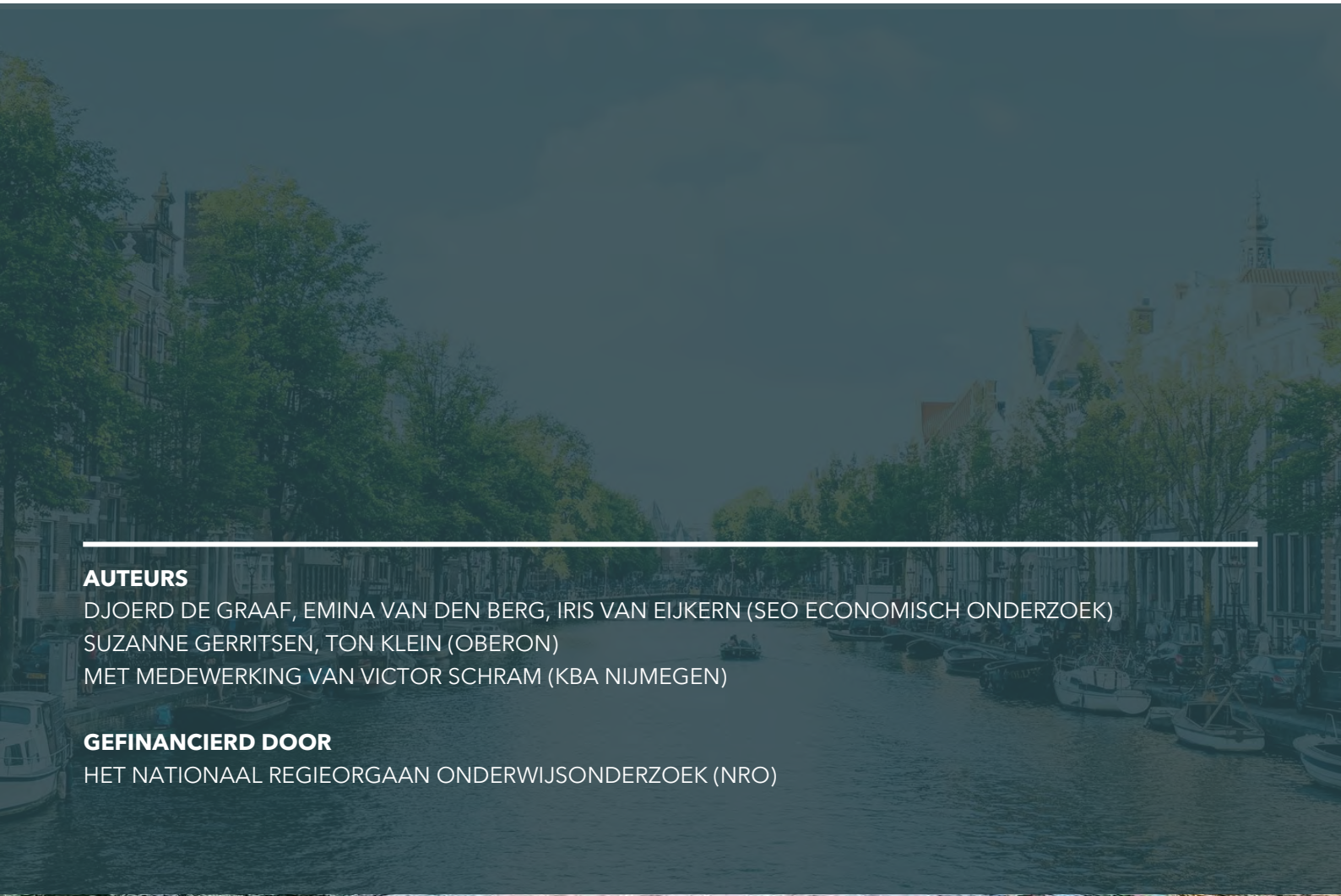

AUTEURS

DJOERD DE GRAAF, EMINA VAN DEN BERG, IRIS VAN EIJKERN (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)
SUZANNE GERRITSEN, TON KLEIN (OBERON)
MET MEDEWERKING VAN VICTOR SCHRAM (KBA NIJMEGEN)

GEFINANCIERD DOOR

HET NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK (NRO)

Samenvatting

Leerlingen zijn doorgaans positief over de doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo en scholen enthousiast. Tegelijkertijd sluiten de doorstroom-programma's niet altijd goed aan bij de uitgangspunten van de subsidieregeling, bijv. ten aanzien van de doelgroep en de gezamenlijke betrokkenheid van vmbo en mbo/havo.

In het kader van het Actieplan Gelijke Kansen heeft het ministerie van OCW in 2017 een subsidieregeling ontworpen om vmbo-scholen te stimuleren doorstroomprogramma's aan te bieden en daarmee de overgang naar het vervolgonderwijs te vergemakkelijken. De eerste vier aanvraagrondes van deze regeling hebben in totaal bijna 800 doorstroomprogramma's mogelijk gemaakt: 383 voor de overstap van vmbo naar mbo en 397 voor de overstap van vmbo naar havo.

De subsidieregeling is meerjarig onderzocht (2018-2022) door middel van enquêtes onder de deelnemende scholen en leerlingen, interviews en focusgroepen met betrokkenen bij de doorstroomprogramma's en aanvullende leerlinganalyses door koppeling met CBS-gegevens. Daarmee is inzicht verkregen in de invulling van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo en wat ze hebben opgeleverd.

De doelgroep is breder dan de beoogde 'kwetsbare' leerling

De subsidieregeling is in principe beschikbaar voor alle vmbo-leerlingen die extra hulp nodig hebben bij de overstap naar het vervolgonderwijs, maar het beleid richt zich met name op vmbo-leerlingen in een kwetsbare positie. Dit zijn leerlingen die vanwege hun achtergrond minder vanzelfsprekend toegang hebben tot economische, sociale en culturele hulpbronnen.

Het is opvallend dat scholen breder kijken dan alleen naar deze groep kwetsbare leerlingen. Minder dan de helft van de vmbo-scholen hanteert minder stimulans vanuit huis en/of afkomstig zijn uit een gezin met laagopgeleide ouders als selectiecriteria voor doorstroomprogramma's naar het mbo. Meer algemene redenen zoals onzekerheid over de keuze van de vervolgopleiding (53 procent) en dreigende uitval na het vmbo (51 procent) worden vaker gebruikt om in aanmerking te komen voor doorstroomprogramma's. Bij de overgang naar de havo neemt zelfs vaak de hele groep vmbo-havo doorstromers deel aan het programma. Bij slechts een kwart van de scholen is het programma (deels) gericht op een specifieke doelgroep binnen de groep vmbo'ers die naar de havo gaan, bijvoorbeeld leerlingen met minder ondersteuning vanuit huis, beperkte studievaardigheden of een achterstand in één of meer vakken.

Scholen bieden vooral extra begeleiding

Vaak bestaan doorstroomprogramma's voor vmbo-havo uit aanvullende lessen of begeleiding om vakinhoudelijke kennis bij te spijkeren, zowel individueel als in groepsverband. Andere veelvoorkomende onderdelen van het doorstroomprogramma zijn coaching en mentoring, betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap en extra lessen en begeleiding gericht op het ontwikkelen van studievaardigheden. Doorstroomprogramma's voor vmbo-mbo combineren vaak extra begeleiding met activiteiten die de leerlijn tussen vmbo en mbo beter op elkaar laten aansluiten. Er worden diverse vormen van extra begeleiding ingezet, waarvan voortgangs- en coachings-

gesprekken, LOB-activiteiten/-gesprekken, het betrekken van ouders of verzorgers bij de overstap en voorlichting over het mbo het meest voorkomen.

Leerlingen vinden het doorstroomprogramma behulpzaam

Scholen zijn enthousiast over de doorstroomprogramma's, omdat ze de meerwaarde voor leerlingen zien. Over het algemeen zijn leerlingen dan ook positief over hun doorstroomprogramma. Doorgaans vindt een groot deel van de leerlingen dat het programma hen (heel) veel heeft geholpen bij de overstap, zowel voorafgaand als na de overgang. Bij de overgang naar de havo is het moeilijk om aan te geven welke activiteiten de leerlingen als het meest helpend ervaren, aangezien hun mening vaak verandert als ze de overstap naar de havo hebben gemaakt. In gesprekken met leerlingen komt naar voren dat zij het meest hebben gehad aan de extra vakinhoudelijke lessen, vooral voor wiskunde. Verschillende scholen benadrukken vooral het belang van coaching. Voor en na de overstap naar het mbo zijn leerlingen over het algemeen tevreden over het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap en de doorlopende leerlijn tussen vmbo en mbo.

Daarnaast zijn er aanwijzingen dat doorstroomprogramma's leerlingen vooruithelpen op specifieke aspecten. Er moet echter voorzichtigheid worden betracht bij het trekken van algemene conclusies, omdat het aantal waarnemingen relatief beperkt is. Leerlingen die extra lessen in studievaardigheden volgen in vmbo 4 scoren bijvoorbeeld hoger op studie- en beroepsoriëntatie dan leerlingen die dat niet doen. Bovendien voelen leerlingen zich meer op hun gemak op de havo als ze in vmbo 4 via bijv. meeloopdagen kennis hebben gemaakt met de havo. Het volgen van examentraining en het betrekken van ouders of verzorgers bij de overstap naar de havo lijkt de werkhouding van leerlingen te verbeteren. Leerlingen die in vmbo 4 in een aparte klas zaten voor leerlingen die naar de havo wilden, hebben meer vertrouwen in hun cognitieve vermogens dan leerlingen die dat niet deden. Ten slotte geven leerlingen aan dat ze zich beter voelen in hun relatie met docenten als ze na het eindexamen een zomerprogramma hebben gevolgd in vergelijking met leerlingen die dat niet hebben gedaan. Er zijn geen aanknopingspunten dat leerlingen die hebben deelgenomen aan specifieke activiteiten binnen een doorstroomprogramma na de overstap betere of minder goede onderwijsresultaten behalen dan andere leerlingen, ook al door het beperkte aantal waarnemingen en de relatief korte tijdspanne.

Onduidelijk is of subsidie tot blijvende nieuwe programma's leidt

De activiteiten die scholen binnen hun doorstroomprogramma aanbieden zijn niet altijd nieuw en betreffen soms veranderingen voor leerlingen die voortvloeien uit andere ontwikkelingen in het onderwijs die niet direct in verbinding staan met gelijke kansen voor alle leerlingen (bijv. de vernieuwing van het vmbo, de nieuwe leerweg, samenwerking met het mbo vanuit Sterk Techniekonderwijs of het doorstroomrecht naar de havo). Scholen die wel nieuwe of extra activiteiten aanbieden vragen zich dikwijls af of ze die uitbreiding kunnen blijven aanbieden als de subsidie is beëindigd. Ook zijn er scholen die het doorstroomprogramma ook door hadden laten gaan zonder subsidie. De aansluiting bij de uitgangspunten van de subsidieregeling is dus niet overal even goed.

Inhoudsopgave

Samenvatting i

1 Inleiding 1

1.1 Subsidieregeling doorstroomprogramma's vmbo-havo/mbo 1

1.2 Onderzoeksvragen en onderzoeksaanpak 3

1.3 Leeswijzer 8

2 Invulling doorstroomprogramma's 9

2.1 Doorstroomprogramma's vmbo-havo 9

2.2 Doorstroomprogramma's vmbo-mbo 17

3 Opbrengsten doorstroomprogramma's 27

3.1 Theoretische verwachtingen 27

3.2 Verwachtingen volgens leerlingen 29

3.3 Vastgestelde opbrengsten bij leerlingen 35

3.4 Onderwijsloopbaan na het doorstroomprogramma 42

3.5 Werkzame en belemmerende factoren 44

4 Conclusies 48

4.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen 48

4.2 Reflectie 52

Literatuur 55

Bijlage A Enquêtes onder scholen 57

Bijlage A.1 Doorstroomprogramma's vmbo-mbo 57

Bijlage A.2 Doorstroomprogramma's vmbo-havo 60

Bijlage B Leerlingenenquêtes (voormeting) 64

Bijlage C Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten projectleiders doorstroomprogramma's vmbo-havo 72

Bijlage D Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten projectleiders doorstroomprogramma's vmbo-mbo 79

Bijlage E Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten leerlingen doorstroomprogramma's vmbo-havo 85

Bijlage F Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten leerlingen doorstroomprogramma's vmbo-mbo 95

Bijlage G Opbrengstmaatstaven 99

1 Inleiding

Tussen juni 2017 en oktober 2019 hebben bijna 800 vmbo-scholen hun subsidieaanvraag voor een doorstroomstroomprogramma vmbo-mbo/havo gehonoreerd gekregen. Met dit meerjarig onderzoek is gevolgd hoe die programma's invulling hebben gekregen en wat ze hebben opgeleverd.

In het Nederlandse onderwijs is het mogelijk om te stapelen of om tussentijds te veranderen van opleidingsniveau. Dit is belangrijk, omdat niet iedere leerling start in het voortgezet onderwijs op de plek waar hij of zij het best past. Leerlingen die het vmbo afgerond hebben, kunnen door deze mogelijkheid bijvoorbeeld kiezen voor een vervolg op het mbo of juist voor een overgang naar de havo. Bij beide overgangen lopen doorstromers echter tegen obstakels aan.[1] Zo sluiten de manier van lesgeven en de lesmethoden in de havo niet altijd goed aan op het vmbo. Ook is de samenwerking tussen vmbo en mbo niet altijd optimaal en is het verschil in schaalgrootte tussen de vmbo-school en mbo-instelling vaak erg groot. Eén van de mogelijke manieren om deze drempels te verlagen, is het aanbieden van doorstroomprogramma's aan vmbo-leerlingen.

1.1 Subsidieregeling doorstroomprogramma's vmbo-havo/mbo

In het kader van het Actieplan Gelijke Kansen heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) in 2017 een subsidieregeling ontworpen (Staatscourant, 2017, Nr. 30745), om vmbo-scholen te stimuleren doorstroomprogramma's aan te bieden en daarmee de overgang naar het vervolgonderwijs te vergemakkelijken. Om voor deze subsidie in aanmerking te komen, moeten de doorstroomprogramma's zich ten minste richten op één van de volgende activiteiten, ter bevordering van het zelfvertrouwen en de zelfstandigheid van de leerling:

- Het voorbereiden op de gevraagde werkhouding in het mbo of de havo, bijvoorbeeld door reflectie op de eigen rol en vaardigheden. Hierbij wordt de leerling ook begeleid bij het verbeteren van de studievaardigheden zoals de ontwikkeling van een eigen leerstrategie en het leren plannen en organiseren van de leeractiviteiten;
- Persoonlijke begeleiding en coaching rondom en tijdens de overgang;
- Het leren benutten van netwerken of hulpbronnen uit de omgeving.

Naast deze activiteiten staan scholen vrij om andere activiteiten aan te bieden, zoals het vergroten van vakinhoudelijke kennis, het geven van voorlichting of het professionaliseren van leraren of medeleerlingen tot coach of begeleider.

De subsidieregeling is bedoeld voor doorstroomprogramma's voor leerlingen in het laatste leerjaar van het vmbo (vmbo 4) en het eerste leerjaar van het vervolgonderwijs (havo 4 of mbo 1). In principe komen alle vmbo-leerlingen die extra hulp nodig hebben bij de overstap in aanmerking voor de subsidie, maar het beleidskader van de subsidieregeling richt zich in het bijzonder op vmbo-leerlingen in een kwetsbare positie. Hiermee worden leerlingen bedoeld die vanuit hun omgeving minder vanzelfsprekend hulpbronnen vanuit economisch, sociaal of cultureel perspectief tot hun beschikking hebben (gehad). Deze jongeren lopen bij alle overgangen in het onderwijs een extra risico om hun mogelijkheden niet optimaal te benutten of zelfs uit te vallen uit het onderwijs zonder

[1] Zie o.a. De Graaf e.a. (2019) en De Graaf e.a. (2022).

startkwalificatie. Met een doorstroomprogramma wordt hen potentieel een extra duwtje in de rug gegeven. Het betreft dus in principe een bevordering van de verticale kansengelijkheid, om te voorkomen dat het kwetsbare leerlingen niet lukt om na het vmbo succesvol hun gekozen vervolgopleiding (havo of mbo) voort te zetten.

Een aanvraag voor een doorstroomprogramma vmbo-havo/mbo dient aan een aantal voorwaarden te voldoen:

- De subsidieaanvraag moet worden ingediend door het bevoegd gezag van een vmbo-vestiging. Het bevoegd gezag dat de aanvraag indient is penvoerder en subsidieontvanger;
- Er moet sprake zijn van een samenwerking met één of meer regionale opleidingscentra (ROC), agrarische opleidingscentra (AOC), vakinstellingen of havo-scholen;
- De betrokken partijen stellen een plan op dat door het bevoegd gezag van alle partijen is ondertekend;
- In de aanvraag moet worden vermeld hoe het aangevraagde bedrag verdeeld wordt en welke rol de partners binnen het project vervullen. Ook moet worden toegelicht of en hoe eventuele derde partijen betrokken worden bij het project.

Per vmbo-vestiging kon per overstapmoment 700 euro per leerling met een maximum van 24.500 euro subsidie worden aangevraagd bij de Dienst Uitvoering Subsidies Instellingen (DUS-I), wat neerkwam op subsidie voor maximaal 35 leerlingen. Het bevoegd gezag mocht ervoor kiezen meer dan 35 leerlingen door middel van een doorstroomprogramma te ondersteunen, maar ontving geen subsidie voor de extra leerlingen. De subsidie werd per aanvraag verstrekt voor twee opeenvolgende cohorten leerlingen, wat betekent dat er voor twee overstapmomenten maximaal een subsidie van 49.000 euro per vmbo-vestiging kon worden aangevraagd.

In 2017 was in totaal 3,5 miljoen euro beschikbaar voor de doorstroomprogramma's vmbo-mbo en vmbo-havo, voor de jaren 2018, 2019 en 2020 5 miljoen euro per kalenderjaar. In 2021 is besloten om de subsidieregeling te verlengen met twee aanvraagrondes[2]. In 2021 is nog eens 5.488.000 euro beschikbaar gesteld en in 2022 6.306.013 euro.

Omdat het grootste deel van de vmbo-leerlingen doorstroomt naar het mbo, is 70 procent van het subsidieplafond beschikbaar gesteld voor doorstroomprogramma's vmbo-mbo en 30 procent voor doorstroomprogramma's vmbo-havo. Met betrekking tot de overgang van vmbo naar havo is op 1 augustus 2020 de invoering van het doorstroomrecht vmbo gl/tl-havo[3] van kracht geworden. Met de inzet van de doorstroomprogramma's was het idee dat scholen zich hierop kunnen voorbereiden.

Tabel 1.1 toont het aantal ingediende en gehonoreerde aanvragen tijdens de eerste vier tranches. Daaruit blijkt dat de minste aanvragen zijn ingediend bij het eerst mogelijke aanvraagmoment (tranche 1). Dit hangt samen met de relatief korte termijn tussen de bekendmaking van de subsidieregeling en de deadline voor het indienen van een aanvraag. In de tranches die volgden zijn veel meer aanvragen ingediend, mede vanwege toenemende communicatie en bekendheid over de regeling. Alleen in tranche 2 heeft loting plaatsgevonden vanwege het overschrijden van het subsidieplafond. In de andere tranches speelde vooral het incompleet zijn van een aanvraag een rol bij het niet honoreren.

In totaal zijn in de eerste vier tranches bijna 800 aanvragen voor een doorstroomprogramma gehonoreerd: 383 voor vmbo-mbo en 397 voor vmbo-havo. De subsidieregeling liet toe dat vmbo-scholen met verschillende havo-

2 De verlengde aanvraagrondes maken geen onderdeel uit van het monitor- en evaluatieonderzoek.

3 Voor leerlingen in vmbo-gl/tl geldt de voorwaarde van een diploma met een extra vak boven op het aantal verplichte vakken in de leerweg. Alle algemeen vormende vakken zijn toegestaan. Beroepsgerichte vakken en schooleigen vakken tellen niet als extra vak.

scholen of mbo-instellingen aanvragen konden indienen. Voor elke scholencombinatie kon een aparte aanvraag ingediend worden. Ook liet de subsidieregeling toe dat eenzelfde scholencombinatie in meerdere tranches een aanvraag kon indienen, mits er minstens een tranche tussen de aanvragen zat.

Tabel 1.1 Bijna 800 doorstroomprogramma's hebben subsidie ontvangen

	Tranche 1 (juni 2017)	Tranche 2 (okt 2017)	Tranche 3 (okt 2018)	Tranche 4 (okt 2019)	Totaal
Vmbo-mbo					
Aantal ingediende aanvragen	47	214	191	111	563
Aantal gehonoreerde aanvragen	38	78	173	94	383
Vmbo-havo					
Aantal ingediende aanvragen	94	171	182	104	551
Aantal gehonoreerde aanvragen	83	47	174	93	397

Bron: Dienst Uitvoering Subsidies voor Instellingen (DUS-I)

1.2 Onderzoeksvragen en onderzoeksaanpak

In de subsidieregeling van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo en vmbo-havo (Staatcourant, 2017, Nr. 30745) is opgenomen dat de doorstroomprogramma's worden gemonitord en geëvalueerd. In dit meerjarige onderzoek, dat liep van begin 2018, is het doel een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Op welke wijzen geven de onderwijsinstellingen de doorstroomprogramma's vorm?
2. Op welke doelgroep richten de doorstroomprogramma's zich?
3. Wat leveren de doorstroomprogramma's op?
4. Wat zijn de werkzame factoren van de doorstroomprogramma's?

De focus van het onderzoek ligt op de eerste vier tranches van de subsidieregeling. Dit betreft de scholen met een gehonoreerde aanvraag voor een doorstroomprogramma vmbo-mbo en/of vmbo-havo tot uiterlijk oktober 2019. Scholen die in 2021 en/of 2022 subsidie ontvingen vallen buiten de scope van het onderzoek.

In het onderzoek worden een implementatiemonitor (ter beantwoording van onderzoeksvragen 1 en 2), een effectevaluatie (onderzoeksvraag 3) en een verklarende evaluatie (onderzoeksvraag 4) onderscheiden. Gekozen is voor een 'mixed-methods' benadering met een combinatie van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve methoden. Hieronder worden de implementatiemonitor, effectmeting en verklarende evaluatie nader toegelicht.

1.2.1 Implementatiemonitor

Met behulp van de implementatiemonitor is een beeld verkregen van hoe de doorstroomprogramma's door scholen zijn vormgegeven en hoe zijzelf en hun leerlingen de doorstroomprogramma's ervaren hebben. De implementatiemonitor geeft daarmee antwoord op de algemene onderzoeksvragen 1 en 2 (zie hierboven) en de bijbehorende subvragen:

- Hoe zien de doorstroomprogramma's eruit? Welke onderdelen/interventies bevatten ze? Wat is de inhoud?
- Welke leerlingen doen mee en hoe worden zij geselecteerd?
- Wie voeren de programma's uit?
- Hoe verloopt de samenwerking met het vervolgonderwijs (ROC/AOC/havo-afdeling)?

- Wat zijn de ervaringen van de betrokken scholen en leerlingen met de doorstroomprogramma's?

De informatie die hiervoor benodigd is, is achterhaald via verschillende onderzoeksinstrumenten: een webenquête onder scholen, telefonische interviews en focusgroepen bij een deel van de gesubsidieerde scholen.

Enquête onder scholen

Onder de eerste vier tranches scholen die gebruikmaakten van de subsidieregeling, zijn enquêtes gehouden. Bij de eerste twee tranches is het verzoek tot deelname aan de enquête rechtstreeks verstuurd aan de schoolcontactpersonen via e-mail [4]. Voor de derde en vierde tranche is de enquête geïntegreerd in de aanvraagprocedure via DUS-I. Direct na het indienen van een subsidieaanvraag werd geautomatiseerd een bevestiging van de aanvraag gestuurd naar de indiener, inclusief een verzoek voor het invullen van de enquête.

Met de enquête is een (beknopt) algemeen beeld verkregen van een aantal aspecten van het doorstroomprogramma, zoals de doelgroep, de inhoud, de inrichting en het doel (zie de vragenlijsten in Bijlage A). In totaal zijn 799 vmbo-scholen uitgenodigd voor deelname aan de enquête (383 met een doorstroomprogramma en 416 scholen met een doorstroomprogramma vmbo-havo). Daaraan hebben in totaal 395 scholen gehoor gegeven, 199 met een doorstroomprogramma vmbo-mbo en 196 met een doorstroomprogramma vmbo-havo.

Tabel 1.2 Met een enquête is inzicht verkregen van de doorstroomprogramma's bij ongeveer de helft van alle deelnemende scholen

	Tranche 1 en 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Vmbo-mbo				
Totaal aantal deelnemende scholen	116	173	94	383
Respons (aantal scholen)	62	56	81	199
Responspercentage	53%	32%	86%	52%
Vmbo-havo				
Totaal aantal deelnemende scholen	130	174	93	416
Respons (aantal scholen)	97	45	54	196
Responspercentage	75%	26%	58%	47%

Bron: Dienst Uitvoering Subsidies voor Instellingen (DUS-I) en enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Interviews

Om een uitgebreider beeld te krijgen van de implementatie van de doorstroomprogramma's zijn in 2019 en 2021 interviews gehouden onder gesubsidieerde scholen.[5] Hiervoor zijn jaarlijks circa 20 scholen benaderd: 10 vmbo-scholen, vijf mbo-instellingen en vijf havo-scholen. Er is getracht een diverse groep scholen te spreken, door bij de selectie zoveel mogelijk te variëren naar het type doorstroomprogramma (zoals bekend uit de enquête onder scholen) en naar hoe lang ze de doorstroomprogramma's al aanbieden (eerste of tweede jaar). In elk interview is een verdiepingsslag op de gegevens uit de enquête bewerkstelligd. Ten tijde van het invullen van de enquête waren scholen veelal nog niet gestart met de uitvoering van de doorstroomprogramma's.

Focusgroepen

4 De e-mailadressen waren bekend vanuit de subsidieaanvraag.

5 Vanwege corona zijn er geen interviews in 2020 gehouden. Deze zijn in overleg met OCW uitgesteld tot in 2021.

In 2021 zijn bij acht deelnemende vmbo-scholen focusgroepen gehouden om voor deze cases een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de implementatie. Bij deze beperkte selectie van scholen is zo veel mogelijk getracht om variatie over doorstroom naar het type vervolgonderwijs (vier naar havo en vier naar mbo), type doorstroomprogramma en jaar van deelname (eerste of tweede cohort leerlingen) aan te brengen. Daarbij waren we uiteraard afhankelijk van de bereidheid van scholen om mee te willen werken aan de focusgroepen.

Per vmbo-school zijn waar mogelijk meerdere focusgroepen georganiseerd met als doel om met meerdere betrokkenen tegelijk in gesprek te gaan, zowel vanuit vmbo als vanuit havo of mbo. Het gaat hierbij om personen als schoolleiders, decanen, teamleiders, docenten en mentoren. Bij vijf scholen is ook met leerlingen gesproken die gebruik hebben gemaakt van het doorstroomprogramma.[6]

1.2.2 Effectmeting

Met de effectmeting wordt beoogd inzicht te geven in de opbrengsten van de doorstroomprogramma's vmbo-havo/mbo (onderzoeksvraag 3). Meer concreet vallen hieronder de volgende twee subvragen:

- Hoe stromen de leerlingen door na het volgen van het doorstroomprogramma?
- Hoe ontwikkelen de deelnemende leerlingen zich tijdens het programma op (waar relevant): gevraagde werkhouding havo/mbo, studievaardigheden (waaronder ontwikkeling van leerstrategieën en het plannen en organiseren van leeractiviteiten), zelfvertrouwen, zelfredzaamheid/zelfstandigheid, sociaal-emotioneel welbevinden, bewustzijn van de consequenties van de opleidingskeuze en kennislacunes?

Ten behoeve hiervan is allereerst een (beknopte) literatuurstudie verricht om te inventariseren welke interventies op basis van internationale (wetenschappelijke) literatuur effectief lijken te zijn en wat op grond daarvan verwacht kan worden van de interventies van de verschillende deelnemende scholen. Daarnaast zijn met behulp van gestandaardiseerde meetinstrumenten middels een enquête op twee momenten gegevens verzameld bij een steekproef van deelnemende leerlingen. Het eerste afnamemoment was voorafgaand aan het doorstroomprogramma (voormeting in vmbo 4) en het tweede afnamemoment was na het volgen van het doorstroomprogramma (nameting in havo 4 of in mbo 1).

Oorspronkelijk zouden in 2019, 2020 en 2021 leerlingenenquêtes[7] worden afgenomen ten behoeve van de effectmeting. In het voorjaar van 2020 kregen scholen echter te maken met schoolsluitingen en beperkende maatregelen vanwege de coronapandemie, waardoor in overleg met de directie VO van het ministerie van OCW is besloten om in die periode geen scholen te belasten met dit onderzoek. In plaats daarvan zijn de leerlingenenquêtes gehouden in 2019, 2020 (najaar) 2021 en 2022, gebruikmakend van een tranche leerlingen die oorspronkelijk niet in het onderzoek zou worden betrokken. Hierdoor is het oorspronkelijke onderzoek met een jaar

6 Dit is niet bij alle scholen gelukt, omdat sommige scholen er bewust voor kiezen om niet te communiceren over het doorstroomprogramma om daarmee te voorkomen dat leerlingen zich 'speciaal' behandeld voelen.

7 Bij de start van het onderzoek was het idee om de enquête ook te laten invullen door leerlingen die niet deelnemen aan een doorstroomprogramma, door bijv. aan uitgelote scholen te vragen hieraan mee te werken of aan scholen die qua leerlingpopulatie vergelijkbaar zijn met de deelnemende scholen. Daarmee zou een controlegroep ontstaan, waarmee middels een verschil-in-verschil-analyse de effecten van de doorstroomprogramma's zou kunnen worden vastgesteld. Dit is in de praktijk om verschillende redenen onhaalbaar gebleken. De belangrijkste redenen waren een tegenvallende bereidheid van scholen om deel te willen nemen in de controlegroep, het feit dat uitgelote scholen vaak bij de eerstvolgende aanvraagronde alsnog subsidie hebben ontvangen en dat niet-deelnemende scholen activiteiten aanbieden die bij de deelnemende scholen onder het doorstroomprogramma vallen. Consequentie hiervan is dat de effecten van de doorstroomprogramma's niet ten opzichte van geen doorstroomprogramma kunnen worden vastgesteld, maar t.o.v. van andere doorstroomprogramma's.

verlengd. De cohorten leerlingen binnen de doorstroomprogramma's die deel uitmaken van de effectmeting zijn weergeven in onderstaande Tabel 1.3. Het betreft de cohorten 2b, 3a en 4b (groene cellen in de tabel).

Tabel 1.3 Een selectie van leerlingen binnen cohorten 2b, 3a en 4b maakt deel uit van de effectmeting

Aanvraagronde	Cohort	Schooljaar					
Tranche 1 (juni 2017)	1a	vmbo4	mbo1/havo4				
	1b		vmbo4	mbo1/havo4			
Tranche 2 (oktober 2017)	2a		vmbo4	mbo1/havo4			
	2b			vmbo4	mbo1/havo4		
Tranche 3 (oktober 2018)	3a			vmbo4	mbo1/havo4		
	3b				vmbo4	mbo1/havo4	
Tranche 4 (oktober 2019)	4a				vmbo4	mbo1/havo4	
	4b					vmbo4	mbo1/havo4

Voor het organiseren van de leerlingenenquêtes zijn voor de voormeting in 2019 en in 2021 circa 40 doorstroomprogramma's geselecteerd; 20 voor de overstap naar havo en 20 voor de overstap naar mbo. Vereiste bij deze selectie was dat deze scholen hebben deelgenomen aan de eerder gehouden enquête onder scholen, omdat op basis daarvan bekend is welke inhoudelijke plannen er waren bij de start. Hiermee is getracht onder andere variatie aan te brengen wat betreft inhoud van de interventies en de (grootte van de) doelgroep. Het streven was om per voormeting de leerlingen van ongeveer 30 doorstroomprogramma's te bereiken. Voor de voormeting in 2019 is dit streefgetal niet behaald: leerlingen van 25 doorstroomprogramma zijn bereid gevonden om de enquête in te vullen (15 voor de overstap naar havo en 10 voor de overstap naar mbo). In 2021 is het streefgetal ruimschoots behaald, namelijk 77 doorstroomprogramma's (31 voor de overstap naar havo en 46 voor de overstap naar mbo).

Voor de nametingen in 2021 en 2022 zijn de scholen benaderd die hebben deelgenomen aan de voormetingen, met als doel om zoveel mogelijk dezelfde leerlingen te enquêteren na hun overstap. Vmbo-scholen zijn hierover bij de voormeting geïnformeerd, maar in het geval van overstap naar mbo is de organisatie hiervan in veel gevallen opnieuw afgestemd met de mbo-instelling.

Inhoud vragenlijst

De vragenlijst bestond uit vier delen:

- Achtergrondkenmerken van leerlingen;
- Gevolgde interventies binnen het doorstroomprogramma;
- Verwachting/oordeel leerlingen ten aanzien van de interventies binnen het doorstroomprogramma;
- Een lijst van gevalideerde items waarmee de (ontwikkeling in) beoogde opbrengsten van het doorstroomprogramma is uitgevraagd.

Voor de doorstroomprogramma's vmbo-havo is een iets andere vragenlijst gehanteerd dan voor de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, afgestemd op de interventies die naar voren zijn gekomen uit de enquête onder scholen. De vragenlijsten van de voormeting zijn opgenomen in Bijlage B. Om deelname aan de enquête te stimuleren, zijn jaarlijks enkele Bol.com cadeaubonnen ter waarde van 20 euro verloot onder degenen die de enquête volledig hadden ingevuld.

Respons

Het streven over twee rondes voormetingen was 1.500 ingevulde enquêtes voor vmbo-havo en vmbo-mbo samen. Dit is wel behaald voor cohort 2021/2022, maar niet voor cohort 2019/2020 (zie Tabel 1.4). De enquête kon in 2019 relatief laat in gang worden gezet, doordat de 'go-beslissing' voor dit onderzoek laat kwam en scholen toen al tegen de examenperiode aan zaten. Het verkrijgen van medewerking verliep destijds daarom moeizaam. Voor de tweede voormeting is de communicatie met de scholen veel eerder opgestart, wat met name bij de doorstroomprogramma's vmbo-mbo tot een zeer goede respons heeft geleid.

Voor de nameting was ingecalculeerd dat een deel van de respondenten in de voormeting niet ook zal deelnemen in de nameting. Bij de doorstroomprogramma's vmbo-havo is ongeveer de helft van het aantal respondenten in de voormeting behaald. Bij de doorstroomprogramma's vmbo-mbo is dat aandeel een stuk lager. Dit verschil komt doordat vmbo-scholen met een doorstroomprogramma vmbo-havo veelal zelf een havo-afdeling hebben en de leerlingen ook na de overstap goed in beeld hebben. Bij de vmbo-scholen met een doorstroomprogramma vmbo-mbo is dat veel minder het geval en is het binnen mbo-instellingen met verschillende afdelingen en contactpersonen vaak een enorme zoektocht om de desbetreffende leerlingen terug te vinden. Daarbij komt ook dat mbo-instellingen veelal minder goed op de hoogte zijn van de doorstroomprogramma's en de zoektocht naar de leerlingen daar al strandt.

Tabel 1.4 Ruim 1.800 leerlingen hebben deelgenomen aan de voormeting en bijna 300 aan de nameting

	Vmbo-havo			Vmbo-mbo			Totaal
	Cohort 2019/2020	Cohort 2021/2022	Totaal	Cohort 2019/2020	Cohort 2021/2022	Totaal	
Voormeting	101	321	422	90	1.317	1.407	1.829
Nameting	56	149	205	35	52	87	292

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Gegevenskoppeling via het CBS

Aan elke deelnemende school is gevraagd om de Onderwijsnummers van de betreffende leerlingen aan te leveren bij het CBS. Doordat de enquêteresultaten unieke inlogcodes per leerling bevatten en het CBS de koppeling tussen de inlogcode en het Onderwijsnummer kon maken, zijn de enquête-uitkomsten verrijkt met bij het CBS beschikbare gegevens zoals geslacht, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau en inkomen van ouders. Deze route is juridisch getoetst en is in overeenstemming met de richtlijnen van de AVG.

Doordat deze procedure zowel in de voormeting (in vmbo 4) als in de nameting (in havo 4 of in mbo 1) is gevolgd, kon per leerling die aan beide metingen heeft deelgenomen de ontwikkeling op de bevraagde indicatoren worden vastgesteld.

De CBS-gegevens (ROD[8]) zijn ook benut om de voortgang van leerlingen in hun schoolloopbaan te volgen. ROD bevat voor dit onderzoek relevante gegevens zoals zittenblijven (havo, mbo), uitval (in havo/mbo), diplomering (in havo) of studieswitch (mbo).

8 Register Onderwijsdeelnemers.

Ondanks vele inspanningen van de onderzoekers hebben niet alle scholen de Onderwijsnummers van de leerlingen aangeleverd bij het CBS. Voor ruim 1.600 leerlingen is de koppeling van de enquêteresultaten aan de achtergrondkenmerken en onderwijsloopbaan gelukt binnen de CBS-omgeving.[9] Daarvan hebben 138 leerlingen deelgenomen aan zowel de voor- als de nameting (120 vmbo-havo en 18 vmbo-mbo).

1.2.3 Verklarende evaluatie

De verklarende evaluatie legt de verbinding tussen de interventies binnen de doorstroomprogramma's (bekend uit de implementatiemonitor) enerzijds en de resultaten die dat heeft opgeleverd bij de doelgroepleerlingen (bekend uit de effectmeting) anderzijds. Binnen de verklarende evaluatie stond de beantwoording van de volgende vragen centraal:

- Wat zijn de werkzame bestanddelen van de doorstroomprogramma's?
- Welke mechanismen spelen een rol bij het bereiken van het gewenste resultaat?
- Waarom worden effecten wel/niet aangetoond?

De verklarende evaluatie is vormgegeven door in 2023 zeven interviews[10] met gesubsidieerde scholen te houden. In veel opzichten lijken deze casestudies op de focusgroepen in de implementatiemonitor. Het verschil met de implementatiemonitor is dat bij de verklarende evaluatie is teruggekeken met de betrokkenen om bovenstaande subvragen te kunnen beantwoorden. Bij de selectie van de casestudies is zoveel mogelijk variatie aangebracht in het type doorstroomprogramma. Doorslaggevende factor was echter de bereidheid van scholen om hieraan deel te nemen.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 geeft een beeld van de invulling van de doorstroomprogramma's gebaseerd op zowel de enquête onder scholen als de verdiepende interviews en focusgroepgesprekken met betrokken personeel en in een aantal gevallen met leerlingen. Hoofdstuk 3 beschrijft de uitkomsten van de effectevaluatie en van de verklarende evaluatie, waarmee inzicht is verkregen in de bevorderende en belemmerende factoren van de (uitvoering van) doorstroomprogramma's. Ten slotte sluit Hoofdstuk 4 af met de beantwoording van de onderzoeksvragen en een reflectie op de bevindingen van het onderzoek. Bijlagen A en B bevatten de gehouden enquêtes, Bijlage C en D bevatten aanvullende tabellen over de enquêteresultaten onder scholen, Bijlage E en F bevatten aanvullende tabellen over de enquêteresultaten van leerlingen en tot slot bevat Bijlage G een overzicht van opbrengstmaatstaven die gehanteerd is in de leerlingenenquêtes.

9 Dit betreft 1.399 leerlingen met een voormeting (292 vmbo-havo en 1.107 vmbo-mbo) en 215 leerlingen met een nameting (168 vmbo-havo en 47 vmbo-mbo).

10 Vier interviews voor de overstap van vmbo naar havo en drie interviews voor de overstap van vmbo naar mbo.

2 Invulling doorstroomprogramma's

Het aanbod aan doorstroomprogramma's is divers. Bij de overstap van vmbo naar havo staat het bijspijkeren op vakinhoud centraal, bij de overstap van vmbo naar mbo het bewust kiezen van een vervolgopleiding. Scholen zijn enthousiast en gaan graag door met hun doorstroomprogramma.

Om inzicht te krijgen in de doorstroomprogramma's die scholen aanbieden, zijn enquêtes gehouden onder alle deelnemende scholen in tranche 1 tot en met 4 van de subsidieregeling. Er zijn twee aparte enquêtes opgesteld, één voor de doorstroom naar het mbo en één voor de doorstroom naar de havo (zie bijlage A). Hierin zijn onder andere vragen opgenomen over de inhoud, de intensiteit en de duur van de doorstroomprogramma's. Daarnaast zijn onder een selectie van scholen aanvullende interviews en focusgroepgesprekken gehouden. Dit hoofdstuk geeft een beeld van de invulling van de doorstroomprogramma's voortkomend uit de enquêtes, in kaders aangevuld met informatie uit de gehouden interviews en focusgroepgesprekken.

2.1 Doorstroomprogramma's vmbo-havo

De doelgroepen en doelen

Voor de subsidieregeling komen in principe alle vmbo-leerlingen die extra hulp nodig bij de overstap naar het vervolgonderwijs hebben in aanmerking, maar het beleidskader richt zich in het bijzonder op vmbo-leerlingen in een kwetsbare positie. Hiermee worden leerlingen bedoeld die vanuit hun omgeving minder vanzelfsprekend hulpbronnen vanuit economisch, sociaal en cultureel perspectief tot hun beschikking hebben (gehad). Bij 86 procent van alle scholen in tranche 1 tot en met 4 is het doorstroomprogramma (deels) gericht op alle vmbo-leerlingen die naar de havo gaan. Bij 22 procent van deze scholen is het programma (deels) gericht op een specifieke doelgroep van alle vmbo-leerlingen die naar de havo gaan, bijvoorbeeld met minder ondersteuning vanuit huis, met beperkte studievaardigheden of met een achterstand in één of meer vakken. Een klein deel van de scholen (8 procent) heeft dus zowel een programma voor de hele groep die doorstroomt naar de havo als voor een specifieke doelgroep daarbinnen.

De derde en vierde tranche scholen hadden voor het eerst te maken met de wettelijke wijziging van het vrije doorstroomrecht naar de havo. Leerlingen die geslaagd zijn voor hun eindexamen vmbo-gl of -tl moeten zonder overige voorwaarden worden toegelaten tot de havo. Dit is terug te zien in de resultaten: in tranche 4 richtte slechts zeven procent van de scholen het doorstroomprogramma op een specifieke doelgroep, significant minder dan het aantal scholen in tranche 1 tot en met 3. De overige 93 procent van de scholen heeft dus een doorstroomprogramma dat gericht is op alle vmbo-leerlingen die naar de havo gaan.

Uit de gehouden interviews blijkt dat veel scholen voorheen het selectiecriterium van een *overall* gemiddeld cijfer van een 6,8 hanteerden. Daarbij werd de motivatie van leerlingen ook in overweging genomen. Wanneer leerlingen dit gemiddelde bijvoorbeeld niet haalden, maar wel gemotiveerd genoeg waren om door te stromen, was het alsnog mogelijk om naar de havo door te stromen.

Na de invoering van het vrije doorstroomrecht mochten scholen geen selectiecriteria meer hanteren. Wel werd door veel scholen aangegeven dat vmbo-leerlingen die willen doorstromen naar de havo, verplicht zijn om aan het doorstroomprogramma mee te doen. Toch komt het voor dat leerlingen niet mee hebben gedaan aan het doorstroomprogramma en op het laatste moment besluiten toch naar de havo te willen doorstromen. Vanwege het vrije doorstroomrecht is dit dan alsnog mogelijk. Deze leerlingen zijn dan verplicht om deel te nemen aan de activiteiten van het doorstroomprogramma in havo 4, wanneer dit van toepassing is op de school.

Uit gesprekken met enkele leerlingen blijkt echter dat dit knelpunten kan opleveren. Een aantal leerlingen geeft aan dat zij de havo hebben onderschat, omdat het vmbo hen makkelijk afging. Eén van de leerlingen had bijvoorbeeld verwacht dat er veel herhaling op de havo zou zijn, maar ze heeft meer moeten leren hoe ze moet leren: *"Op het vmbo werd wel extra begeleiding aangeboden in het leren leren en het leren plannen, maar ik dacht dat ik dit niet nodig had dus heb ik de lessen niet gevolgd."* Ook niet alle docenten zijn blij met de invoering van het vrije doorstroomrecht: *"Doordat iedereen zich mag aanmelden, zitten er ook leerlingen tussen die weinig kans van slagen hebben."*

Op een aantal scholen wordt het gemiddelde van een 6,8 ook na de invoering van het doorstroomrecht als meetlat gebruikt om een vrijblijvend doorstroomadvies op te baseren. Wanneer leerlingen niet op koers liggen om met een 6,8 gemiddeld door te stromen, voert de mentor een gesprek met deze leerlingen om vast te stellen hoe de leerling verder ondersteund kan worden om dit gemiddelde wel te behalen. Uiteindelijk kunnen leerlingen zelf beslissen of ze willen doorstromen naar de havo, ongeacht of ze een positief of negatief doorstroomadvies hebben gekregen.

Er gaat veel aandacht uit naar de motivatie van leerlingen. Op scholen waar leerlingen verplicht zijn om het doorstroomprogramma te volgen om door te mogen stromen naar de havo, wordt aangegeven dat dit criterium gehanteerd wordt om er zeker van te zijn dat de leerlingen gemotiveerd zijn om door te stromen. Ook moeten leerlingen op een aantal scholen in een motivatiebrief toelichten waarom ze willen doorstromen naar de havo. Dit wordt meegenomen in het doorstroomadvies van leraren.

Twee van de geïnterviewde scholen met selectiecriteria benoemen dat het bereiken van de doelgroep nog in ontwikkeling is. Zo geeft één van de geïnterviewden aan: *"Het bereik van de doelgroep is wisselend. Er zijn genoeg leerlingen die door zouden kunnen, maar de leraren moeten hier meer op gefocust zijn."* Eén van de succesfactoren volgens de andere geïnterviewde school om de doelgroep te bereiken, is het betrekken van ouders in de aanmelding voor het doorstroomprogramma. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door informatieavonden of één-op-één gesprekken te organiseren.

Vervolgens hebben we gevraagd aan de scholen die hun doorstroomprogramma richten op een specifieke doelgroep op welke kenmerken de doelgroep verschilt van andere leerlingen die doorstromen naar de havo, maar niet deelnemen aan het doorstroomprogramma (zie Tabel 2.1). Wat met name opvalt, is dat de motivatie bij de doelgroep hoger of gelijk is (volgens aanvragers) dan bij andere leerlingen die naar de havo gaan. De studievaardigheden, het zelfvertrouwen en de studieresultaten van de doelgroepleerlingen liggen juist lager. Het lijkt er dus op dat scholen zich vooral richten op gemotiveerde vmbo-leerlingen met een bepaalde achterstand.

Tabel 2.1 Bij de selectie spelen vooral een hogere motivatie en lagere studievaardigheden een rol

	T.o.v. andere leerlingen die naar de havo doorstromen, maar niet deelnemen aan het doorstroomprogramma			
	Hoger	Gelijk	Lager	*N*
Motivatie	44%	48%	8%	*126*
Stimulans vanuit huis	20%	56%	24%	*125*
Studieresultaten (behaalde cijfers)	19%	48%	33%	*124*
Studievaardigheden	15%	32%	54%	*130*
Zelfvertrouwen	14%	47%	49%	*124*
Beroepsbeeld	9%	67%	24%	*122*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Op de stimulans vanuit huis en het beroepsbeeld verschillen de doelgroepleerlingen relatief weinig van andere leerlingen die naar de havo gaan. Een ander kenmerk dat in de enquête genoemd is door scholen waarop de doelgroep verschilt van de andere leerlingen die naar havo gaan, is specifiek vakkennis van wiskunde. Van alle scholen geeft 10 procent aan dat de vakkennis van wiskunde minder is bij de doelgroep dan bij de overige leerlingen. Uit de interviews blijkt dat dit met name gaat om kennis van wat in de havo onder wiskunde B valt, omdat er op het vmbo geen onderscheid gemaakt wordt tussen wiskunde A of B en op de havo wel.

Logischerwijs sluiten de doelen van het doorstroomprogramma aan op de beoogde doelgroep (zie Tabel 2.2). Een overgrote meerderheid van de scholen (94 procent) geeft aan aandacht te besteden aan het bijspijkeren van vakinhoud. Uit de interviews blijkt dat dit veelal gaat om de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde en daarnaast bètavakken zoals natuurkunde en scheikunde. Ook wordt op veel scholen aandacht besteed aan het verbeteren van studievaardigheden van leerlingen en het voorbereiden op de havo. Het verbeteren van het zelfvertrouwen van leerlingen krijgt relatief minder aandacht, maar dit betreft alsnog ruim 60 procent van de scholen.

Tabel 2.2 Bijspijkeren van vakinhoud en verbeteren van studievaardigheden zijn de meest voorkomende doelen

	Percentage	*N*
Bijspijkeren van vakinhoud	94%	*180*
Verbeteren van de studievaardigheden van leerlingen	88%	*168*
Kennismaken, voorbereiden op werkdruk, sfeer, verwachtingen op havo	78%	*148*
Verbeteren van het zelfvertrouwen van leerlingen	62%	*119*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

De vormgeving

Op ongeveer de helft van de scholen (54 procent) betreft het doorstroomprogramma een voortzetting, uitbreiding of verdieping van een bestaand initiatief van (ten minste een deel) van de betrokken partners. Bij de overige scholen

(46 procent) gaat het om een volledig nieuw programma. Over de jaren heen is wel zichtbaar dat het bij steeds meer scholen gaat het om een volledig nieuw programma.

Op de meeste scholen bevat het doorstroomprogramma extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud, conform de doelstelling van hun doorstroomprogramma. Het bijspijkeren van vakinhoud kan plaatsvinden in de vorm van individuele begeleiding of groepslessen. Op de meeste scholen wordt dit voor specifieke vakken aangeboden (bijvoorbeeld de kernvakken), soms mogen leerlingen zelf kiezen waar ze bijles in willen. In dit laatste geval gaan leerlingen vaak in gesprek met hun mentor en/of coach om te bespreken waar hiaten zitten.

Tabel 2.3 Ruim 90 procent van de scholen besteedt aandacht aan het bijspijkeren van vakinhoud

	Percentage	*N*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	93%	*180*
Coaching of mentoring	82%	*159*
Betrekken van ouders/verzorgers	73%	*141*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	72%	*138*
Kennismaking met de havo	64%	*123*
Zomerprogramma	27%	*52*
Huiswerkbegeleiding	27%	*52*
Extra vak	27%	*52*
Maatje of buddy	20%	*38*
Examentraining	15%	*28*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Andere veelvoorkomende activiteiten binnen doorstroomprogramma's zijn coaching of mentoring en het betrekken van ouders/verzorgers. Op scholen die coaching aanbieden, hebben de leerlingen die deelnemen aan het doorstroomprogramma vaak een coach naast hun mentor, die ze behouden als ze zijn doorgestroomd naar de havo. De coach gaat met de leerlingen in gesprek over hun voortgang met betrekking tot de doorstroom. Opvallend is dat in de laatste tranche scholen een significant lager aandeel van de scholen coaching of mentoring aanbiedt (zie Bijlage C, Tabel C.3). De coronapandemie kan hiervoor een verklaring zijn, omdat er mogelijk minder tijd voor vrijgemaakt kon worden.

Het valt op dat het aandeel scholen met specifieke activiteiten soms lager is dan het aandeel scholen dat dit als doel formuleert, zoals bij studievaardigheden (respectievelijk 72 en 88 procent). Dit kan komen doordat sommige scholen hun activiteiten breder formuleren, bijvoorbeeld "lessen gericht op executieve functies", zoals blijkt uit de interviews. Hieronder valt onder andere het leren leren of het leren plannen. Ook het aandeel scholen met specifieke activiteiten gericht op het kennismaken en/of voorbereiden op de havo is lager dan het aandeel scholen dat dit als doel formuleert (respectievelijk 64 en 78 procent). Ook hierbij kan het gaan om een definitiekwestie. Kennismaking met de havo vindt vaak plaats in de vorm van meeloopdagen. Vmbo-leerlingen worden dan voor een dag gekoppeld aan een havoleerling die voor deze dag hun buddy is, een aparte categorie bij de activiteiten in Tabel 2.3. Ze volgen op die dag dezelfde lessen als hun buddy en kunnen hem/haar vragen stellen over de havo.

Uit de interviews blijkt dat de kern van de activiteiten binnen het doorstroomprogramma is om kennis te maken met de havo en te leren hoe het eraan toegaat op de havo. Zo zegt één van de respondenten: *"Ik merkte dat leerlingen van 4 mavo best wel in een diep gat vielen. Zowel het onderwijs als de docenten zijn anders. De manier van werken op de mavo werkt niet altijd op de havo."* Een aantal geïnterviewde leerlingen geeft dit ook aan, zo zegt één van hen: *"Door de voorlichting heb ik een beter beeld gekregen van de havo, maar het is nog beter dat je het zelf ervaart dan dat je het door een ander laat uitleggen."*

Het belang van coaching wordt ook op verschillende scholen benadrukt. Zo krijgen leerlingen bijvoorbeeld beter zicht op waar ze goed in zijn en wat ze nog moeten verbeteren voor ze kunnen doorstromen naar de havo. Ook kan zo een plan gemaakt worden hoe de leerling dit (met ondersteuning) gaat verbeteren. *"Vooral de coaching van een kind is heel erg belangrijk. Je ziet dat kinderen die motivatieproblemen hebben daarmee echt geholpen kunnen worden. Vakinhoud is natuurlijk ook belangrijk, maar coaching is het belangrijkst."*
De coaching wordt op veel scholen doorgezet in het eerste half jaar van havo 4, wanneer leerlingen dus al zijn doorgestroomd. Dit is om de begeleiding van leerlingen bij de overstap voort te zetten en tegelijkertijd te monitoren of leerlingen nog extra ondersteuning nodig hebben, bijvoorbeeld op inhoudelijk gebied voor bepaalde vakken of op het gebied van studievaardigheden.

Ondanks dat docenten het belang van coaching benadrukken, benoemen leerlingen tijdens de focusgesprekken deze activiteit niet als onderdeel van het doorstroomprogramma. Eén leerling geeft wel aan dat de leerlingen die wilden doorstromen begeleid en geholpen zouden worden op de havo, maar dat dit uiteindelijk niet is gebeurd en dat *"ze in het diepe gegooid zijn".* Maar één van de geïnterviewde leerlingen geeft aan gesprekken met de decaan gevoerd te hebben over de overstap naar de havo. Deze leerling was erg positief en benoemt dat deze gesprekken het meest hebben bijgedragen aan het vergemakkelijken van de overstap van vmbo naar havo: *"De decaan kon allerlei dingen over de verschillende profielen uitleggen en ik kon ook vragen stellen. Dit was erg waardevol, want ik wist eerst niets over profielen".*

Huiswerkbegeleiding, examentraining, een zomerprogramma, een maatje of buddy en een extra vak zijn activiteiten die minder vaak worden aangeboden. Uit de focusgesprekken komt naar voren dat leerlingen op het vmbo op een aantal scholen verplicht zijn om een extra vak te volgen, zodat ze de mogelijkheid blijven houden om door te stromen naar de havo. Het kan dus zo zijn dat deze scholen dit niet als onderdeel zien van het doorstroomprogramma, maar dat het al wel de norm is binnen de school, ondanks het wettelijk doorstroomrecht.

De vakinhoudelijke lessen worden door leerlingen zelf in de focusgesprekken benoemd als activiteit waar zij het meest aan hadden en op scholen waar dit geen onderdeel was van het doorstroomprogramma wordt het juist aangekaart als gemis. *"Als je geen extra lessen wiskunde had gehad, dan loop je meteen heel erg achter." "Ik had beter voorbereid willen worden op wiskunde B. Op het vmbo hebben we alleen lessen in wiskunde A gehad, maar op de havo had je daar niks aan."*

De uitvoering van de meeste activiteiten is logischerwijs vaker in handen van het personeel op de havo dan van het personeel op het vmbo. De inzet van een maatje of buddy ligt bijna altijd volledig in handen van het personeel van de havo. Het betrekken van ouders/verzorgers, een extra vak verzorgen en examentraining geven gebeurt relatief het meest door het personeel van het vmbo. Externe partijen zijn relatief vaak betrokken bij huiswerkbegeleiding en zomerprogramma's. Uit de interviews blijkt dat de uitvoering vaak gecombineerd wordt door het personeel van het vmbo en de havo.

Op scholen waar de uitvoering gecombineerd wordt door het personeel van het vmbo en de havo, wordt de goede communicatie tussen de vmbo- en havo-afdeling vaak als sterk punt van het doorstroomprogramma opgemerkt: *"Ik ben een echte vmbo-docent en ik vind het belangrijk dat leerlingen kansen krijgen. Ik denk dat dat goed lukt bij ons vooral door de goede samenwerking. Daar zit de kracht in."* De respondenten geven aan dat er korte lijnen zijn en er vaak één of twee coördinatoren zijn die de organisatie van het doorstroomprogramma regelen. Op scholen waarbij het vmbo en de havo in één gebouw zitten, verloopt de samenwerking over het algemeen nog makkelijker dan waarbij het gaat om een samenwerking tussen twee scholen. *"We proberen veel contact te houden, maar dat is af en toe moeizaam. Dit komt met name omdat we te maken hebben met twee scholen waardoor er intern op beide scholen soms ook weer overlegd moet worden, voordat er daadwerkelijk actie ondernomen kan worden. De lijnen zijn de laatste jaren wel korter geworden."*

Uit de gesprekken met leerlingen komen echter meer knelpunten naar voren als het gaat om de samenwerking tussen het vmbo en de havo. Volgens leerlingen wisten docenten op de havo bijvoorbeeld niet dat er vmbo-leerlingen langskwamen voor bepaalde lessen, waardoor de leerlingen voor niets naar de havo-school gegaan waren. Ook voelen de leerlingen zich niet altijd even prettig op de havo. Zij krijgen bijvoorbeeld het gevoel dat sommige docenten hen als dom zien, omdat ze op het vmbo zaten.

De uitvoering van huiswerkbegeleiding en examentraining wordt relatief vaak uitbesteed aan externe partijen (zoals Lyceo). Op maar enkele scholen wordt het volledige doorstroomprogramma uitgevoerd door een externe partij. Het is wisselend hoe soepel de samenwerking met de externe partij verloopt. Een aantal scholen geeft aan dat het lastig is om de wensen van de vaksecties en van de externe partij goed op elkaar af te stemmen. Docenten hebben het bijvoorbeeld zo druk dat ze geen tijd hebben om door te geven aan het bureau wat voor vakinhoud aan bod moet komen.

Tabel 2.4 De uitvoering is logischerwijs vaker in handen van het personeel op de havo dan van het personeel op het vmbo

	Personeel vmbo	Personeel havo	Externen	*N*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	42%	69%	24%	*180*
Coaching of mentoring	53%	64%	21%	*159*
Betrekken van ouders/verzorgers	77%	63%	14%	*141*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	40%	55%	41%	*138*
Kennismaking met de havo	40%	91%	5%	*123*
Zomerprogramma	19%	65%	27%	*52*
Huiswerkbegeleiding	15%	31%	64%	*52*
Extra vak	69%	37%	14%	*52*
Maatje of buddy	16%	97%		*38*
Examentraining	68%	25%	46%	*28*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

De timing en intensiteit

In Tabel 2.5 is te zien dat een groot deel van de activiteiten plaatsvindt in vmbo 4. Uitzonderingen hierop zijn huiswerkbegeleiding en een maatje of buddy; deze activiteiten vinden grotendeels plaats in havo 4. In vmbo 4 wordt een substantieel deel van de activiteiten al vóór april ingezet. Uit de interviews komt naar voren dat op veel scholen een voorlichtingsbijeenkomst wordt georganiseerd in het begin van vmbo 4 over de mogelijkheid van de doorstroom naar de havo en over het doorstroomprogramma. Het wisselt of ouders hier ook bij uitgenodigd worden of dat ouders pas informatie ontvangen van de school op het moment dat de leerling zich heeft aangemeld voor het doorstroomprogramma.

Op de meeste scholen starten de activiteiten van het doorstroomprogramma tussen de herfstvakantie en de kerstvakantie. Zowel uit de enquête als uit de interviews blijkt dat het minst aantal activiteiten plaatsvindt vanaf april in vmbo 4. De meeste geïnterviewde scholen gaven aan dat ze de leerlingen dan de ruimte willen geven om te focussen op de centrale eindexamens. In havo 4 lopen de activiteiten maximaal door tot aan de kerstvakantie. Op een aantal scholen zijn leerlingen vrij om te kiezen of ze in havo 4 bijvoorbeeld nog begeleiding willen voor een bepaald vak of studievaardigheden, terwijl deelname aan de activiteiten in havo 4 op andere scholen verplicht wordt gesteld.

Tabel 2.5 Meestal starten de activiteiten van het doorstroomprogramma voor april in vmbo 4

	Voor vmbo 4	Vmbo 4 voor april	Vmbo 4 vanaf april	Van CE t/m vakantie	Havo 4	*N*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	12%	44%	34%	38%	44%	*180*
Coaching of mentoring	23%	55%	32%	15%	69%	*159*
Betrekken van ouders/verzorgers	41%	81%	26%	8%	28%	*141*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	12%	49%	25%	18%	58%	*138*
Kennismaking met de havo	22%	80%	18%	15%		*123*
Zomerprogramma			14%	90%		*52*
Huiswerkbegeleiding	16%	29%	14%	6%	82%	*52*
Extra vak		80%	55%	31%		*52*
Maatje of buddy	3%	34%	13%	13%	79%	*38*
Examentraining		48%	68%	0%		*28*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

De intensiteit van de activiteiten verschilt van gemiddeld 4 tot 92 uur. Tabel 2.6 laat zien dat de scholen de meeste tijd besteden aan een extra vak. Dit zou mede kunnen komen omdat, zoals eerder genoemd, het volgen van een extra vak in vmbo 4 op een aantal scholen verplicht is. Een veelgenoemde reden om dit verplicht te stellen is dat leerlingen de mogelijkheid openhouden om door te stromen naar de havo.

Ook aan andere activiteiten omtrent vakinhoud wordt veel tijd besteed, zoals huiswerkbegeleiding, het bijspijkeren en examentraining. Aan het betrekken van ouders, de kennismaking met de havo en het koppelen van een buddy wordt relatief de minste tijd besteed door scholen. Uit de interviews blijkt dat het betrekken van ouders vaak

plaatsvindt in de vorm van een voorlichtingsavond of een kennismakingsgesprek, maar verder spelen ouders vaak geen rol. Zoals eerder genoemd gaat het koppelen van een buddy vaak gepaard met de kennismaking met de havo. Een opvallende trend is die van de frequentie van de examentraining. Over de tranches neemt de frequentie van meer dan 15 keer af, waar de frequentie van 1 keer juist toeneemt. Dit zou kunnen komen door de coronapandemie. De scholen in tranche 3 hebben geen centrale eindexamens afgenomen en ook in tranche 4 hadden scholen nog te maken met aangepast onderwijs vanwege de coronapandemie.

Tabel 2.6 De intensiteit van de activiteiten is erg wisselend; meeste tijd wordt besteed aan extra vak

	Gemiddeld aantal uren	1 keer	2-5 keer	6-10 keer	11-15 keer	15+ keer	*N*
Extra vak	92	0%	7%	13%	11%	70%	*52*
Huiswerkbegeleiding	25	0%	14%	16%	22%	47%	*52*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	24	1%	18%	33%	19%	28%	*180*
Examentraining	20	12%	44%	20%	4%	20%	*28*
Zomerprogramma	18	15%	38%	34%	4%	6%	*52*
Coaching of mentoring	17	1%	30%	36%	12%	22%	*159*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	16	0%	35%	30%	17%	19%	*138*
Maatje of buddy	9	6%	35%	29%	12%	18%	*38*
Kennismaking met de havo	6	34%	60%	3%	3%	1%	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	4	23%	71%	3%	2%	2%	*141*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

De toekomst

In de interviews is gevraagd of scholen van plan zijn wijzigingen aan te brengen in het doorstroomprogramma in het tweede jaar waarvoor ze subsidie krijgen en of ze het doorstroomprogramma zullen behouden na afloop van de subsidieperiode. Over het algemeen werd verwacht dat de doorstroomprogramma's behouden blijven in de vorm zoals ze in eerste instantie zijn opgezet. Wijzigingen gaan voornamelijk om randvoorwaarden zoals een betere communicatie tussen de vmbo- en havo-afdeling of de planning van de activiteiten van het doorstroomprogramma. Ook zijn alle geïnterviewde scholen enthousiast over het doorstroomprogramma en willen ze dit graag in dezelfde vorm behouden na afloop van de subsidieperiode. Eén school is zelfs zo enthousiast dat ze ook een doorstroomprogramma willen opzetten voor de doorstroom van havo naar vwo. De meeste scholen geven wel aan dat het nog onduidelijk is of het mogelijk is om het doorstroomprogramma te behouden gegeven de benodigde financiën. Een aantal scholen meldt dat ze het programma sowieso gaan doorzetten, maar eventueel met minder activiteiten en/of minder personeel. Door één school is aangegeven dat het niet mogelijk is om het programma te behouden na het wegvallen van de subsidie. Op deze school werd het doorstroomprogramma volledig uitgevoerd door een externe partij.

2.2 Doorstroomprogramma's vmbo-mbo

De doelgroepen en doelen

Ook voor de doorstroomprogramma's vmbo-mbo richt het beleidskader zich in het bijzonder op vmbo-leerlingen in een kwetsbare positie, die van huis uit minder vanzelfsprekend hulpbronnen vanuit economisch, sociaal en cultureel perspectief tot hun beschikking hebben (gehad). In de praktijk blijken vmbo-scholen leerlingen op veel verschillende kenmerken te selecteren voor hun doorstroomprogramma vmbo-mbo, zie Tabel 2.7.

Tabel 2.7 Scholen selecteren op kenmerken die breder zijn dan 'kwetsbare leerlingen'

	Aandeel	*N*
Minder zekerheid over de keuze van een vervolgopleiding	53%	*105*
Leerlingen die dreigen uit te vallen na het vmbo	51%	*101*
Achterstand in bepaalde studievaardigheden	47%	*93*
Minder stimulans vanuit huis	45%	*90*
Lage zelfstandigheid of zelfredzaamheid	44%	*87*
Weinig zelfvertrouwen of laag zelfbeeld	43%	*86*
Afkomstig uit gezin met laagopgeleide ouders	29%	*58*
Grotere zorgbehoefte	28%	*55*
Achterstand in één of meerdere vakken	25%	*50*
Anders	19%	*37*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Er is niet één specifiek kenmerk dat er sterk bovenuit stijgt bij de selectie van de doelgroepleerlingen. Zowel minder zekerheid over de keuze van de vervolgopleiding als dreigende uitval na het vmbo, worden door ongeveer de helft van de scholen in tranche 1 tot en met 4 genoemd als voorwaarde/selectiecriterium voor het doorstroomprogramma. Ook achterliggende redenen hiervoor, zoals achterstand in bepaalde studievaardigheden, een lage zelfstandigheid/zelfredzaamheid en weinig zelfvertrouwen/laag zelfbeeld, zijn volgens bijna de helft van de scholen selectiecriteria. Minder dan de helft van de scholen hanteert minder stimulans van huis uit en/of afkomstig van gezin met laagopgeleide ouders als selectiecriterium. Scholen selecteren veelal dus breder dan de kwetsbare leerlingen die van huis uit minder mee krijgen voor het goed kunnen overstappen naar het mbo.

Bijna 1 op de 5 scholen hanteert ook een ander selectiecriterium dan opgenomen in Tabel 2.7. Dit betreft heel diverse criteria, zoals nieuwkomers, leerlingen die onbekend zijn met het werkveld of veelvuldig afwezig zijn. Een aantal keer is aangegeven dat in principe alle leerlingen mogen deelnemen en selectie soms in overleg met ouders gaat.

Uit de interviews komt een divers beeld naar voren met betrekking tot de selectie van de doelgroep van de doorstroomprogramma's. Zo zijn er scholen die niet selecteren en het doorstroomprogramma aanbieden aan alle leerlingen. Bij een vmbo-school die binnen het doorstroomprogramma heeft gekozen voor het intensiveren van bestaande vormen van begeleiding, wordt per individuele leerling gekeken wat er eventueel extra nodig is voor een goede overstap naar het mbo. Dat wordt besproken in teamvergaderingen, waarbij niet alleen de mentor

inbreng heeft, maar ook de docenten. Ook zijn er scholen die het doorstroomprogramma verweven in het onderwijsprogramma, waardoor alle leerlingen er gebruik van maken en leerlingen niet merken dat ze iets extra's krijgen. Dat is ook een bewuste keuze van deze scholen, omdat ze leerlingen niet het gevoel willen geven dat ze anders zijn en juist iedereen gelijke kansen willen bieden. Ze vinden het voor elke leerling belangrijk dat ze een goede keuze kunnen maken voor een vervolgopleiding en ongehinderd kunnen doorstromen naar het mbo. Zoals een decaan het verwoordde: *"De kunst is om ze niet te laten merken dat ze extra bij de hand genomen worden. Hetzelfde geldt voor de ouders. Framing is heel belangrijk."*

Maar er zijn ook scholen die juist heel gericht leerlingen selecteren voor hun doorstroomprogramma. Zo blijkt een vmbo-school samen te werken met een ROC en hogeschool in het kader van het project Toptalent.[11] Dit is een doorgaand leertraject van vmbo naar mbo niveau 4 en vervolgens naar hbo, bedoeld voor ambitieuze en praktisch ingestelde vmbo'ers. Voor dit doorstroomprogramma worden dus juist leerlingen geselecteerd die relatief hoge cijfers halen en zeer gemotiveerd zijn. Leerlingen moeten ook een motivatiegesprek voeren om toegelaten te worden. Omdat deze vmbo-school zich bevindt in een armoedeprobleemcumulatiegebied, komen bijna alle leerlingen uit een kwetsbare omgeving en/of hebben een migratieachtergrond, maar komen daar extra selectiecriteria bovenop. Een ander voorbeeld van selectie wordt toegepast in een 'peer-to-peer'-traject, waarbij studenten van het mbo leerlingen van het vmbo onder hun vleugels nemen en wegwijs maken over het mbo. Gekoppeld aan een keuzevak in het vmbo en een stageplek in het mbo konden de leerlingen een tijdje met elkaar samenwerken op de stageplek. Leerlingen selecteerden zichzelf hiervoor, omdat ze bereid en gemotiveerd moesten zijn om zichzelf hieraan te committeren.
Bij een andere school werden ouders geïnformeerd over de overstapcoach die is aangesteld om de overstap van vmbo naar mbo soepel te laten verlopen. Leerlingen uit sociaal zwakke milieus werden daar gericht voor geselecteerd, maar niet alle ouders zagen daar het nut van in en gaven hiervoor geen toestemming. De overstapcoach is daardoor ook opengesteld voor leerlingen die zelf aangaven daar behoefte aan te hebben. Weer een andere school richt het doorstroomprogramma volledig op leerlingen van internationale schakelklassen (ISK), omdat zij vaak nog geen idee hebben van hun eigen talenten en/of een onrealistisch beeld hebben van wat haalbaar voor hen is. Als voorbeeld werd gegeven dat ISK-leerlingen vaak beroepen nastreven met een hoge status in hun land van herkomst (bijv. chirurg), maar dat ze geen idee hebben welke opleiding hiervoor gevolgd moet worden. Het doorstroomprogramma richt zich daarom onder andere op het bijspijkeren van de kennis op dit vlak. Het betrekken van ouders hierbij is erg belangrijk. Een doorstroomprogramma gericht op leerlingen van een leerwerktraject komt ook voor vanwege – volgens de desbetreffende school - grote kans op afstroom naar een mbo-opleiding op niveau 1 (entreeopleiding).

De doelen van de doorstroomprogramma's sluiten logischerwijs aan op de beoogde doelgroep. Tabel 2.8 geeft de aspecten weer waar de doorstroomprogramma's zich volgens de scholen op richten. Zo'n driekwart of meer van de scholen besteedt in doorstroomprogramma's aandacht aan het bewuster kiezen van een vervolgopleiding, kennismaking met het mbo voordat leerlingen overstappen en het verbeteren van het zelfvertrouwen/zelfbeeld of zelfstandigheid/zelfredzaamheid. Verder probeert zo'n twee derde van de scholen met het doorstroomprogramma de in het mbo gevraagde werkhouding te verbeteren en ruim de helft de studievaardigheden. Ook aan het verbeteren van het sociaal-emotioneel welbevinden wordt bij net iets minder dan de helft van de scholen gewerkt in de doorstroomprogramma's. Het bijspijkeren van vakinhoud komt bij ongeveer een derde van de scholen voor, conform het relatief kleine deel van de scholen dat zich in de doorstroomprogramma's richt op leerlingen die een achterstand hebben in één of meerdere vakken (zie Tabel 2.8).

[11] Het project Toptalent bestaat al sinds 2014, zie https://www.toptraject.nl/.

Tabel 2.8 Aspecten waarop de programma's zich richten sluiten aan op de doelgroep

	Aandeel	*N*
Het bewuster kiezen van een vervolgopleiding	83%	*161*
Leerlingen kennis laten maken met het mbo voordat ze de overstap maken	80%	*155*
Het vergroten van het zelfvertrouwen of zelfbeeld	78%	*151*
Het verbeteren van de zelfstandigheid of zelfredzaamheid	76%	*147*
Het verbeteren van de gevraagde werkhouding in het mbo	66%	*128*
Het verbeteren van de studievaardigheden	58%	*113*
Het verbeteren van het sociaal-emotioneel welbevinden	46%	*90*
Het bijspijkeren van vakinhoud	32%	*62*
Anders	12%	*24*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Ruim 10 procent van de scholen gaf ook aan met het doorstroomprogramma aan andere doelen te werken, zoals het bewust betrekken van ouders bij het keuzeproces omtrent de vervolgopleiding en het afleveren van gemotiveerde leerlingen aan het mbo.

Ook in de interviews en focusgroepen kwam veelvuldig naar voren dat doorstroomprogramma's vmbo-mbo gericht zijn op het bewuster kiezen van een vervolgopleiding in het mbo, met als onderliggend doel om voortijdig schoolverlaten (vsv) en/of switchen in het mbo tegen te gaan. Zoals een studieloopbaanadviseur van het mbo het verwoordde: *"We proberen eigenlijk het switchgedrag te laten plaatsvinden op het vmbo in plaats van in het eerste leerjaar van het mbo."*

Vaak hebben vmbo-leerlingen een beperkt beeld van de beroepsmogelijkheden en worden hun keuzes veelal gebaseerd op wat vrienden of anderen in hun nabije omgeving kiezen. Het doel van het doorstroomprogramma is om hier meer voorlichting over te geven en leerlingen te laten onderzoeken of een bepaald beroep bij hen past. Een breed uitgerold voorbeeld hiervan is het Windroosprogramma[12]. Dit programma wordt uitgevoerd op het vmbo in samenwerking met het mbo. Leerlingen maken o.a. een oriëntatie-opdracht om te ontdekken welke mbo-opleidingen er allemaal zijn. Daarna doen ze een praktijkgerichte beroepsopdracht die is ontwikkeld door het mbo. Leerlingen bespreken het resultaat van de praktijkopdracht en het leerproces met hun vmbo-docent én een mbo-docent/studieloopbaanadviseur. Mbo-docenten krijgt op deze manier goed inzicht in de capaciteiten en wensen van de leerling en kunnen een passend studieadvies geven. Ook de vmbo-docent krijgt hierdoor meer inzicht in de studiekeuze van zijn of haar leerling en de werkwijze van het mbo. Ook bij een andere school ligt de focus van het doorstroomprogramma inmiddels op leerlingen een goede keuze laten maken. Om leerlingen ongehinderd door te laten stromen naar het mbo, dachten ze eerst dat er meer aansluiting tussen het lesprogramma van het vmbo en dat van het mbo nodig was. Bij nader inzien kwamen ze erachter dat leerlingen uitvielen omdat ze een verkeerd profiel hadden gekozen.

Ook benut een vmbo-school het doorstroomprogramma om 'af te dwingen' dat de individuele aandacht en begeleiding die bepaalde leerlingen bij hen krijgen (de zogenoemde 'zorgleerlingen'), voortgezet worden in het

12 Volgens de website van het Expertisepunt LOB is het Windroosprogramma in schooljaar 2021-2022 actief op bijna 30 scholen, zie https://www.expertisepuntlob.nl/tools/praktijkvoorbeelden-lob/het-windroosprogramma.

mbo waar leerlingen vaak ondersneeuwen en er veel minder geld is voor extra individuele begeleiding. Denk bijvoorbeeld aan training in sociale vaardigheden, wat nuttig kan zijn om succesvol een stageplek te vinden.

Twee andere vmbo-scholen benutten het doorstroomprogramma om leerlingen langer in beeld te houden: *"De examenresultaten in het vmbo zijn goed, maar desondanks is er sprake van een hoog uitvalpercentage op het mbo. Op het vmbo hebben we veel grip op de leerlingen, maar daarna raken ze uit beeld. Daar wilden we iets mee. Deze subsidieregeling was een mooie gelegenheid om daar werk van te maken."*

"In principe gaat het erom dat iedere leerling zich op tijd aanmeldt voor een mbo-opleiding. Of ze die opleiding daadwerkelijk gaan volgen na de zomervakantie hielden we vooralsnog niet in de gaten. Met dit doorstroomprogramma is dat wel het geval, omdat we in september en in oktober nog een keer contact opnemen met de leerlingen om te vragen of alles goed gaat en of ze weten bij wie ze terecht kunnen bij vragen."

De vormgeving

De doorstroomprogramma's vmbo-mbo richten zich op een brede doelgroep en op verschillende met de doelgroep corresponderende doelen om de overstap naar de vervolgopleiding soepeler te laten verlopen. Bij twee derde van de scholen betreft het doorstroomprogramma een voortzetting, uitbreiding of verdieping van een bestaand initiatief van (ten minste een deel) van de betrokken partners. Bij de overige scholen (een derde) gaat het om een volledig nieuw programma en vaak ook een nieuwe vorm van samenwerking met het mbo. Hierin is geen trend te zien over de in verschillende tranches gehonoreerde aanvragen.

Een voorbeeld van een geïnterviewde vmbo-school waarbij het doorstroomprogramma gaat om uitbreiding van een bestaan initiatief: *"Er wordt per leerling gekeken of en welke extra ondersteuning/begeleiding nodig is om ervoor te zorgen dat de leerling een goede keuze maakt in het mbo en zich ook daadwerkelijk inschrijft. Hierbij gaat het veelal niet om heel nieuwe vormen van begeleiding, maar om het verstevigen van begeleiding die er al was. Sommige vormen van begeleiding zijn voor iedereen, bijv. met de hele klas met een bus naar het mbo. Hier profiteert iedereen van, maar degenen die extra begeleiding nodig hebben (en zelf niet zouden weten wanneer en hoe ze naar een open dag zouden kunnen gaan) krijgen dan extra aandacht. Ze worden bijvoorbeeld gewezen op zaken waar ze op moeten letten en na afloop wordt er met ze over gepraat. Ook in het geval van meeloopdagen wisten sommige leerlingen niet hoe ze alles moesten regelen (opgeven daarvoor etc.). Dit gaat dan met name om basis- en kaderleerlingen. Het risico is dat ze er dan helemaal niet heen gaan. Binnen het doorstroomprogramma wordt daar extra op gelet en meer begeleiding bij gegeven."*

Een voorbeeld van een geïnterviewde vmbo-school waarbij het doorstroomprogramma een nieuwe activiteit bevat: "*We scannen alle leerlingen op hun executieve functies om te kijken of ze op iets achterlopen. Indien dit het geval is dan ondersteunen we de leerlingen daarop door middel van extra trainuren. Daarmee trachten we te voorkomen dat leerlingen uitvallen op het mbo vanwege het onvoldoende beheersen van executieve vaardigheden."*

In de enquête is tevens gevraagd hoe hun doorstroomprogramma getypeerd kan worden. Hieruit blijkt dat het veelal gaat om een combinatie van extra begeleiding en (extra activiteiten binnen) een doorlopende leerlijn vmbo-mbo. Onderwijstijdverlenging maakt bij relatief weinig scholen onderdeel uit van hun doorstroomprogramma (11 procent). Een ruime 10 procent van de scholen heeft gebruikgemaakt van het open invulveld bij deze vraag, waarin veelal heel specifieke losse activiteiten zijn benoemd zoals een warme overdracht, lessen op het mbo en faalangstreductietraining.

Tabel 2.9 Scholen bieden vooral extra begeleiding rondom de overstap naar het mbo

	Aandeel	*N*
Extra begeleiding rondom de overstap van vmbo naar mbo (bijv. door een doorstroomcoach)	79%	*157*
(Extra activiteiten binnen) een doorlopende leerlijn vmbo-mbo	65%	*130*
Onderwijstijdverlenging (bijv. zomerprogramma)	11%	*21*
Ander type doorstroomprogramma	13%	*26*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

De scholen die extra begeleiding rondom de overstap naar het mbo aanbieden, doen dat op verschillende manieren; zie Tabel 2.10. Vormen die relatief vaak voorkomen zijn voortgangs-/coachingsgesprekken, LOB-activiteiten/LOB-gesprekken, het betrekken van de ouders of verzorgers bij de overstap en voorlichting over het mbo. Vrijwel alle scholen die deze vormen van extra begeleiding aanbieden (90 procent of meer) zeggen dit aanbod zelf in huis te hebben en te verzorgen. Na de overstap in het mbo vindt er relatief minder vaak extra begeleiding plaats. Ook de andere vormen van extra begeleiding, zoals begeleiding bij open dagen of hulp bij het aanmelden voor een mbo-opleiding, worden logischerwijs voornamelijk op het vmbo aangeboden.

Een geïnterviewde school licht hun LOB-traject als volgt toe: *"Wij schenken aandacht aan LOB-vaardigheden, studievaardigheden en competenties van leerlingen. Leerlingen doorlopen een aantal LOB-opdrachten die zij samen met hun mentor doorspreken. Ze maken reflectieopdrachten, bezoeken bedrijven en hebben meeloopdagen op het ROC. Ze hebben hiervoor een programma voor toetsing en afsluiting (PTA) LOB, waarin de opdrachten zijn uitgewerkt, de doelen zijn omschreven en de beoordeling is vastgelegd. De leerlingen zijn eigenaar van hun leerproces. Leerlingen worden voorbereid op de gevraagde werkhouding en studievaardigheden in het mbo. De leerlingen voeren hiervoor gedurende het schooljaar regelmatig gesprekken met hun decaan."*

Bij een andere geïnterviewde school gaat het doorstroomprogramma om maatwerk: *"Onze leerlingen krijgen individuele ondersteuning en begeleiding, waarbij gebruik wordt gemaakt van een 'buddy' uit het mbo. Kern van het doorstroomprogramma is de meeloopdag op het mbo. Vmbo-4 leerlingen krijgen een buddy uit het mbo aangewezen (dit zijn studenten van verschillende opleidingen en van verschillende leeftijden, dus niet specifiek eerstejaars mbo'ers). Samen met die mbo'er lopen ze een dag mee bij zowel praktijk- als theorielessen. De vmbo-leerlingen krijgen een lijst met vragen mee die zij moeten beantwoorden en waar zij verslag van moeten doen. De decaan gaat vervolgens met de vmbo-leerlingen in gesprek over de meeloopdag om ervoor te zorgen dat de leerling goed wordt voorbereid op het mbo en de juiste studiekeuze maakt. Het buddysysteem is vormgegeven binnen het mbo-vak 'loopbaan & burgerschap'. Hierdoor krijgen de buddy's studiepunten voor de meeloopdag en zijn zij gemotiveerd om eraan mee te werken."*

Tabel 2.10 Extra begeleiding betreft vooral coachings-/LOB-gesprekken; activiteiten vinden met name plaats op het vmbo

	Aandeel op vmbo	Aandeel op mbo
Voortgangs-/coachingsgesprekken met leerlingen	94%	54%
LOB-activiteiten of LOB-gesprekken	94%	40%
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo	92%	26%

Voorlichting over het mbo	90%	55%
Begeleiding/hulp bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	73%	20%
Actief benaderen van leerlingen om te vragen hoe het met ze gaat	68%	43%
Begeleiding bij de open dagen van mbo-instellingen (bijv. voorbereiden of evalueren van open dagen)	64%	31%
Begeleiding/hulp bij het intakegesprek op het mbo (bijv. oefenen van het intakegesprek of meegaan)	62%	32%
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek	38%	28%
N	*157*	

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Van de vmbo-scholen die onderwijstijdverlenging aanbieden, doen gemiddeld drie op de tien dit door middel van een zomerprogramma en zeven op de tien door middel van andere activiteiten. Vanaf tranche 3 is het aandeel dat zomerprogramma's inzet sterk afgenomen (van 57 procent in tranches 1 en 2 naar ongeveer 15 procent in tranches 3 en 4) en is juist de inzet van andere vormen van onderwijstijdstijdverlenging sterk toegenomen (van 43 procent in tranches 1 en 2 naar ongeveer 85 procent in tranches 3 en 4). Bij de andere vormen van onderwijstijdverlenging gaat het veelal om extra inhoudelijke lessen in avo-vakken, beroepsgerichte vakken of keuzevakken. Daarnaast komt het opdoen van ervaring in de vorm van praktijkervaring of ervaring met het mbo voor. Verder worden er trainingen aangeboden op het gebied van een voor het mbo gevraagde werkhouding of om onder andere het zelfvertrouwen en de zelfstandigheid van leerlingen te verbeteren.

Vanuit de voorwaarden van de subsidieregeling gezien is er in het doorstroomprogramma een rol weggelegd voor zowel het vmbo als het mbo. Gebaseerd op de enquête onder scholen blijkt betrokkenheid van zowel personeel uit het vmbo als uit het mbo ook grotendeels het geval (bij ruim 70 procent van de doorstroomprogramma is naast het vmbo ook het mbo betrokken). Uit de interviews blijkt dit echter niet altijd even goed van de grond te zijn gekomen. Soms is het mbo zelfs helemaal niet betrokken en is er geen sprake van samenwerking.

Een voorbeeld waar de samenwerking tussen vmbo en mbo heel goed verloopt is een vorm van extra begeleiding waarbij een begeleider van het vmbo en een begeleider van het mbo (beiden vaak doorstroomcoach genoemd) intensief samenwerken en een duo vormen richting de leerlingen. Deze vorm van samenwerking en begeleiding start in vmbo 4, zodat de leerlingen vanuit beide scholen een aanspreekpunt hebben. Een ander goed voorbeeld van samenwerking betreft het eerdergenoemde Windroosprogramma, waarbij een studieloopbaanadviseur van het mbo voorlichting geeft aan vmbo-leerlingen en door middel van een aantal opdrachten leerlingen geholpen worden om tot een weloverwogen studiekeuze te komen. De studieloopbaanadviseur zei over de samenwerking het volgende: *"Het mbo heeft kennis van de vervolgopleidingen, het vmbo heeft kennis van leerlingen. Die match is goud waard."*

Er zijn ook doorstroomprogramma's waarbij mbo-studenten worden ingezet, bijv. als maatje. Een leerling die hier gebruik van heeft gemaakt zei hierover het volgende: *"Bij de open dagen worden er alleen maar positieve dingen gezegd. Mijn maatje was heel eerlijk en schetste alles realistisch en dat niet alles even goed georganiseerd wordt door de school. Het maatje was ook erg realistisch over de opleiding, ze maakte het niet mooier dan het was. Ze gaf bijv. aan dat het soms wel zwaar kan zijn en dat je heel veel te doen hebt. Ook fijn dat je weet waar alles een beetje is door de rondleiding. Ook na het proces heb ik nog contact gehouden en nog vragen kunnen stellen. Dat vond ik heel fijn."*

Daarnaast zijn er scholen die in het kader van hun doorstroomprogramma samenwerken met externe partijen. Zo werkt een geïnterviewde school met een commerciële externe partij die de school goed kent en waar al een tijdje prettig mee wordt samengewerkt. Reden om het uit te besteden is vooral omdat het doorstroomprogramma op projectbasis plaatsvond. Ze konden er geen structurele ruimte voor maken bij het personeel. Door deze constructie kunnen ze ermee stoppen wanneer ze willen en dat is in dit geval prettig, omdat de subsidie na twee jaar stopt. Wat ze bovendien prettig vinden aan deze externe partij is dat ze met relatief jonge mensen werken, die op een andere manier met leerlingen omgaan. Door de leerstof op een andere manier uitgelegd te krijgen, kan het sommige leerlingen beter helpen. Een andere school werkt samen met een gemeentelijke instelling die zich binnen de wijk inzet als jeugdcoach en veel in contact staat met jongeren in de wijk.

De timing en intensiteit

Tabel 2.10 liet al zien dat de extra begeleiding rondom de overstap naar het mbo vooral op het vmbo plaatsvindt. Dat gebeurt doorgaans in vmbo 4, vaak al voor april, de periode waarin de examens starten (zie Tabel 2.11). Bij meer dan de helft van de scholen is er zelfs al voor vmbo 4 sprake van extra begeleiding rondom de, ongeveer even vaak als extra begeleiding plaatsvindt in het mbo.

Onderwijstijdverlenging vindt daarentegen nauwelijks plaats op het mbo. Bij slechts 10 procent van de doorstroomprogramma's is dat het geval. Op het vmbo komt onderwijstijdverlenging het meest voor tussen het vmbo-eindexamen en de start op het mbo, in de zogenoemde 'zomerlek'periode (ruim 60 procent). Over de verschillende tranches heen is waar te nemen dat steeds meer scholen de onderwijstijdverlenging voor april zijn gaan uitvoeren in plaats van na april.

Tabel 2.11 De doorstroomprogramma's vinden vooral plaats op het vmbo

	Voor vmbo 4	In vmbo 4 voor april	In vmbo 4 vanaf april	Na centraal examen tot zomervakantie	In mbo 1	*N*
Onderwijstijdverlenging	43%	57%	48%	62%	10%	*21*
Extra begeleiding	58%	90%	64%	34%	55%	*157*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Ook uit de interviews blijkt dat het zwaartepunt van de doorstroomprogramma's ligt in vmbo 4. Zo geeft een school aan dat ze in de periode november tot begin januari samenwerken met het mbo. Daarmee zouden leerlingen op tijd een richting moeten kunnen kiezen om gericht de open dagen te gaan bezoeken. Als ze op basis daarvan toch op iets anders uitkomen, dan is dat nog op tijd voor de vooraanmelding op het mbo. Bij een andere school vindt de extra begeleiding plaats tussen januari en 1 april, want dan moeten ze een keuze gaan maken. Na 1 april dient de blik op de examens te zijn gericht.

Ondanks het zwaartepunt in vmbo 4 gebeurt er ook al het één en ander voor die tijd. Bij een school is het een tweejarig proces. Het eerste halfjaar van het doorstroomprogramma vindt plaats op vmbo 3, dan een heel jaar op vmbo 4 en het laatste halfjaar van het programma ligt bij de eerste klas van het mbo. Dat ze meer naar open dagen gaan en scholen bezoeken in vmbo 3 vinden ze heel belangrijk. In vmbo 4 hebben de leerlingen dan al meer zelfvertrouwen en verschillende scholen bezocht. Bij een andere school is het als volgt geregeld: *"Het*

doorstroomprogramma is helemaal ondergebracht bij ons LOB-programma, dus ook in klas 3 is er een verplichte avond waarbij leerlingen twee of drie voorlichtingen moeten bijwonen van het mbo. Eind klas 3 moeten ze al in hun hoofd hebben wat ze in klas 4 gaan doen in de mbo-uren. Daar worden ook ouders bij betrokken, dus ouders gaan ook mee naar die avond en worden ook opgeroepen om in klas 3 al met hun zoon of dochter mee te gaan naar de voorlichtingen. "

Een voorbeeld van een doorstroomprogramma dat plaatsvindt na het centraal examen en de zomervakantie – de zogenoemde zomerlekperiode – is een zomerprogramma waarbij de nadruk ligt op het aanleren van studievaardigheden die nodig zijn op het mbo. Groot nadeel van deze periode is dat leerlingen gemotiveerd moeten zijn om na het behalen van hun diploma – dat ze soms zelfs niet ophalen – terug naar school te komen. Omdat dit in overleg en met toestemming van ouders gaat, zijn sommige ouders tegen en willen zij liever dat hun kind in de vakantie gaat werken. Ook speelt mee dat als ze zien dat een vriendje niet komt, ze ook niet meer komen. Dat geldt met name voor de kwetsbare groep, die het het hardst nodig heeft. Omdat de zomerschool op vrijwillige basis is, zijn er geen middelen in handen om het te verplichten. Hierdoor wordt de doelgroep niet geheel bereikt.

Qua intensiteit uitgedrukt in het gemiddeld aantal uur per leerling, zit er geen groot verschil tussen de onderscheiden typen doorstroomprogramma's. Voor onderwijstijdverlenging komt dit per leerling gemiddeld uit op 54 uur, voor extra begeleiding rondom de overstap op gemiddeld 41 uur. Rondom deze gemiddelden zit wel een grote variatie. Voor onderwijstijdverlenging ligt de variatie tussen 2 en 168 uur, bij extra begeleiding rondom de overstap tussen 1 en 540 uur. Het gemiddeld aantal uur fluctueert ook sterk tussen de tranches, vooral ten aanzien van onderwijstijdverlenging. In tranche 1 en 2 ging het om gemiddeld 63 uur, in tranche 3 om gemiddeld 92 uur en in tranche 4 om gemiddeld 15 uur. Mogelijk hebben de coronamaatregelen hier invloed op gehad.

Als leerlingen onderwijstijdverlenging wordt aangeboden, dan gebeurt dat doorgaans in een groot aantal sessies: in ruim 40 procent van de gevallen meer dan 25 keer. Extra begeleiding vindt vaak tussen de 2 en 25 keer plaats, met als meest voorkomende frequentie tussen de 6 tot en 10 keer.

Tabel 2.12 Onderwijstijdverlenging vindt per leerling doorgaans meer dan 25 keer plaats; extra begeleiding 6-10 keer

	Onderwijstijdverlenging	Extra begeleiding rondom de overstap
Gemiddeld aantal uur per leerling	54	41
1 keer	0%	1%
2-5 keer	21%	21%
6-10 keer	16%	40%
11-25 keer	21%	24%
Meer dan 25 keer	42%	14%
N	*19*	*140*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

De toekomst

Uit de interviews blijkt dat scholen erg enthousiast zijn over hun doorstroomprogramma en er graag mee doorgaan. Een deel van de scholen had ten tijde van het interview nog een jaar subsidie, waardoor ze in ieder geval nog een jaar door konden. Hoe het na dat jaar zou verlopen, wisten ze nog niet. Dat zou afhankelijk zijn van de prioriteiten die dan gelden en of er geld voor vrijgemaakt kan worden. Zoals een decaan het verwoordde: *"We vinden het jammer dat de subsidieregeling stopt en dat je dan afhankelijk wordt van wat er kan binnen de school. Vooral voor een kleine vmbo-school is het echt passen en meten."*

De intentie om het doorstroomprogramma voort te zetten is er in ieder geval wel. Een aantal scholen gaf ook aan dat er een nieuwe aanvraag voor een doorstroomprogramma zou worden gedaan. *"Op het vmbo worden vijf taakuur per week betaald vanuit de subsidie. We willen dat sowieso doorzetten en hopen op nieuwe subsidie (nieuwe aanvraag is ingediend). Als die niet komt, dan blijven er taakuren voor, maar wel minder."*
Soms zijn nieuwe aanvragen in samenwerking met andere mbo-instellingen gedaan, omdat er in de regio positief gesproken wordt over het project en andere scholen graag aansluiten. Eén school heeft zelf bewust de samenwerking opgezocht met meerdere mbo-instellingen: *"Wij vinden het een beperking dat we de meeloopdagen niet aan alle leerlingen kunnen aanbieden, vanwege de samenwerking met één specifieke mbo en niet alle leerlingen voor dit mbo kiezen. Onze decaan gaat proberen om meerdere mbo-instellingen voor dit concept warm te krijgen."* Weer een andere school heeft voorlichting gegeven aan andere scholen over hun concept van de doorstroomcoach, bijv. tijdens een inspiratiesessie georganiseerd door de VO-raad.

Voor een deel van de scholen was het duidelijk dat ze ermee door kunnen. Vaak is de subsidie dan (deels) ingezet om (bestaande) processen te versnellen, visie te ontwikkelen en het een structurele plek te geven in het onderwijs. *"Wij hebben ervoor gekozen om de middelen te benutten voor het ontwikkelen van een visiedocument op LOB. Dat is misschien wat minder spectaculair, maar daardoor kunnen we het wel vasthouden en denk ik dat het uiteindelijk net zoveel bereikt of zelfs meer dan een aantal tijdelijke interventies." "Het staat vast in het lesrooster, het zit vast in het curriculum en inmiddels wordt er ook in teamvergaderingen teruggekoppeld wat er gebeurt en worden de mooie verhalen met elkaar gedeeld. In die zin is het eigenlijk een extra vak op het rooster wat een vaste invulling heeft."*

Twee andere scholen worstelen juist met de borging: *"We zijn er wel tegenaan gelopen dat het allemaal veel meer tijd kost dan van tevoren ingeschat. Twee jaar is te kort om het tot uitvoering te brengen en ook de borging te garanderen. Eerst ben je allemaal dingen aan het uitproberen en dan moet je gaan nadenken over hoe het blijft." "Je moet het borgen. Voor als er straks geen subsidie meer is, moet je ernaar toewerken dat de mensen die het moeten uitvoeren de connecties hebben en dat er onderling contact is. Dat het organisch in het programma past, zowel op vmbo als op mbo. Dat blijft een heel grote uitdaging en dat is vaak de bottleneck. Het is niet zozeer de onwil om samen te werken, maar je hebt allebei je eigen school, eigen programma en eigen eindtermen. Die zijn belangrijk en andere dingen moeten daarin passen. Dat is een zoektocht."*

Volgens een aantal scholen blijft het altijd nodig om aan iets te schaven dat net nieuw is ontwikkeld, maar de grootste investering is dan al achter de rug. Daarvoor hebben ze het personeel met behulp van de subsidie tijdelijk voldoende kunnen vrij-roosteren en/of extra taakuren kunnen geven. Een mbo-school geeft aan dat de blijvende investering terugverdiend wordt, omdat ze met het doorstroomprogramma preventief inzetten op het tegengaan van switchen in het mbo: *"De grootste investering zit bij ons in de gesprekken die de loopbaanadviseurs voeren met leerlingen op het vmbo. Als die leerlingen minder switchen in het mbo, dan heb je in het mbo minder*

gesprekken nodig om ze weer op het goede spoor te krijgen. De investering is dus preventief en die hebben we al snel terugverdiend."

3 Opbrengsten doorstroomprogramma's

Leerlingen zijn positief over de doorstroomprogramma's. Het deel dat aangeeft dat het programma hen helpt bij de overstap is doorgaans groter dan het deel dat aangeeft dat het niet helpt. Bovendien zijn er aanwijzingen dat sommige activiteiten leerlingen vooruithelpen op specifieke aspecten als studie- en beroepsoriëntatie.

3.1 Theoretische verwachtingen

Uit Hoofdstuk 2 blijkt dat de deelnemende scholen verschillende invullingen geven aan de doorstroomprogramma's. Vanuit de (wetenschappelijke) literatuur is het een en ander bekend over de effectiviteit van verschillende typen doorstroomprogramma's. Dat geeft een indicatie van wat verwacht kon worden van de subsidieregeling. Deze literatuur is hieronder uiteengezet[13], geclusterd naar vier (meer ingrijpende) typen doorstroomprogramma's: zomerscholen, verbeteren van vakkennis, extra begeleiding en coaching en doorlopende leerlingen tussen vmbo en mbo. Daarbij maken we geen onderscheid tussen de overgang naar havo of mbo. Er zijn zowel studies opgenomen die conclusies trekken op basis van literatuur als studies waarin specifieke interventies zijn onderzocht. Het gaat in de meeste gevallen om studies met een quasi-experimenteel design; studies met een randomized control trial zijn zeldzaam. Een enkele studie bestond uit een longitudinaal onderzoek.

Zomerscholen

Uit de literatuur blijkt dat zomerscholen een vrij effectieve maatregel kunnen zijn om leerprestaties te verhogen en overgangen in het onderwijs te versoepelen. Zomerscholen lijken met name effectief wanneer ze meer dan 45 uur in beslag nemen (Lauer et al., 2006), in kleine groepen zijn (EEF, 2021) en gericht zijn op het inhalen van leerachterstanden (Tempelaar et al., 2011; Cooper et al., 2000). Ook lijkt een zomerprogramma effectiever wanneer dit verplicht is (Cooper et al., 2000). Onduidelijk is of een zomerschool extra effectief is voor leerlingen met een lage sociaaleconomische status (SES). Waar de ene studie stelt dat kinderen met een lagere SES duidelijk meer voordeel uit een zomerschool halen (Kim et al., 2013), stelt een andere studie dat juist de middenklasse kinderen het meest baat hebben bij een zomerschool (Cooper et al., 2000). Tevens wordt in de studie van Borman en Dowling (2006) gevonden dat een zomerschool pas effectief is wanneer deze minstens twee zomers gevolgd wordt. Een zomerschool lijkt op basis van de literatuur dus een effectieve maatregel te zijn, mits onder de juiste condities uitgevoerd.

Verbeteren van vakkennis

In nagenoeg alle literatuur over het verbeteren van vakkennis gaat het om de vakgebieden taal en rekenen/wiskunde. Hierbinnen zijn studies bekeken waarin programma's zijn opgenomen ter verbetering van de vakkennis om leerlingen voor te bereiden op een overstap binnen het onderwijs. Uit een studie naar het *'Early Assessment Program'* in de Verenigde Staten, blijkt dat het verbeteren van de kennis op het gebied van Engels en wiskunde leerlingen erg goed voorbereidde op de overstap van *'high school'* naar *'college'* (Howell, Kurlaender, & Grodsky, 2010). Het *'Early Assessment program'* is een bijspijkerprogramma binnen *'high schools'* met als doel het verminderen van benodigde bijles binnen *'colleges'*. Een tweede studie onderzocht de resultaten van

[13] We hebben gebruikgemaakt van de zoekmachines Google Scholar, Google en Web of Science.

bijspijkerprogramma's op het gebied van Engels en wiskunde in de Verenigde Staten onder 28.000 studenten (Bettinger & Long, 2009). In deze studie is aangetoond dat leerlingen die in *'high schools'* bijspijkerprogramma's volgden, minder kans hadden om uit te vallen binnen *'colleges'* en gemiddeld een hoger niveau behaalden binnen 'colleges'.

In Nederland is vooral onderzoek gedaan naar de effecten van internationale schakelklassen (ISK). Bij schakelklassen gaat het om leerlingen in het primair onderwijs die gedurende een schooljaar intensief onderwijs in de Nederlandse taal krijgen, zodat ze daarna het onderwijs op hun eigen niveau kunnen volgen. Het blijkt dat leerlingen in internationale schakelklassen na verloop van tijd taalvaardiger zijn dan vergelijkbare leerlingen in een controlegroep (Ledoux & Veen, 2009). Verder blijkt dat schakelklasleerlingen hun leerachterstanden hebben weggewerkt en dat hebben weten vast te houden in het voortgezet onderwijs (Beekhoven et al., 2017). Op basis van deze studies lijkt het bijspijkeren van vakinhoud een nuttige interventie om een overstap binnen het onderwijs succesvoller te laten verlopen.

Extra begeleiding en coaching

Begeleiding en coaching kan onder meer bestaan uit extra mentoruren of het koppelen van een ouderejaars leerling aan een overstappende leerling. Uit een meta-analyse van 55 evaluaties van mentoringprogramma's van DuBois et al. (2002), blijkt dat mentoringprogramma's een positieve invloed hebben op zowel het psychologisch welzijn als op de academische carrière van deelnemers. Dit geldt in sterkere mate voor risicojongeren. Belangrijk hierin bleken de frequentie van het contact, de intensiteit en kwaliteit van de relatie en de mate waarin activiteiten gestructureerd zijn (DuBois et al., 2002). In de Nederlandse context voerde onder anderen Van der Steeg in 2012 een onderzoek uit naar het effect van coaching onder mbo-leerlingen. Uit deze studie bleek dat één jaar intensieve coaching het voortijdig schoolverlaten met 40 procent reduceerde. Dit bleek het sterkst het geval voor leerlingen met een lage sociaaleconomische status. Na het eerste jaar droeg de coaching minder bij aan het reduceren van schooluitval (Van der Steeg et al., 2012).

Een bijzondere vorm van coaching betreft tutoring (individuele leerlingen of in kleine groepjes) door onderwijspersoneel of door andere leerlingen (peertutoring). Dit gebeurt aan de hand van een gestructureerd tutorprogramma, waarbij in korte regelmatige sessies (3-5 keer per week een half uur) over een vaste periode van 6-12 weken wordt gewerkt aan het wegwerken van leerachterstanden. Daarbij is het belangrijk dat de instructie gekoppeld is aan het reguliere onderwijs (EEF, 2021). Diverse meta-analyses en reviews laten zien dat deze vorm van coaching door onderwijspersoneel of medeleerlingen effectief is (EEF, 2021; Flores & Duran, 2016; Jepma, 2021; Tymms et al., 2011). Extra begeleiding en coaching lijkt dus een effectieve maatregel te zijn, zowel op het gebied van prestaties als op het gebied van welzijn van de leerling.

Doorlopende leerlijn

Ook is uit de literatuur een en ander bekend over een doorlopende leerlijn tussen vmbo en mbo. Zo blijkt dat leerlingen het meest gebaat zijn bij een doorlopende leerlijn waarbij elementen van het vmbo en mbo helemaal geïntegreerd zijn. Deze leerlijnen hebben een positieve invloed op de tevredenheid met leerprestaties, in tegenstelling tot de lijnen waarbij vmbo- en mbo-programma's 'aan elkaar geplakt' zijn (Biemans et al., 2013).
Uit een onderzoek naar de implementatie van de vakmanschap- en technologieroutes blijkt uit de meest recente tussenevaluatie dat de doorlopende leerlijnen een positief effect hebben op een (snelle) instroom in het mbo als vervolg op het vmbo. Bovendien behalen jongeren die de route beginnen doorgaans eerder hun mbo-diploma. Ook switchen de jongeren in de verschillende routes veel minder vaak van opleidingsrichting bij de overstap naar het mbo (De Graaf et al., 2022).

Conclusie

Uit de literatuurstudie blijkt dat alle vier de bovenstaande typen interventies effectief kunnen zijn in het bevorderen van schoolprestaties of het versoepelen van een overgang in het onderwijs. Een aanzienlijk deel van de scholen die doorstroomprogramma's aanbieden, verwerkt hierin het bijspijkeren van vakkennis. Uit de literatuur blijkt dat dit een zeer effectieve maatregel kan zijn, waardoor voor veel van de deelnemende scholen op dit gebied verbetering verwacht kan worden. Ook de aangeboden zomerscholen of vergelijkbaar verlengd onderwijsaanbod lijken veelbelovend. Hierbij is het verwachte effect echter nadrukkelijk afhankelijk van de wijze waarop het verlengde aanbod vormgegeven is. Hetzelfde geldt voor scholen die zich (ten minste deels) focussen op coaching en begeleiding. Ook deze interventies lijken effectief, mits ze op een juiste wijze en onder de juiste voorwaarden aangeboden worden. Tot slot is gebleken dat bestaande doorlopende leerlijnen tussen vmbo en mbo goede resultaten boeken. Hierdoor mag verwacht worden, dat de scholen die een duidelijke doorlopende leerlijn opzetten waarbij elementen van het vmbo en mbo volledig geïntegreerd worden, positieve effecten zullen laten zien.

3.2 Verwachtingen volgens leerlingen

Hoofdstuk 2 liet zien welke doorstroomprogramma's scholen aanbieden ten aanzien van de overstap vmbo-havo en vmbo-mbo. Deze paragraaf zet op een rijtje aan welke activiteiten leerlingen deelnamen. Vervolgens wordt in kaart gebracht in hoeverre leerlingen vóór de overstap verwachtten dat het aanbod hen zou helpen bij een soepeler verloop van de overstap naar het vervolgonderwijs (havo of mbo) en hoe ze daar na de overstap over dachten.[14]

Gevolgde doorstroomprogramma's

Doorstroomprogramma's vmbo-havo

In een vragenlijst onder leerlingen is gevraagd naar wat hun scholen hen hebben aangeboden om de overstap te vergemakkelijken. Let wel: dat kunnen ook activiteiten zijn die niet vanuit de subsidieregeling zijn bekostigd. Dat onderscheid kunnen leerlingen logischerwijs niet maken. Tabel 3.1 laat zien welk deel van de leerlingen in vmbo 4 gebruik heeft gemaakt van activiteiten die zijn aangeboden binnen het doorstroomprogramma vmbo-havo.

In vmbo 4 gaf ruim driekwart van de leerlingen aan examentraining te volgen. Verder komt het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo het meest voor, wat een voorwaarde is binnen de subsidiemaatregel. Vóór de overstap naar de havo gaf ook ruim driekwart procent van de leerlingen aan dat hun ouders/verzorgers worden betrokken bij de overstap. Verder meldde respectievelijk 64 en 53 procent van de leerlingen vóór de overstap naar de havo dat ze een extra vak mochten volgen en persoonlijke coaching en begeleiding vanuit de school kregen. Begeleiding van een maatje of buddy uit de havo komt met 8 procent in vmbo 4 veel minder vaak voor dan de andere programma's.

[14] In een vragenlijst onder leerlingen is gevraagd wat hen is aangeboden om de overstap te vergemakkelijken en in hoeverre de gevolgde interventies binnen een doorstroomprogramma volgens hen mogelijk ervoor hebben gezorgd dat hun overstap is vergemakkelijkt. Deze vragenlijst is afgenomen onder vmbo 4-leerlingen voordat ze de overstap naar de havo of mbo hebben gemaakt. Dezelfde vragenlijst is nog een keer afgenomen in havo 4/mbo 1 nadat de leerlingen de overstap hebben gemaakt. Zie voor meer informatie Paragraaf 1.2.2.

Tabel 3.1 Examentraining en het betrekken van ouders/verzorgers komt bij de overstap naar de havo het meest voor, gevolgd door een extra vak

Wat heeft jouw school gedaan om jouw overstap van vmbo naar havo goed te laten verlopen?	Percentage Voormeting (in vmbo 4) *n=396*
Examentraining	78%
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	77%
Extra vak	64%
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school (bijv. door de mentor)	53%
Huiswerkbegeleiding	49%
Extra lessen in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst	45%
Kennismaken met de havo (bijv. via meeloopdagen)	43%
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn	35%
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	31%
Een zomerprogramma na het eindexamen	23%
Begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	8%

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Doorstroomprogramma's vmbo-mbo

Ook voor vmbo-leerlingen die de overstap maken naar de mbo, hebben zowel de vmbo-school als de mbo-school verschillende activiteiten aangeboden om de overstap goed te laten verlopen. Tabel 3.2 laat zien welk deel van de leerlingen gebruik heeft gemaakt van die activiteiten, zowel in vmbo 4 (vóór de overstap) als - voor specifiek een buddy - in mbo 1 (na de overstap).

Voorlichting over het mbo en het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo komen in vmbo 4 met respectievelijk 74 procent en 65 procent het meest voor. Daarnaast gaf het merendeel van de leerlingen (een kleine 60 procent) vóór de overstap aan dat ze begeleiding kregen bij het aanmelden voor een mbo-opleiding. Ook gaf 55 procent van de leerlingen in vmbo 4 aan dat ze persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken hadden en circa de helft van de leerlingen gaf aan dat ze begeleiding kregen bij het bezoeken van open dagen op het mbo. Daarnaast meldde de helft van de leerlingen dat ze extra lessen volgden in vakken waarvan ze de leerstof nog niet voldoende beheersten. Het volgen van een zomerprogramma na het eindexamen komt met 9 procent in vmbo 4 veel minder vaak voor. Hetzelfde geldt voor het koppelen van leerlingen in het mbo aan een buddy of maatje (9 procent in mbo 1).

Tabel 3.2 Voorlichting over het mbo en betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo komen het meest voor

Wat heeft jouw school gedaan om jouw overstap van vmbo naar mbo goed te laten verlopen?	Percentage	
	Voormeting (in vmbo 4) *n=1.368*	Nameting (in mbo 1) *n=81*
Voorlichting over het mbo	74%	
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo	65%	
Begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	57%	
Persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken	55%	
Begeleiding bij het bezoeken van open dagen op het mbo	51%	
Extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	51%	
Opdoen van ervaring met mbo-onderwijs	43%	
Extra lessen in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn	40%	
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek	38%	
Doorlopende leerlijn vmbo-mbo	34%	
Begeleiding bij het intakegesprek op het mbo	25%	
Zomerprogramma na het eindexamen	9%	
Gekoppeld in het mbo aan een buddy/maatje		9%

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2019-2022)

Verwachtingen/bevindingen ten aanzien van de doorstroomprogramma's

Doorstroomprogramma's vmbo-havo

Vervolgens is de leerlingen gevraagd naar hun verwachtingen/bevindingen van hoe de door hen gevolgde activiteiten de overstap vergemakkelijkt(en). Tabel 3.3 geeft een overzicht van de mate waarin de verschillende activiteiten ten aanzien van de overstap vmbo-havo volgens leerlingen ervoor zorg(d)en dat hun overstap van vmbo naar havo goed verloopt. Daarnaast wordt de gemiddelde score gepresenteerd, waarbij de schaal loopt van 1 ('heel weinig') tot en met 5 '(heel veel').

Twee dingen vallen meteen op in Tabel 3.3. Ten eerste zijn leerlingen over het algemeen positief over de activiteiten. Het deel dat (voor de overgang) verwacht dat de activiteit hen (heel) veel helpt bij de overstap of (na de overgang) vindt dat de activiteit hen (heel) veel heeft geholpen bij de overstap is doorgaans (veel) groter dan het deel dat aangeeft dat dit (heel) weinig het geval is. Ten tweede valt op, dat leerlingen na de overstap naar de havo minder positief zijn over de bijdrage van de verschillende activiteiten dan voor de overstap.[15] Dat is bijvoorbeeld te zien aan de twee typen activiteiten die volgens de leerlingen in vmbo 4 het meest helpen bij de overstap naar de havo. Een ruime meerderheid van de leerlingen die in vmbo 4 extra lessen volgden in vakken waarvan ze de leerstof nog niet voldoende beheerste, verwachtte dat de activiteit (heel) veel zou bijdragen aan het goed verlopen van hun overstap (72 procent). Daarnaast verwachtte 70 procent dat het volgen van examentraining (heel) veel zou bijdragen aan een soepeler overstap. Na de overstap geeft slechts iets meer dan een derde van de leerlingen aan dat extra lessen op vmbo in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt er (heel) veel voor hebben gezorgd dat hun overstap goed verliep. Bij examentraining meldde in havo 4 maar 27 procent van de leerlingen

15 Het betreft slechts voor een deel een panel. De leerlingen in de voormeting kunnen dus andere leerlingen zijn dan die in de nameting.

dat het volgen van examentraining (heel) veel heeft bijgedragen aan het goed verlopen van de overstap; 30 procent geeft zelfs aan dat het volgen van examentraining (heel) weinig heeft bijgedragen.

Andere activiteiten die volgens leerlingen in vmbo 4 relatief goed hebben geholpen bij de overstap zijn een aparte klas voor leerlingen die naar de havo wilden en persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school. Op de laatste activiteit wordt ook na de overstap relatief positief teruggekeken. Hetzelfde geldt voor het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo, een extra vak op vmbo en begeleiding van een maatje of buddy uit de havo.

De activiteiten waarvan leerlingen verwachten/vinden dat ze hen het minst helpen bij de overgang naar de havo zijn een zomerprogramma na het eindexamen en vooral huiswerkbegeleiding op het vmbo. Het deel dat vindt dat deze laatste activiteit (heel) veel helpt/heeft geholpen is zowel in vmbo 4 als in havo 4 het laagst van allemaal. Ook de lessen na de overstap in studievaardigheden die in de havo van belang zijn worden relatief slecht beoordeeld.

Tabel 3.3 Leerlingen zijn doorgaans positief over de mate waarin de verschillende activiteiten helpen/hebben geholpen bij de overstap vmbo-havo

Mate waarin leerlingen verwachten/vinden dat onderstaande hen helpt/heeft geholpen bij de overstap vmbo-havo	Voormeting (in vmbo 4)				Nameting (in havo 4)			
	(Heel) weinig	Niet weinig, niet veel	(Heel) veel	Gem. score	(Heel) weinig	Niet weinig, niet veel	(Heel) veel	Gem. score
Extra lessen op vmbo in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst	7%	21%	72%	3,8	20%	43%	36%	2,9
Examentraining	6%	24%	70%	3,8	30%	43%	27%	2,9
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	8%	38%	54%	3,6	39%	31%	31%	2,9
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school op vmbo	10%	33%	56%	3,6	20%	43%	36%	3,2
Extra lessen op vmbo in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn	14%	29%	56%	3,5	38%	32%	30%	2,8
Betrekken van je ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	11%	39%	50%	3,4	18%	41%	41%	3,2
Extra vak op vmbo	14%	38%	47%	3,4	19%	41%	41%	3,2
Begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	21%	24%	56%	3,4	9%	64%	27%	3,2*
Kennismaken met de havo	11%	44%	44%	3,4	33%	51%	16%	2,8
Een zomerprogramma na het eindexamen	26%	24%	51%	3,2	47%	26%	26%	2,5
Huiswerkbegeleiding op vmbo	22%	38%	39%	3,1	79%	14%	7%	1,8*
Extra lessen op havo in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst					20%	50%	30%	3,1
Extra lessen op havo in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn					30%	48%	22%	2,7
Huiswerkbegeleiding op havo					33%	33%	33%	2,9

Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school op havo	21%	47%	32%	3,1

* Deze gemiddelde score is gebaseerd op minder dan 20 leerlingen, maar meer dan 10 leerlingen. Bij een respons van minder dan 10 leerlingen is, conform de richtlijn van het CBS, de verdeling en gemiddelde score niet weergegeven.
Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Doorstroomprogramma's vmbo-mbo

Tabel 3.4 laat de mate zien waarin de verschillende activiteiten ten aanzien van de overstap vmbo-mbo volgens leerlingen ervoor zorgen/hebben gezorgd dat hun overstap van vmbo naar mbo goed verloopt. Daarnaast wordt de gemiddelde score gepresenteerd, waarbij de schaal loopt van 1 ('heel weinig') tot en met 5 '(heel veel'). Ook over deze activiteiten is het gemiddelde oordeel doorgaans positief.

Voor de overstap naar het mbo verwachtte meer dan de helft van de leerlingen dat voorlichting over het mbo, het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo, hulp bij het vinden van een leerwerkplek, doorlopende leerlijn vmbo-mbo en opdoen van ervaring in het mbo-onderwijs (heel) veel zou bijdragen aan het goed verlopen van de overstap. Hetzelfde geldt voor begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding en begeleiding bij het intakegesprek op het mbo. In het mbo is alleen over het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap, de doorlopende leerlijn en begeleiding bij het intakegesprek meer dan helft van de leerlingen van mening dat dit (heel) veel heeft geholpen bij de overstap. Het positieve oordeel over deze activiteiten lijkt dus het meest robuust. Overigens worden na de overstap ook de persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken op het vmbo als een relatief goed helpende activiteit ervaren om de overgang naar mbo soepel te laten verlopen.

Activiteiten die volgens leerlingen minder helpend waren bij de overstap betreffen het zomerprogramma na het eindexamen en extra lessen in zowel het vmbo als in het mbo die gericht zijn op studievaardigheden die voor het mbo van belang zijn.

Tabel 3.4 Leerlingen verwachten/vinden met name dat het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo en doorlopende leerlijn vmbo-mbo veel helpt bij de overstap vmbo-mbo

Mate waarin leerlingen verwachten/vinden dat onderstaande hen helpt/heeft geholpen bij de overstap vmbo-mbo	Voormeting (in vmbo 4)				Nameting (in mbo 1)			
	(Heel) weinig	Niet weinig, niet veel	(Heel) veel	Gem. score	(Heel) weinig	Niet weinig, niet veel	(Heel) veel	Gem. score
Voorlichting over het mbo	9%	35%	56%	3,6	10%	59%	31%	3,2
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo	10%	33%	57%	3,5	6%	32%	62%	3,7
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek	9%	37%	54%	3,5	4%	59%	37%	3,4
Doorlopende leerlijn vmbo-mbo	9%	37%	54%	3,5	11%	26%	63%	3,7*
Opdoen van ervaring met mbo-onderwijs	9%	39%	52%	3,5	8%	53%	39%	3,3
Begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	13%	34%	53%	3,5	23%	33%	45%	3,3
Begeleiding bij het intakegesprek op het mbo	15%	34%	51%	3,4	6%	38%	56%	3,6*

Persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken op vmbo	12%	42%	46%	3,4	3%	39%	58%	3,6
Extra lessen op vmbo in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	11%	44%	46%	3,4	-	-	-	-
Begeleiding bij het bezoeken van open dagen op het mbo	15%	38%	46%	3,3	7%	46%	46%	3,3
Extra lessen op vmbo in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn	16%	43%	41%	3,3	0%	82%	18%	3,2*
Zomerprogramma na het eindexamen	19%	43%	38%	3,2	-	-	-	-
Extra lessen op mbo in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt					-	-	-	-
Extra lessen op mbo in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn					50%	17%	33%	2,8*
Persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken op mbo					7%	46%	46%	3,5

* Deze gemiddelde score is gebaseerd op minder dan 20 leerlingen, maar meer dan 10 leerlingen. Bij een respons van minder dan 10 leerlingen is, conform de richtlijn van het CBS, de verdeling en gemiddelde score niet weergegeven.

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2019-2022)

Verwachtingen/bevindingen in samenhang met achtergrondkenmerken van leerlingen

Tevens is onderzocht of er samenhang is tussen de mate waarin leerlingen verwachten/denken dat de verschillende activiteiten hen helpen/hebben geholpen bij de overstap en bepaalde achtergrondkenmerken van leerlingen (zoals migratieachtergrond, inkomen ouders en opleidingsniveau van ouders). Dit is door middel van een regressieanalyse gedaan[16]. Hieronder worden de opvallendste uitkomsten beschreven.

Leerlingen van ouders met een laag inkomen hebben in vmbo 4 hogere verwachtingen over de bijdrage van het volgen van examentraining aan een goed verloop van de overstap naar de havo. Daarnaast verwachten leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau in hogere mate dat een zomerprogramma na het eindexamen bijdraagt aan een soepeler verloop van de overstap van vmbo naar havo. Er hebben te weinig leerlingen aan de nameting deelgenomen om te achterhalen of bovengenoemde relaties ook na de overstap naar de havo gelden. De variatie in het inkomen en opleidingsniveau van de ouders van deze leerlingen was te klein om met voldoende zekerheid de samenhang tussen deze achtergrondkenmerken en hun bevindingen over de doorstroomprogramma's te presenteren. Voor de andere doorstroomprogramma's bestaat er geen statistisch significante relatie tussen de mate waarin leerlingen in havo 4 aangegeven dat het programma heeft bijgedragen aan een goed verloop van de overstap en hun achtergrondkenmerken.

Voor wat betreft de overstap van het vmbo naar het mbo, zijn leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau in mbo 1 positiever over de bijdrage van voorlichting over het mbo en begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding dan leerlingen van ouders met een hoog opleidingsniveau. De conclusie over het verband tussen opleidingsniveau van ouders en deze activiteit moet echter niet te stellig worden getrokken. Vóór de overstap naar het mbo was deze samenhang tussen de verwachtingen van leerlingen en het opleidingsniveau van hun ouders namelijk niet zichtbaar. Een andere uitkomst is dat leerlingen met een migratieachtergrond in mbo 1 positiever zijn over de bijdrage van het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo aan een goed verloop van de

[16] De resultaten van de regressieanalyse zijn weergegeven in Tabel E.1 en Tabel E.3 in Bijlage D en Tabel F.1 en Tabel F.3 in Bijlage E.

overstap. Ook hiervoor geldt dat deze relatie tussen de verwachtingen van leerlingen en hun migratieachtergrond in vmbo 4 niet te zien was en dus bij de conclusie de nodige voorzichtigheid moet worden betracht.

3.3 Vastgestelde opbrengsten bij leerlingen

Deze paragraaf gaat in op de opbrengsten van de activiteiten bij leerlingen. Eerst wordt gekeken naar de gemiddelde score van leerlingen op een aantal maatstaven waarop effecten worden verwacht bij leerlingen volgens de literatuur en hoe leerlingen ervoor staan wat betreft de kernvakken. Vervolgens worden de door de leerlingen gevolgde activiteiten gerelateerd aan de scores van de leerlingen op de verschillende maatstaven en de status van de leerlingen ten aanzien van de kernvakken.

Maatstaven waarop effecten worden verwacht bij leerlingen volgens de literatuur

Aan de hand van de vragenlijst onder leerlingen is er op een tweetal momenten (vóór de overstap en na de overstap) gevraagd naar hoe leerlingen ervoor staan op een aantal maatstaven op het gebied van werkhouding, studievaardigheden, zelfstandigheid, welbevinden en toekomstperspectief. 0 geeft een aantal maatstaven weer en somt op welke stellingen aan de leerlingen zijn voorgelegd. De stellingen zijn uitgevraagd op schalen die lopen van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot en met 5 ('helemaal wel van toepassing'). De maatstaf is een gemiddelde score van de bijbehorende stellingen. Bijlage G bevat een overzicht van alle maatstaven die zijn uitgevraagd.

Tabel 3.5 Voorbeelden van een aantal maatstaven en stellingen

Maatstaf	Stellingen
Uitstelgedrag	Ik maak mijn schoolwerk voordat ik met mijn vrienden afspreek Ik leer voor school en doe daarna dingen voor mezelf Leuke dingen stel ik uit totdat ik mijn schoolwerk af heb
Werkhouding	Ik kom op tijd op school Het kost me moeite om naar school te gaan Ik verveel me op school Ik span me behoorlijk in op school Tijdens de les let ik goed op Op school houd ik goed mijn aandacht erbij Binnen zitten kost mij moeite
Cognitief zelfvertrouwen	Ik weet zeker dat dit jaar alles op school me wel zal lukken Ik kan op school zelfs de moeilijkste opdrachten maken als ik mijn best doe Ik kan al mijn werk voor school goed maken als ik maar genoeg tijd heb Ik kan bijna alles op school, als ik het maar blijf proberen Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren Ik weet zeker dat op school zelfs de moeilijkste taken me wel lukken
Welbevinden in relatie tot medeleerlingen	Ik heb veel contact met mijn klasgenoten Ik zou liever in een andere klas zitten Wij hebben een leuke klas Ik kan goed met mijn klasgenoten overweg In mijn klas voel ik mij soms alleen Ik vind het leuk om met de leerlingen in mijn klas om te gaan
Studie- en beroepsoriëntatie	De school helpt mij met het zoeken naar een vervolgopleiding De school helpt mij om duidelijk te maken wie ik ben, wat ik kan en wat ik wil De school helpt mij om duidelijk te krijgen welke mogelijkheden er zijn voor mij in de toekomst

Figuur 3.1 presenteert de gemiddelde score op de verschillende maatstaven van alle leerlingen die hebben deelgenomen aan de vragenlijst, uitgesplitst naar leerlingen die de overstap maken van vmbo naar havo en leerlingen die de overstap maken van vmbo naar mbo, en meetmoment (vóór de overstap en na de overstap). In de figuur wordt duidelijk dat leerlingen over het algemeen vrij hoog scoren op de maatstaven: de gemiddelde score ligt rond de 3,5.

Verder laat de figuur zien dat leerlingen die de overstap maken naar de havo als geheel iets hoger lijken te scoren op de maatstaven in vmbo 4 dan na de overstap (in havo 4), met uitzondering van de maatstaf inspanning. Voor de leerlingen die de overstap maken naar het mbo is het beeld wisselender. De gemiddelde scores op de maatstaven inspanning, hulpvragen, cognitief zelfvertrouwen, welbevinden in relatie tot docenten, plezier op school en toekomstperspectief zijn hoger in mbo 1 dan in vmbo 4. Voor de andere maatstaven geldt dat de scores in vmbo 4 en mbo 1 ongeveer gelijk zijn of dat leerlingen in vmbo 4 hoger scoorden ten opzichte van leerlingen in mbo 1.

Figuur 3.1 Leerlingen die de overstap maken naar de havo scoren op bijna alle maatstaven hoger in vmbo 4 dan in havo 4; bij leerlingen die de overstap naar mbo maken is het beeld wisselender

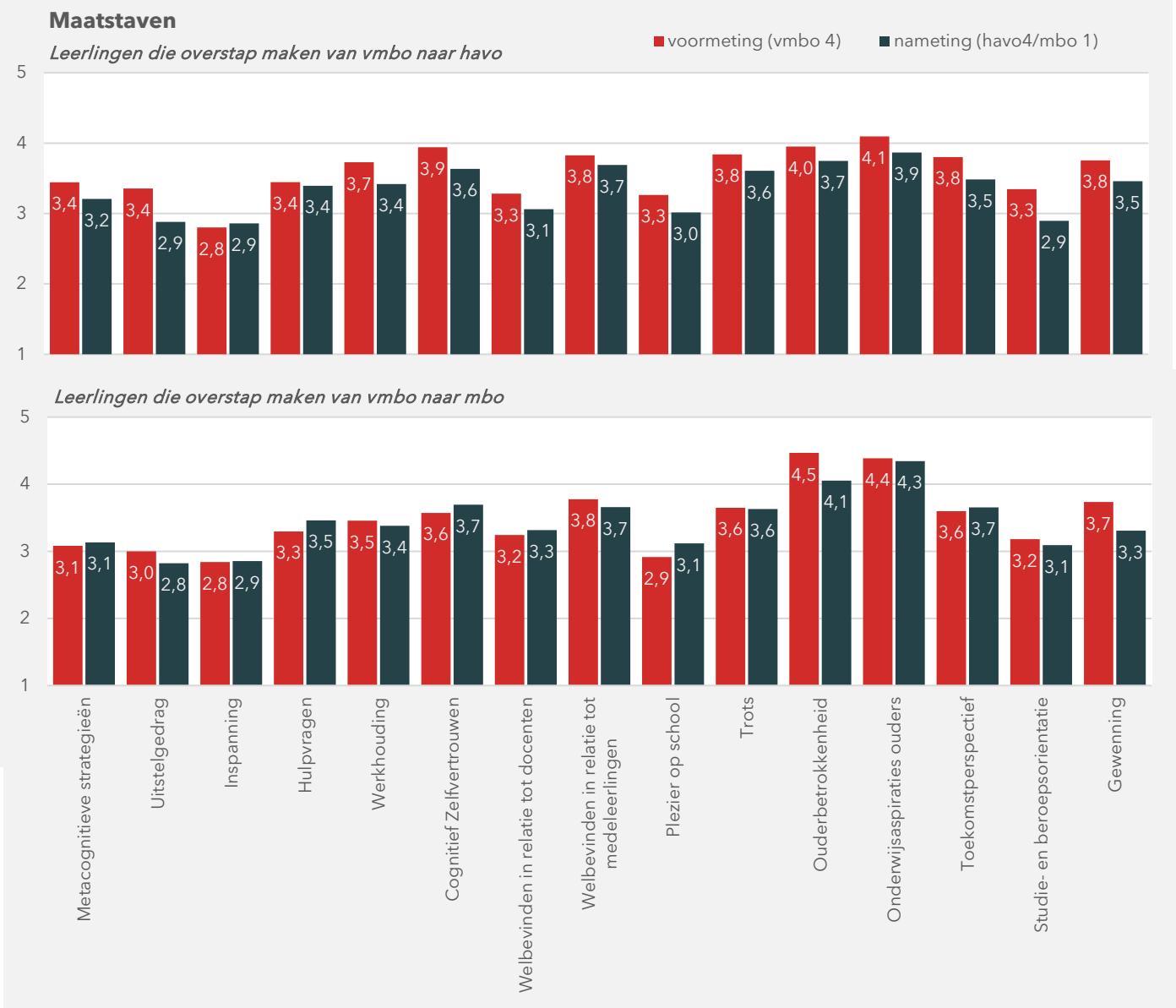

* Schalen lopen van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot en met 5 ('helemaal wel van toepassing')
Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Figuur 3.1 laat de ontwikkeling van leerlingen op de verschillende maatstaven zien voor één specifieke activiteit ten aanzien van de overstap vmbo-havo, namelijk het volgen van een extra vak in het vmbo. Deze leerlingen hebben dus in ieder geval deelgenomen aan deze activiteit. Op alle maatstaven, met uitzondering van inspanning, scoren de leerlingen in vmbo 4 hoger dan in havo 4. Voor de andere activiteiten zijn de resultaten vergelijkbaar. Hieronder worden enkele uitzonderingen genoemd (de figuren onderliggend aan deze resultaten zijn niet weergegeven in dit rapport).

Leerlingen die hebben deelgenomen aan een zomerprogramma na het eindexamen in het vmbo scoren wat betreft welbevinden in relatie tot docenten en medeleerlingen gemiddeld hoger in havo 4 (na de overstap) dan in vmbo 4 (voor de overstap). Ook is de score van leerlingen die huiswerkbegeleiding kregen met betrekking tot welbevinden in relatie tot medeleerlingen hoger in havo 4 dan in vmbo 4. Verder is de negatieve ontwikkeling op uitstelgedrag, werkhouding en plezier op school minder groot voor leerlingen die een examentraining hebben gevolgd dan voor leerlingen die aangeven geen examentraining te hebben gevolgd. Leerlingen die extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn hebben gevolgd laten daarnaast een minder grote negatieve ontwikkeling zien als het gaat om studie- en beroepsoriëntatie. Deze activiteiten lijken het daarmee beter te doen wat betreft deze maatstaven dan de andere activiteiten.

Om na te gaan of de hierboven geschetste relaties standhouden na controle voor relevante achtergrondkenmerken van leerlingen, is een aanvullende regressieanalyse uitgevoerd met een panel van havoleerlingen. In Bron: wordt het regressiemodel toegelicht en worden de resultaten van de regressieanalyse beschreven.[17]

[17] De resultaten van de regressieanalyses zijn weergegeven in Tabel E.5 en Tabel E.7 in Bijlage D. Een aantal leerlingen uit het panel geeft in havo 4 aan andere activiteiten aangeboden te hebben gekregen dan in vmbo 4. Daarom is er één regressieanalyse uitgevoerd op basis van de activiteiten waarvan de leerlingen in vmbo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen (Tabel E.5), en één regressieanalyse op basis van de activiteiten waarvan de leerlingen in havo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen (Tabel E.7).

Box 3.1 Aanvullende regressieanalyse met een panel van leerlingen die de overstap hebben gemaakt van vmbo naar havo

Van de leerlingen die de overstap hebben gemaakt van het vmbo naar de havo zijn er 120 van wie de gegevens gekoppeld konden worden aan achtergrondkenmerken die bij het CBS bekend zijn, én zowel de vragenlijst hebben ingevuld toen ze in vmbo 4 zaten als nadat ze waren overgestapt naar havo 4. Bij dit panel van leerlingen konden we de ontwikkeling op de maatstaven tussen de voormeting (vóór de overstap) en de nameting (na de overstap) in kaart brengen. Vervolgens is gekeken naar het verschil in ontwikkeling tussen leerlingen die wel hebben deelgenomen aan een bepaalde activiteit en leerlingen die daar niet aan hebben deelgenomen. Hierbij is gecontroleerd voor een aantal achtergrondkenmerken van leerlingen (zoals geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, inkomen ouders en basisschooladvies). Uit de resultaten blijkt dat er voor de meeste activiteiten geen significante positieve relatie bestaat tussen de activiteit waaraan de leerling heeft deelgenomen en de mate waarin hij/zij zich heeft ontwikkeld op de diverse maatstaven. Wel is er een aantal uitzonderingen.

Leerlingen die in vmbo 4 hebben aangegeven extra lessen in studievaardigheden te volgen, scoren, op een schaal van 1 tot 5, 0,7 hoger op studie- en beroepsoriëntatie dan leerlingen die aangeven dat ze deze extra lessen niet hebben gevolgd. Dit bevestigt het vermoeden dat hierboven is geschetst. Daarnaast beweren leerlingen die in vmbo 4 bijvoorbeeld via meeloopdagen kennis met de havo hebben gemaakt zich meer thuis te voelen op de havo (score is 0,6 hoger ten opzichte van leerlingen die dit niet hebben gedaan). Het volgen van examentraining en het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo lijkt een positieve invloed te hebben op de werkhouding van leerlingen. De score voor leerlingen die in havo 4 aangeven dat ze deze activiteiten hebben gedaan is respectievelijk 0,4 en 0,2 hoger dan voor leerlingen die aangeven dat ze deze activiteiten niet hebben gedaan. Leerlingen die in havo 4 aangeven dat ze in een aparte klas voor leerlingen hebben gezeten die naar de havo willen, scoren 0,3 hoger op cognitief zelfvertrouwen dan leerlingen die niet in een aparte klas hebben gezeten. Ten slotte bevestigt de regressieanalyse dat leerlingen die in havo 4 aangeven deel te hebben genomen aan een zomerprogramma na het eindexamen naar eigen zeggen een hoger welbevinden hebben in relatie tot docenten dan leerlingen die aangeven niet aan een zomerprogramma te hebben deelgenomen (score is 0,6 hoger).

Figuur 3.2 Op alle maatstaven, met uitzondering van inspanning, scoren de leerlingen die op vmbo een extra vak hebben gevolgd in vmbo 4 lager dan in havo 4

* De getoonde schalen lopen van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot en met 5 ('helemaal wel van toepassing')

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Ook ten aanzien van de overstap vmbo-mbo is voor één specifieke activiteit de ontwikkeling van leerlingen op de verschillende maatstaven in beeld gebracht, namelijk de begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding (zie 0). Op de maatstaven hulpvragen, cognitief zelfvertrouwen, welbevinden in relatie tot docenten en plezier op school scoren de leerlingen in mbo 1 hoger dan in vmbo 4. Voor de overige maatstaven geldt dat de scores in vmbo 4 en mbo 1 ongeveer gelijk zijn of dat leerlingen in vmbo 4 hoger scoren dan in mbo 1. Hieruit kan opgemaakt worden dat de scores van leerlingen die begeleiding kregen bij het aanmelden voor een mbo-opleiding niet veel lijken af te wijken van de gemiddelde scores op de maatstaven voor de hele groep leerlingen (zoals weergegeven

in Figuur 3.1). Voor andere typen activiteiten is er wel een aantal opvallende punten te benoemen (de figuren onderliggend aan deze resultaten zijn niet weergegeven in dit rapport).

Leerlingen die hebben deelgenomen aan een doorlopende leerlijn vmbo-mbo scoren wat betreft welbevinden in relatie tot medeleerlingen en studie- en beroepsoriëntatie gemiddeld hoger in mbo 1 (na de overstap) dan in vmbo 4 (voor de overstap). Ook als het gaat om toekomstperspectief is de positieve ontwikkeling groter voor leerlingen die hebben deelgenomen aan een doorlopende leerlijn vmbo-mbo, én voor leerlingen die begeleiding hebben gekregen bij het intakegesprek op het mbo. Verder laten leerlingen die begeleiding krijgen bij het intakegesprek op het mbo en die hun ouders/verzorgers betrekken bij de overstap een grotere positieve ontwikkeling zien als het gaat om welbevinden in relatie tot docenten dan leerlingen die niet aan deze activiteiten hebben deelgenomen. Ten slotte is de negatieve ontwikkeling in gewenning minder groot voor leerlingen die begeleiding hebben gekregen bij het intakegesprek op het mbo. Deze activiteiten lijken het daarmee beter te doen wat betreft deze maatstaven dan de andere activiteiten.[18]

[18] In tegenstelling tot het panel van leerlingen die de overstap van vmbo naar havo heeft gemaakt, was het panel van leerlingen die de overstap van vmbo naar mbo heeft gemaakt te klein om aanvullende regressieanalyses uit te voeren om te kijken of de geschetste vermoedens standhouden na controle voor relevante achtergrondkenmerken van leerlingen.

Figuur 3.3 Op hulpvragen, cognitief zelfvertrouwen, welbevinden in relatie tot docenten en plezier op school scoren de leerlingen die begeleiding kregen bij het aanmelden voor een mbo-opleiding in mbo 1 hoger dan in vmbo 4

* De getoonde schalen lopen van 1 ('helemaal niet van toepassing') tot en met 5 ('helemaal wel van toepassing')

Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2019-2022)

Hoe leerlingen ervoor staan wat betreft de kernvakken

In de vragenlijst onder leerlingen is ook gevraagd naar hoe ze ervoor staan wat betreft de kernvakken Nederlands, Engels en wiskunde. Deze vraag is zowel voor de overstap als na de overstap naar havo/mbo aan de leerlingen voorgelegd. De leerlingen konden antwoord geven op een schaal van 1 ('zeer slecht') tot en met 5 ('zeer goed).

Figuur 3.14 presenteert de gemiddelde score van leerlingen op deze vakken, uitgesplitst naar leerlingen die de overstap maken van vmbo naar havo en leerlingen die de overstap maken van vmbo naar mbo en per meetmoment (vóór de overstap en nà de overstap). De figuur laat zien dat leerlingen er naar eigen zeggen over het algemeen vrij goed voorstaan bij de vakken Nederlands, Engels en wiskunde: de gemiddelde scores liggen tussen de 3,0 en 4,0.

Verder laat de figuur zien dat leerlingen die de overstap naar de havo hebben gemaakt er in vmbo 4 als geheel iets beter voor stonden. Met name bij het vak wiskunde stonden de leerlingen in vmbo 4 er met een gemiddelde score van 3,9 beter voor dan in havo 4 (gemiddelde score van 3,0). Voor de leerlingen die de overstap maken naar het mbo zijn de verschillen in de gemiddelde scores op de vakken tussen vmbo 4 en mbo 1 minder groot.

Figuur 3.4 Leerlingen die de overstap maken/maakten naar de havo/mbo staan er naar eigen zeggen over het algemeen vrij goed voor bij de vakken Nederlands, Engels en wiskunde

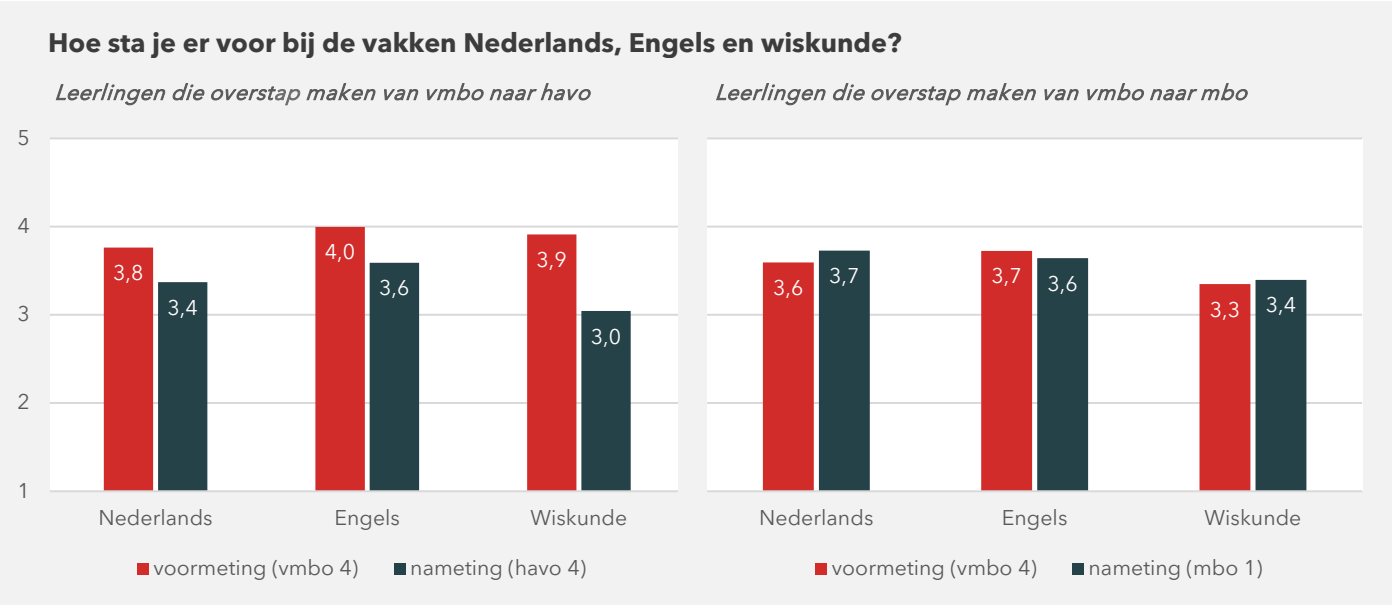

* De getoonde schaal loopt van 1 ('zeer slecht') tot en met 5 ('zeer goed')
Bron: Leerlingenenquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo, SEO/Oberon (2019-2022)

Om te achterhalen of er een relatie is tussen het aantal doorstroomprogramma's waaraan een leerling heeft deelgenomen en hoe deze leerling ervoor staat wat betreft de vakken Nederlands, Engels en wiskunde is een regressiemodel geschat. Deze analyse is uitgevoerd op het panel van leerlingen die de overstap maken van het vmbo naar de havo. Bij dit panel van leerlingen konden we de ontwikkeling op de kernvakken tussen de voormeting (vóór de overstap) en de nameting (nà de overstap) in kaart brengen. Vervolgens is gekeken naar het aantal activiteiten waaraan ze hebben deelgenomen.[19] Uit de resultaten blijkt dat er voor het panel van havoleerlingen geen relatie bestaat tussen het aantal doorstroomprogramma's waaraan een leerling heeft deelgenomen en de ontwikkeling van deze leerlingen op de vakken Nederlands, Engels en wiskunde.

3.4 Onderwijsloopbaan na het doorstroomprogramma

Ten slotte zijn de CBS-gegevens benut om de voortgang van leerlingen die hebben deelgenomen aan de vragenlijst in hun schoolloopbaan te volgen. Hierbij is gekeken naar uitval van leerlingen in havo/mbo, diplomering van

19 Vanwege het (relatief) geringe aantal waarnemingen per activiteit kijken we naar het aantal activiteiten.

leerlingen in havo/mbo en leerjaar van mbo. Op het moment van de uitvoering van de analyses waren gegevens beschikbaar tot en met de overstap naar schooljaar 2021/2022. Wat betreft diplomering in de havo waren er hierdoor alleen gegevens beschikbaar van leerlingen uit het eerste cohort (2019/2020). Van de leerlingen uit het tweede cohort (2021/2022) is pas één of twee jaar later bekend of ze ook daadwerkelijk het eindexamen havo hebben behaald.

De cijfers over uitval tonen aan dat van de leerlingen die zijn overgestapt van het vmbo naar de havo er slechts een enkeling is uitgevallen. Dat geldt ook voor de overstap naar mbo.[20] De uitval onder leerlingen is dus beperkt. Hierdoor is het niet mogelijk om aanvullende analyses te doen naar het mogelijke verband met de deelname aan verschillende activiteiten binnen een doorstroomprogramma.

Van de 90 vmbo-havo leerlingen die hebben deelgenomen aan de voormeting en onder cohort 2019/2020 vallen, hebben 60 leerlingen hun havodiploma behaald en 30 leerlingen nog niet. Met de groep vmbo-havo leerlingen die hebben deelgenomen aan de voormeting is een aanvullende analyse uitgevoerd om te achterhalen of het aantal activiteiten binnen een doorstroomprogramma waaraan een leerling heeft deelgenomen invloed heeft op de kans dat een leerling een havodiploma heeft behaald.[21] Dit blijkt niet het geval.

Ten slotte is gekeken naar in welk leerjaar van het mbo de leerlingen zitten die de overstap hebben gemaakt van het vmbo naar het mbo. Van de 1.107 vmbo-mbo leerlingen die hebben deelgenomen aan de voormeting zijn er 25 die in leerjaar 3 van het mbo zitten, 10 in leerjaar 2 en 999 in leerjaar 1. De rest van de leerlingen is uitgevallen of heeft een studieswitch gemaakt. Het grootste deel van de leerlingen zit dus in leerjaar 1 van het mbo. Dit was te verwachten aangezien 96 procent van de leerlingen die aan de voormeting heeft deelgenomen in het cohort 2021/2022 zit en hooguit in leerjaar 1 van het mbo kan zitten. Hierdoor is het (nog) niet mogelijk om in een aanvullende analyse te kijken naar de koppeling tussen de gegevens over leerjaar en wel of geen deelname aan verschillende activiteiten binnen een doorstroomprogramma.

In de interviews is gevraagd of scholen de doelen van de doorstroomprogramma's monitoren. In de meeste gevallen gaven scholen met een doorstroomprogramma vmbo-havo aan dat het effect van het doorstroomprogramma lastig te meten is. Het gaat vaak om maatwerk, meerdere interventies en een te kleine groep leerlingen. Eén van de scholen geeft ook aan: "*Het is lastig om de effecten te meten. Individueel zien we wel vooruitgang, maar het is moeilijk in te schatten hoe het zou zijn gegaan zonder het programma*."

In gesprek met leerlingen monitoren de meeste scholen hoe de doorstroom van het vmbo naar de havo is verlopen. Over het algemeen hebben de scholen het idee dat het doorstroomprogramma helpt in het versoepelen van de doorstroom. Op één van de scholen wordt een vragenlijst in havo 4 uitgezet onder de leerlingen die zijn doorgestroomd om te vragen of het aanbod binnen het doorstroomprogramma heeft geholpen en of zij nog iets hebben gemist. Ook dit beeld is over het algemeen positief.

In de interviews met betrokken bij een doorstroomprogramma vmbo-mbo gaven de respondenten aan dat het effect van het doorstroomprogramma lastig te meten is. Het gaat vaak om maatwerk en meerdere interventies. Om zuiver te kunnen meten is er een controlegroep nodig die de interventie(s) van het doorstroomprogramma niet

20 Door te lage aantallen kunnen de cijfers over uitval niet apart gepresenteerd worden voor de leerlingen die hebben deelgenomen aan de voormeting en de leerlingen die hebben deelgenomen aan de nameting. De cijfers die in de hoofdtekst worden genoemd, betreffen een optelling van de leerlingen die hebben deelgenomen aan de voor- en de nameting. Hierbij kan het deels om dezelfde leerlingen gaan.

21 Vanwege het (relatief) geringe aantal waarnemingen per activiteit kijken we naar het aantal activiteiten.

krijgt. Ook legt corona een deken over de schoolgang van deze leerlingen en de activiteiten die soms wel en soms niet zijn doorgegaan. Dat maakt het lastig om uit te filteren wat het doorstroomprogramma voor effect heeft gehad op leerlingen.

Een aantal scholen heeft wel onderzocht of er minder uitval is in het mbo (vsv) sinds de introductie van het doorstroomprogramma. Dat blijkt inderdaad het geval, maar vanwege het ontbreken van een controlegroep kan dat niet met 100 procent zekerheid worden toegeschreven aan het doorstroomprogramma. Richting bestuurders is dit vaak wel voldoende om te onderbouwen dat het doorstroomprogramma zinvol is, ook richting de toekomst als de subsidieregeling stopt.

Een school wil ook graag het switchgedrag in het mbo in beeld brengen, maar loopt hierbij tegen de grenzen van hun leerlingensysteem aan. Dat levert ruis op, want een mutatie in het systeem van bol naar bbl of van opleidingen binnen eenzelfde uitstroomrichting wordt als switch gezien. De definitie van switch waar in dit verband naar gekeken dient te worden is veel smaller. Vandaar dat ze vooralsnog alleen naar vsv kijken. Een aantal scholen heeft in het kader van het doorstroomprogramma de leerlingen wel iets langer in beeld, omdat er afspraken zijn gemaakt over het informeren van het vmbo over het functioneren van de leerlingen op het mbo.

Ook hanteren scholen verschillende manieren om hun doorstroomprogramma (soms als bijvangst) te evalueren en bij te sturen. Zo organiseert een school na de eerste periode op het mbo een speeddate, waarbij oud-leerlingen terugkomen op het vmbo en gesprekken houden met vmbo 4-leerlingen. Dan horen ze veel informeel terug van de oud-leerlingen, zoals waar ze tegenaanlopen in het mbo en waar mogelijk een betere voorbereiding op mogelijk is. Een andere school noemt dit een heidag, waarvoor leerlingen uit vmbo 3 en vmbo 4 zichzelf kunnen inschrijven. Oud-leerlingen vertellen niet alleen over hun huidige mbo-opleiding, maar ook over wat ze hebben doorgemaakt tijdens hun keuzeproces en waarom ze eventueel zijn gewisseld van keuze. Een ander voorbeeld is dat de zorgcoördinator van het vmbo jaarlijks in september/oktober naar de mbo-instelling gaat waar de meeste leerlingen naartoe zijn gestroomd. Dat wordt van tevoren aangekondigd en de zorgcoördinator probeert dan zoveel mogelijk oud-leerlingen te spreken. Dan worden vragen gesteld als "*Wat heeft het doorstroomprogramma je opgeleverd?*" en *"Wat moeten wij nog verbeteren of wat moeten ze op het mbo verbeteren, zodat de overstap beter wordt?"*. De uitkomsten van deze gesprekken worden gedeeld met het mbo. Het is een bewuste keuze om iemand van het vmbo naar het mbo te laten gaan voor de evaluatie, omdat dat uit eerdere evaluaties met oud-leerlingen naar voren is gekomen. Zij hoeven dan niet zelf terug te komen naar het vmbo en ze durven dan vrijer te praten over wat ze hebben gemist op het vmbo.

Tevens zijn er scholen die aandacht besteden aan het scherper in beeld brengen van de doelgroep van het doorstroomprogramma en hun specifieke kenmerken, om daarmee te bepalen welke vorm van ondersteuning daar het best bij past.

3.5 Werkzame en belemmerende factoren

In de interviews is met betrokkenen bij de doorstroomprogramma's gesproken over hoe het programma loopt, wat hen heeft geholpen en waar ze tegenaan zijn gelopen. Dit heeft geresulteerd in onderstaand overzicht van werkzame en belemmerende factoren.

Werkzame factoren

- **Enthousiasme en brede betrokkenheid**

Als succesfactor is benoemd dat betrokkenen bij de doorstroomprogramma's enthousiast zijn, erin geloven en zich er ook voor willen inzetten. Zij zien bijvoorbeeld de meerwaarde voor leerlingen om projecten in samenwerking met bedrijven uit te voeren. Het enthousiasme en de ideeën over het doorstroomprogramma zijn groot, in sommige gevallen zelfs iets te ambitieus. Het blijft belangrijk om vanuit de realiteit te blijven kijken. Eerst kijken wat haalbaar is, ook qua afstemming met het mbo en dan pas verder gaan met de opzet en het uitvoeren van plannen. Voor een school werkte het bijvoorbeeld goed om samen met het mbo steeds kleine activiteiten uit te proberen gebaseerd op de behoeften van leerlingen: *"We hebben allerlei kleine activiteiten uitgeprobeerd, zoals leerlingen begeleiden naar het mbo met het openbaar vervoer, die uiteindelijk samen een groot programma vormen."*

Daarnaast werkt het doorstroomprogramma goed als het niet op één persoon in de school aankomt, maar een bestendige groep wordt geformeerd. Hiermee ontstaat brede betrokkenheid bij het doorstroomprogramma en is borging makkelijker te realiseren, ook bij wisseling van personeel. Dit geldt met name bij de inzet van LOB-activiteiten binnen het doorstroomprogramma. En uiteraard moet de directie er achterstaan om het geheel te faciliteren.

- **Goede samenwerking onderling en gedeelde verantwoordelijkheid**

Vanuit het kader van de subsidieregeling is het de bedoeling dat er wordt samengewerkt tussen vmbo en mbo of tussen vmbo en havo. Bij doorstroomprogramma's die goed verlopen is kenmerkend dat de samenwerking goed verloopt. Het maken van duidelijke afspraken onderling kan hierbij helpen, bijvoorbeeld over de planning van de activiteiten en wie wanneer aan zet is met de leerlingen. Dit is ook van belang om duidelijkheid te kunnen geven richting de leerlingen en hun ouders/verzorgers. Een ander aspect dat helpt bij een goede samenwerking, is het voelen van een gedeelde verantwoordelijkheid richting de leerlingen. Van beide kanten moet er bereidheid zijn om erin te willen investeren.

- **Continuïteit**

In meerdere gevallen is continuïteit binnen het doorstroomprogramma benoemd als een belangrijke pijler die het programma tot een succes heeft gemaakt. Het biedt voordelen als een vast aantal personen erbij betrokken is, omdat er best veel tijd geïnvesteerd is in de samenwerking en het uitzetten van de lijntjes.

Specifiek voor de samenwerking met het mbo geldt dat er verschillende afdelingen betrokken kunnen zijn vanwege het uitwaaieren van vmbo-leerlingen naar diverse opleidingsrichtingen. In dat geval is het heel fijn als er één coördinator is vanuit het mbo die de boel intern doorzet en communiceert. Op die manier is het voor het vmbo geen zoektocht om bij de juiste personen terecht te komen.

Belemmerende factoren

- **Corona**

Corona is een grote verstorende factor geweest. Tussen maart 2020 en februari 2021 hebben scholen te maken gehad met drie lockdowns. In die periode is veel anders gelopen ten opzichte van gepland binnen de doorstroomprogramma's. Het was niet meer mogelijk om met leerlingen naar 'buiten' te gaan, waardoor bijvoorbeeld stages en het bezoeken van mbo-instellingen niet plaats heeft kunnen vinden. Ook werd het centrale eindexamen in drie in plaats van twee tijdvakken afgenomen, terwijl extra bijspijkerlessen na het examen gepland stonden. Bovendien was het door corona lastiger om ouders te betrekken.

Voor sommige scholen lag alles ook echt stil. Andere scholen hebben die tijd juist benut om op zoek te gaan naar een alternatieve invulling van het doorstroomprogramma, zoals het naar binnenhalen van de voorlichting over het mbo.

- **Subsidieaanvraag werd halverwege het schooljaar gehonoreerd**

Met uitzondering van de eerste tranche, was het jaarlijks mogelijk om in oktober een subsidieaanvraag in te dienen voor een doorstroomprogramma vmbo-mbo/havo. Scholen hoorden een paar maanden later (rond januari) of hun aanvraag gehonoreerd was. Dit moment valt midden in een schooljaar, wanneer heel veel zaken al vaststaan in het rooster, ook qua bezetting. Uren vrijmaken bij personeel was lastig zonder uitbreiding van de werktijdfactor. Ook moest alles heel snel worden vormgegeven voor de leerlingen die dan in vmbo 4 zaten. Omdat scholen subsidie kregen voor twee schooljaren, geldt dit knelpunt alleen voor het eerste jaar.

- **Betrekken van ouders**

Het betrekken van ouders van de meest kwetsbare groep leerlingen vinden scholen lastig. Vaak gaat het om ouders met een migratieachtergrond, waar de taalbarrière een potentiële rol speelt. Een school heeft weleens geprobeerd om brieven en uitnodigingen in andere talen op te stellen, maar zijn daarvan afgestapt vanwege de stigmatiserende werking als je die alleen voor een bepaalde groep maakt. Scholen vinden het lastig om grip op deze ouders te krijgen.

- **Zicht houden op leerlingen (alleen vmbo-mbo)**

Het doel van het doorstroomprogramma is dat de doorstroom van vmbo naar mbo of havo verbetert. Groot knelpunt dat scholen ervaren bij de overstap naar het mbo is dat er vanwege de AVG geen gegevens van individuele leerlingen mogen worden uitgewisseld tussen vmbo en mbo. Hierdoor is het moeilijk om zicht te houden op de leerlingen die het doorstroomprogramma hebben gevolgd. Vmbo-scholen willen graag weten of hun leerlingen switchen in het mbo en uiteindelijk een diploma behalen.

Bijkomend knelpunt is dat vmbo-leerlingen vaak uitwaaieren over meerdere mbo-instellingen en veel verschillende opleidingen. Ook dit maakt het lastig om zicht te houden op alle leerlingen vanwege de verschillende lijntjes die onderhouden moeten worden met het mbo.

- **Gebrek aan continuïteit**

Het onderwijs kent de afgelopen jaren een hoge mobiliteit. Als oorzaken worden onder andere corona en het lerarentekort aangewezen. De doorstroomprogramma's hebben om deze reden te maken gehad met wisselingen van personen, wat haaks staat op de gewenste continuïteit die eerder als succesfactor is benoemd.

Iets anders dat hiermee samenhangt, is dat er regelmatig fusies in het onderwijs plaatsvinden, onder andere vanwege krimp. Dit kan ervoor zorgen dat functies verdwijnen, contactpersonen veranderen, opleidingen verplaatsen of verdwijnen en er steeds opnieuw geïnvesteerd moet worden in het onderlinge contact tussen vmbo en mbo.

- **Invoering doorstroomrecht (alleen voor vmbo-havo)**

Op sommige scholen wordt sterk de nadruk gelegd op de motivatie van leerlingen als selectiecriterium voor deelname aan het doorstroomprogramma. Echter, door de invoering van het vrije doorstroomrecht mogen alle leerlingen doorstromen, ongeacht het advies van de school. Enkele betrokkenen zien dat leerlingen die niet intrinsiek gemotiveerd zijn om door te stromen naar de havo, maar hier bijvoorbeeld voor kiezen als uitstel van een

studiekeuze, vaak alsnog uitvallen op de havo. Hier kunnen scholen dus minder op sturen vanwege het vrije doorstroomrecht.

4 Conclusies

De doorstroomprogramma's van vmbo naar mbo/havo kennen een grote diversiteit aan activiteiten gericht op het bijspijkeren van vakinhoud, verbeteren van studievaardigheden, voorbereiden op de volgende opleiding en het verbeteren van het zelfbeeld en zelfredzaamheid van leerlingen. Leerlingen zijn over het algemeen positief over hun doorstroomprogramma.

Dit rapport geeft een overzicht van een meerjarig onderzoek naar de subsidieregeling doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo, ingesteld door het ministerie van OCW in het kader van het Actieplan Gelijke Kansen. In dit concluderende hoofdstuk zijn de belangrijkste bevindingen weergegeven langs de beantwoording van de onderzoeksvragen. Daarna volgt een beknopte reflectie op de bevindingen van het onderzoek.

4.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen

1. **Op welke wijze geven de onderwijsinstellingen de doorstroomprogramma's vorm?**

De doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo kennen een grote diversiteit aan activiteiten. De doorstroomprogramma's zijn gericht op de beoogde doelgroep (zie onderzoeksvraag 2) en de doelen sluiten hier logisch op aan. Voor doorstroomprogramma's vmbo-havo komt dit vooral neer op het bijspijkeren van vakinhoud (vooral kernvakken en bètavakken), maar het gaat ook vaak om het verbeteren van studievaardigheden, het voorbereiden op de havo en het verbeteren van het zelfvertrouwen van leerlingen. De doorstroomprogramma's vmbo-mbo richten zich vooral op het bewuster kiezen van een vervolgopleiding, kennismaking met het mbo en het verbeteren van het zelfbeeld en de zelfredzaamheid van leerlingen. Ongeveer twee derde van de scholen probeert de in het mbo gevraagde werkhouding te verbeteren en ruim de helft richt zich op studievaardigheden.

In de meeste gevallen betreft het doorstroomprogramma een voortzetting, uitbreiding of verdieping van een bestaand initiatief van (ten minste een deel) van de betrokken partners. Voor vmbo-havo geldt dat voor ruim de helft van de scholen, voor vmbo-mbo voor twee derde van de scholen. Doorstroomprogramma's vmbo-havo omvatten veelal extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud (individueel dan wel in groepsverband), coaching of mentoring, het betrekken van ouders/verzorgers en extra lessen/begeleiding ten aanzien van studievaardigheden. Doorstroomprogramma's vmbo-mbo kunnen vooral getypeerd worden als een combinatie van extra begeleiding en (extra activiteiten binnen) een doorlopende leerlijn vmbo-mbo. De vormen van extra begeleiding zijn divers. Relatief het meest komen voortgangs-/coachingsgesprekken, LOB-activiteiten/LOB-gesprekken, het betrekken van de ouders of verzorgers bij de overstap en voorlichting over het mbo voor.

Het zwaartepunt van de doorstroomprogramma's ligt bij de meeste scholen in vmbo 4 tot aan de examens. Maar het is niet ongebruikelijk dat er ook al voor vmbo 4 activiteiten plaatsvinden in het kader van de doorstroom naar een vervolgopleiding. De mate waarin de doorstroomprogramma's doorlopen in het eerste jaar van het vervolgonderwijs verschilt per activiteit. In havo 4 loopt de mentoring en coaching vaak door, maar zijn activiteiten zoals huiswerkbegeleiding juist nieuw t.o.v. vmbo 4. In mbo 1 loopt de extra begeleiding van leerlingen minder vaak door. Het algemene beeld over de betrokkenheid van het personeel bij de doorstroomprogramma's uit de

enquêtes wijkt af van het beeld dat verkregen is tijdens de interviews. Uit de laatste bron komt voor vmbo-havo een betere balans naar voren dan voor vmbo-mbo.

De intensiteit van de activiteiten binnen de doorstroomprogramma's verschilt enorm. Bij vmbo-havo gaat het om een gemiddelde tijdsbesteding gedurende het hele doorstroomprogramma van tussen 4 en 92 uur per leerling. Bij vmbo-mbo om gemiddeld 54 uur per leerling in geval van onderwijstijdverlenging en gemiddeld 41 uur per leerling in geval van extra begeleiding.

2. **Op welke doelgroep richten de doorstroomprogramma's zich?**

Voor de subsidieregeling komen in principe alle vmbo-leerlingen die extra hulp nodig bij de overstap naar het vervolgonderwijs hebben in aanmerking, maar het beleidskader richt zich in het bijzonder op vmbo-leerlingen in een kwetsbare positie. Hiermee worden leerlingen bedoeld die vanuit hun omgeving minder vanzelfsprekend hulpbronnen vanuit economisch, sociaal en cultureel perspectief tot hun beschikking hebben (gehad).

Opvallend is dat scholen voor deelname aan de programma's breder kijken dan specifiek de groep kwetsbare leerlingen die van huis uit minder meekrijgen. Nog niet de helft van de vmbo-scholen geeft aan minder stimulans van huis uit en/of afkomstig van gezin met laagopgeleide ouders als selectiekenmerk te hanteren voor de doorstroomprogramma's richting het mbo. Meer algemene redenen als minder zekerheid over de keuze van de vervolgopleiding (53 procent) en dreigende uitval na het vmbo (51 procent) komen vaker voor als grond om in aanmerking te komen voor een doorstroomprogramma. Bij de overgang naar de havo neemt zelfs vaak de hele groep vmbo-havo doorstromers deel. Bij bijna een kwart van de scholen is het programma (deels) gericht op een specifieke doelgroep binnen de groep vmbo'ers die naar de havo gaan, bijvoorbeeld met minder ondersteuning vanuit huis, met beperkte studievaardigheden of met een achterstand op één of meer vakken. Een klein deel van de scholen (8 procent) heeft dus zowel een programma voor de hele groep die doorstroomt naar de havo als voor een specifieke doelgroep daarbinnen.

3. **Wat leveren de doorstroomprogramma's op?**

Leerlingen zijn over het algemeen positief over de doorstroomprogramma's. Het deel dat (voor de overgang) verwacht dat het programma hen (heel) veel helpt bij de overstap of (na de overgang) vindt dat het programma hen (heel) veel heeft geholpen bij de overstap is doorgaans een stuk groter dan het deel dat aangeeft dat dit (heel) weinig het geval is. Bij de overgang naar de havo is het lastig om aan te geven welke activiteiten volgens de leerlingen in het bijzonder helpend zijn voor een soepele overgang, ook al omdat leerlingen voor de overstap vaak een ander oordeel hebben over een activiteit dan als ze eenmaal op de havo zitten. In gesprekken met leerlingen komt naar voren dat zij het meest hebben gehad aan de extra vakinhoudelijke lessen, en dan vooral wiskunde. Leerlingen die de overstap maken naar het mbo zijn zowel voor als na de overstap te spreken over het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap en een doorlopende leerlijn vmbo-mbo.

Activiteiten waarvan leerlingen verwachten/vinden dat ze hen het minst helpen bij de overgang naar de havo zijn een zomerprogramma na het eindexamen en vooral huiswerkbegeleiding op het vmbo. Het deel van de leerlingen dat vindt dat deze laatste activiteit hen (heel) veel helpt/heeft geholpen, is zowel in vmbo 4 als in havo 4 relatief het laagst ten opzichte van alle activiteiten. Ook de lessen na de overstap in studievaardigheden die in de havo van belang zijn worden relatief slecht beoordeeld. Activiteiten die volgens leerlingen minder helpend waren bij de overstap naar mbo betreffen ook extra lessen in zowel het vmbo als in het mbo die gericht zijn op studievaardigheden die voor het mbo van belang zijn en opnieuw het zomerprogramma na het eindexamen. |Uit de literatuurstudie blijkt dat een zomerschool een effectieve maatregel kan zijn, mits onder de juiste condities

uitgevoerd. Mogelijk dat scholen nog op zoek moeten naar de juiste condities, zodanig dat leerlingen het als positieve bijdrage aan hun overstap gaan ervaren.

Bij sommige doorstroomprogramma's lijken leerlingen met een lagere sociaaleconomische status (SES) het programma als meer helpend te ervaren voor een soepele overgang dan andere leerlingen. Leerlingen van ouders met een laag inkomen hebben in vmbo 4 hogere verwachtingen over de bijdrage van het volgen van examentraining aan een goed verloop van de overstap naar de havo. Daarnaast verwachten leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau in hogere mate dat een zomerprogramma na het eindexamen bijdraagt aan een soepeler verloop van de overstap van vmbo naar havo. Voor wat betreft de overstap van het vmbo naar het mbo, lijken leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau in mbo 1 positiever over de bijdrage van voorlichting over het mbo en begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding dan leerlingen van ouders met een hoog opleidingsniveau. Bovendien lijken leerlingen met een migratieachtergrond in mbo 1 positiever te zijn over de bijdrage van het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar mbo aan een goed verloop van de overstap.

Er zijn aanwijzingen dat doorstroomprogramma's leerlingen vooruithelpen op specifieke aspecten, al dient bij deze conclusies de nodige voorzichtigheid te worden betracht vanwege een relatief gering aantal waarnemingen. Dat geldt met name voor leerlingen bij de overstap naar mbo, waardoor in de analyses geen gebruik kon worden gemaakt van panelanalyses.[22] Leerlingen die in vmbo 4 aangaven extra lessen in studievaardigheden te volgen, scoren hoger op studie- en beroepsoriëntatie (0,7 punt op een schaal van 1 tot 5) dan leerlingen die dat niet aangaven. Daarnaast beweren leerlingen die in vmbo 4 bijvoorbeeld via meeloopdagen kennis hebben gemaakt met de havo zich meer thuis te voelen op de havo (score is 0,6 punt hoger op een schaal van 1 tot 5 ten opzichte van leerlingen die dit niet hebben gedaan). Het volgen van examentraining en het betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo lijkt een positieve invloed te hebben op de werkhouding van leerlingen (respectievelijk 0,4 en 0,2 punt hoger op een schaal van 1 tot 5 t.o.v. van andere leerlingen). Leerlingen die in havo 4 in een aparte klas zaten voor leerlingen die naar de havo wilden, scoren hoger op cognitief zelfvertrouwen (0,3 punt op een schaal van 1 tot 5) dan leerlingen die niet in een aparte klas zaten. Ten slotte hebben leerlingen die na het eindexamen een zomerprogramma volgen naar eigen zeggen een hoger welbevinden in relatie tot docenten (0,6 punt op een schaal van 1 tot 5) dan leerlingen die geen zomerprogramma hebben gevolgd.

Leerlingen voor wie het doorstroomprogramma een doorlopende leerlijn vmbo-mbo betrof, scoren op welbevinden in relatie tot medeleerlingen en studie- en beroepsoriëntatie gemiddeld hoger in mbo 1 (na de overstap) dan in vmbo 4 (voor de overstap). Ook als het gaat om toekomstperspectief is de positieve ontwikkeling groter voor leerlingen die hebben deelgenomen aan een doorlopende leerlijn vmbo-mbo én voor leerlingen die begeleiding hebben gekregen bij het intakegesprek op het mbo. Verder laten leerlingen die begeleid zijn bij het intakegesprek op het mbo en hun ouders/verzorgers betrokken zijn bij de overstap een grotere positieve ontwikkeling zien als het gaat om welbevinden in relatie tot docenten dan leerlingen voor wie dit niet geldt. Ten slotte is de negatieve ontwikkeling in gewenning minder groot voor leerlingen die begeleid zijn bij het intakegesprek op het mbo. Deze activiteiten lijken het daarmee beter te doen wat betreft deze maatstaven bij leerlingen dan de andere activiteiten.

De uitgevoerde analyses bieden geen aanknopingspunten dat leerlingen die hebben deelgenomen aan specifieke activiteiten binnen een doorstroomprogramma na de overstap betere of minder goede onderwijsresultaten behalen dan andere leerlingen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan hoe goed ze ervoor staan op kernvakken, of ze zijn

22 Daarbij worden voor en na de overgang dezelfde leerlingen bevraagd, waardoor bij de ontwikkeling van een uitkomstmaat kan worden gecorrigeerd voor niet-waarneembare persoonskenmerken.

uitgevallen uit het onderwijs of dat ze hun havodiploma hebben behaald. Dat we hiervoor geen resultaten vinden, heeft onder meer te maken met het relatief geringe aantal leerlingen van wie we weten van welke activiteiten ze gebruik hebben gemaakt en de korte tijdspanne sinds dat leerlingen hebben deelgenomen aan een doorstroomprogramma's (waardoor ze nog niet zo ver zijn in hun onderwijscarrière). We raden daarom aan om deze analyses over een aantal jaren te herhalen.

4. **Wat zijn de werkzame factoren van de doorstroomprogramma's?**

Op basis van de gehouden interviews is een lijst met werkzame factoren opgesteld. Deze factoren zijn veelal van toepassing voor zowel de overstap van vmbo naar mbo als van vmbo naar havo. In enkele gevallen gelden ze voor een specifieke overstap. Dit is er dan tussen haakjes bij vermeld.

- **Enthousiasme en brede betrokkenheid**

Een succesfactor voor doorstroomprogramma's is dat betrokkenen er enthousiast over zijn en inzet tonen, omdat ze de meerwaarde voor leerlingen zien. Het is belangrijk om realistisch te blijven en eerst haalbare activiteiten uit te proberen in overleg met het mbo, voordat ambitieuze plannen worden uitgevoerd. Een bestendige groep is nodig voor brede betrokkenheid en borging van het doorstroomprogramma, vooral bij inzet van LOB-activiteiten. Facilitering door de directie is hierbij cruciaal.

- **Goede samenwerking onderling en gedeelde verantwoordelijkheid**

Een goede samenwerking tussen de betrokken partijen is kenmerkend voor goed verlopende doorstroomprogramma's. Duidelijke afspraken tussen de partijen zijn onder andere belangrijk om duidelijkheid richting leerlingen en hun ouders/verzorgers te geven. Een gedeelde verantwoordelijkheid is cruciaal voor een goede samenwerking en investering in het doorstroomprogramma van beide partijen is vereist.

- **Continuïteit**

Een succesvol doorstroomprogramma kenmerkt zich door continuïteit en een vast aantal betrokkenen. Voor samenwerking met het mbo is één coördinator vanuit het mbo handig, zodat het vmbo niet hoeft te zoeken naar de betrokkenen vanuit de diverse opleidingsrichtingen. Het is belangrijk om de lijntjes tussen alle betrokken partijen duidelijk uit te zetten en te onderhouden voor een succesvol doorstroomprogramma.

Naast de werkzame factoren zijn ook belemmerende factoren opgehaald in dit onderzoek.

- **Corona**

De COVID-19 pandemie heeft grote invloed gehad op scholen, met drie lockdowns tussen maart 2020 en februari 2021 die de doorstroomprogramma's verstoorden. Leerlingen konden bijvoorbeeld niet naar buiten voor stages en bezoeken aan mbo-instellingen en het centrale eindexamen werd in drie in plaats van twee tijdvakken afgenomen. Het betrekken van ouders bij het onderwijs was ook moeilijker vanwege de pandemie.

- **Subsidieaanvraag werd halverwege het schooljaar gehonoreerd**

Aanvragen ingediend in oktober werden pas enkele maanden later van een oordeel voorzien, wat midden in het schooljaar viel en problemen veroorzaakte bij het plannen van personeel en roosters. Dit gold alleen voor het eerste jaar vanwege de tweejarige subsidieperiode.

- **Betrekken van ouders**

Scholen hebben moeite met het betrekken van ouders van de meest kwetsbare leerlingen, vooral ouders met een migratieachtergrond waar de taalbarrière een potentiële rol speelt. Het opstellen van brieven en uitnodigingen in

andere talen kan stigmatiserend werken, dus dit wordt liever niet gedaan. Scholen vinden het lastig om grip te krijgen op deze ouders.

- **Zicht houden op leerlingen (alleen vmbo-mbo)**

Het doorstroomprogramma heeft als doel de doorstroom van vmbo naar mbo of havo te verbeteren. Een groot knelpunt is echter dat er vanwege de AVG geen gegevens van individuele leerlingen mogen worden uitgewisseld tussen vmbo en mbo, waardoor het lastig is om de voortgang van leerlingen te volgen. Vmbo-scholen willen graag weten of hun leerlingen succesvol doorstromen naar het mbo en daar een diploma behalen.

- **Gebrek aan continuïteit**

Het onderwijs heeft de afgelopen jaren te maken gehad met hoge mobiliteit vanwege factoren zoals corona en het lerarentekort. Dit heeft geleid tot wisselingen van personeel bij doorstroomprogramma's, wat de gewenste continuïteit ondermijnt. Ook zijn er vaak fusies in het onderwijs vanwege krimp, wat leidt tot veranderingen in functies, contactpersonen en opleidingen, en extra investeringen vereist in het contact tussen vmbo en mbo.

- **Invoering doorstroomrecht (alleen voor vmbo-havo)**

Op sommige scholen wordt de motivatie van leerlingen als selectiecriterium voor deelname aan het doorstroomprogramma gehanteerd. Maar door het vrije doorstroomrecht mogen alle leerlingen doorstromen. Leerlingen die niet intrinsiek gemotiveerd zijn om door te stromen, maar bijvoorbeeld voor de havo kiezen als uitstel van een studiekeuze, vallen vaak alsnog uit op de havo. Scholen hebben hier weinig invloed op vanwege het vrije doorstroomrecht.

4.2 Reflectie

Deze slotparagraaf reflecteert op de subsidiemaatregel doorstroomprogramma's vmbo-mbo/havo. Hiervoor zijn vier thema's onderscheiden die deels overlappen met de thema's waarop is gereflecteerd in Jenniskens et al. (2022) ten aanzien van de doorstroomprogramma's po-vo, die eveneens onderdeel zijn van het Actieplan Gelijke Kansen.

Corona

Vanwege de coronapandemie tussen 2020 en 2022, die meerdere keren leidde tot de sluiting van scholen, zijn veel doorstroomprogramma's niet uitgevoerd zoals gepland. Scholen hadden hun focus op het continueren en hervatten van het reguliere onderwijsprogramma, in plaats van op het uitvoeren van de doorstroomprogramma's. Dit heeft mogelijk zijn weerslag gehad op de effectiviteit van de doorstroomprogramma's. Bovendien hebben de relatief lange periode van de pandemie en het gehanteerde afstandsonderwijs in het algemeen geleid tot leerachterstanden, die mogelijk eventuele positieve effecten van de doorstroomprogramma's teniet hebben gedaan en daardoor niet zichtbaar zijn geworden in de effectmeting.

Aansluiting bij de uitgangspunten van de subsidieregeling

De aansluiting bij de uitgangspunten van de subsidieregeling is niet overal even goed. Formeel dient een doorstroomprogramma gericht te zijn op vmbo 4 en mbo 1 of havo 4. Enkele doorstroomprogramma's beginnen al in vmbo 3 of zelfs in vmbo 2. Ook is de doelgroep vaak breder dan de 'kansarme' leerlingen die centraal staan in het Actieplan Gelijke Kansen. De activiteiten binnen de doorstroomprogramma's zijn niet altijd nieuw of betreffen veranderingen voor leerlingen die voortvloeien uit de vernieuwing van het vmbo, de nieuwe leerweg, samenwerking met het mbo vanuit Sterk Techniekonderwijs of het doorstroomrecht naar de havo (en dus niet direct

in verbinding staan met gelijke kansen voor alle leerlingen). Scholen die wel extra activiteiten aanbieden vragen zich dikwijls af of ze die uitbreiding kunnen blijven aanbieden als de subsidie wordt beëindigd. Ook zijn er scholen die het doorstroomprogramma ook door hadden laten gaan zonder subsidie, wat mogelijk invloed heeft op de doelrealisatie, doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling.

Ervaren opbrengsten van leerlingen voorop

Ondanks dat dit meerjarig onderzoek slechts heeft geleid tot enkele aanwijzingen dat doorstroomprogramma's leerlingen vooruithelpen op specifieke aspecten, zijn leerlingen zelf over het algemeen positief over de activiteiten binnen de doorstroomprogramma's. Het deel van de leerlingen dat (voor de overgang) verwacht dat het programma hen (heel) veel helpt bij de overstap of (na de overgang) vindt dat het programma hen (heel) veel heeft geholpen bij de overstap, is doorgaans een stuk groter dan het deel dat aangeeft dat dit (heel) weinig het geval is.

Het samen aanbieden van een doorstroomprogramma heeft bovendien de samenwerking tussen vmbo, mbo en havo versterkt. In een aantal gevallen is het concept van het doorstroomprogramma breed uitgerold naar andere scholen, vanwege de positieve signalen die andere scholen ervan opvangen. Het lijkt erop dat in doorstroomprogramma's die voornamelijk werden uitgevoerd door externe partijen, het (neven)doel van de subsidiemaatregel minder vaak werd behaald. Bovendien kan het uitbesteden van de organisatie van het doorstroomprogramma leiden tot onvoldoende controle en invloed op de kwaliteit van het aanbod, bijvoorbeeld op het gebied van pedagogiek en didactiek.

Ervaren knelpunten tijdens de uitvoering van het onderzoek

- Door een late go-beslissing van het tweede deel van het onderzoek (na de voorbereidende fase) is de eerste leerlingenenquête later uitgezet dan gepland. Gevolg was dat de vmbo'ers dicht op hun examen zaten, waardoor de respons tegenviel.
- Vanwege de coronasituatie mochten/konden we in 2020 niet de door ons geplande werkzaamheden verrichten.
- We hebben de beschikking over de gegevens van de aanvrager (vmbo), maar dat is niet altijd de geschikte persoon voor informatie over de doorstroomprogramma's. In het bijzonder is de contactpersoon op het mbo moeilijk te pakken te krijgen, aangezien deze op het vmbo vaak niet bekend was.
- Het aantal opgevoerde leerlingen (maximaal 35) in het aanvraagformulier lijkt vaak een formaliteit om het maximale subsidiebedrag aan te vragen (700 euro per leerling, dus 24.500 euro in totaal). Het is daarom onduidelijk of het doorstroomprogramma specifiek gericht is op het aantal opgevoerde leerlingen en dit maakt het lastig om een uitspraak te doen over het bereik van de subsidieregeling.
- Bereidheid van scholen om deel te nemen aan het onderzoek viel tegen. Waar het te verwachten was dat de controlescholen moeilijk te motiveren waren voor deelname, bleek dit ook bij de experimentscholen het geval. Hier zijn meerdere oorzaken voor aan te wijzen:
  - Scholen zijn niet altijd op de hoogte dat ze deel uitmaken van een doorstroomprogramma en daarvoor subsidie ontvangen (ook bij maatregel 1 is dit het geval);
  - Door de beperkte tijd en moeilijke bereikbaarheid van contactpersonen lukte het ons vaak niet deze mensen op tijd aan de lijn te krijgen;.
  - Een toezegging om mee te doen en het daadwerkelijk meedoen bleek een struikelblok te zijn. Scholen gaven toezegging mee te doen om vervolgens weken/maanden niet meer te reageren;
  - De startdatum van het onderzoek creëerde regelmatig frictie met de schoolcontactpersonen.

Bovenstaande knelpunten kunnen mogelijk worden meegenomen voor de risico-inschatting en haalbaarheid van toekomstige onderzoeken naar soortgelijke subsidieregelingen.

Literatuur

Beekhoven, S., Hoogeveen, K., Kruiter, J., & Heyden, K. (2017). *Schakelklassen, zomerscholen en onderwijstijdverlenging. Een inventariserend onderzoek onder gemeenten en scholen.* Utrecht: Sardes.

Bettinger, E. P., & Long, B. T. (2009). Addressing the needs of underprepared students in higher education does college remediation work?. *Journal of Human resources*, *44*(3), 736-771.

Biemans, H. J., De Bruijn, E., Den Boer, P. R., & Teurlings, C. C. (2013). Differences in design format and powerful learning environment characteristics of continuing pathways in vocational education as related to student performance and satisfaction. *Journal of Vocational Education & Training, 65*(1), 108-126.

Borman, G. D., & Dowling, N. M. (2006). Longitudinal achievement effects of multiyear summer school: Evidence from the Teach Baltimore randomized field trial. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, *28*(1), 25-48.

Cooper, H., Charlton, K., Valentine, J. C., Muhlenbruck, L., & Borman, G. D. (2000). Making the most of summer school: A meta-analytic and narrative review. *Monographs of the society for research in child development*, i-127.

DuBois, D. L., Holloway, B. E., Valentine, J. C., & Cooper, H. (2002). Effectiveness of mentoring programs for youth: A meta- analytic review. *American journal of community psychology*, *30*(2), 157-197.

De Graaf, D., Bussink, H., Bremer, B., Exalto, R., De Jong, A. en Klein, T. (2019). Programmatische aansluiting vmbo-havo. SEO-rapportnr. 2019-58. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

De Graaf, D., Petit, R., Hermanussen, J., Van der Ven, K. en Ferket, R. (2022). Doorlopende leerroutes vmbo-mbo anno 2021; Zesde meting monitor vakmanschap-, technologie- en beroepsroutes. SEO-rapportnr. 2022-22. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

Educational Endowment Foundation (2021). Summer schools. Retrieved from EEF website: https://educationendowmentfoundation.org.uk/resources/teaching-learning-toolkit/summer-schools/

Flores, M. & Duran, D. (2016). Influence of a catalan peer tutoring programme on reading comprehension and self-concept as a reader. *Journal of Research in Reading,* 39(3), 330-346.

Heyma, A., Petit, R., Cuppen, J., van den Berg, E., & Hermanussen, J. (2017). Implementatie doorlopende leerlijnen vmbo-mbo. Derde monitor vakmanschap-, technologie-en beroepsroutes. SEO-rapportnr. 2017-76. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

Howell, J. S., Kurlaender, M., & Grodsky, E. (2010). Postsecondary preparation and remediation: Examining the effect of the Early Assessment Program at California State University. *Journal of Policy Analysis and Management*, *29*(4), 726-748.

Jenniskens, T., A. van Langen en M. Wolbers (2022). Doorstroomprogramma's po-vo. Deel 2: Effectmeting en verklarende evaluatie. Een onderzoek naar de effecten en werkzame elementen van de doorstroomprogramma's po-vo in het kader van het Actieplan Gelijke Kansen. Nijmegen: KBA.

Jepma, IJ. (2021). *Tutoring door onderwijspersoneel,* op Onderwijskennis.nl (NRO: https://www.onderwijskennis.nl/themas/tutoring-door-onderwijspersoneel).

Kim, J. S., & Quinn, D. M. (2013). The effects of summer reading on low-income children's literacy achievement from kindergarten to grade 8: A meta-analysis of classroom and home interventions. *Review of Educational Research*, *83*(3), 386-431.

Lauer, P. A., Akiba, M., Wilkerson, S. B., Apthorp, H. S., Snow, D., & Martin-Glenn, M. L. (2006). Out-of-school-time programs: A meta-analysis of effects for at-risk students. *Review of educational research, 76*(2), 275-313.
Ledoux, G. & Veen, A. (2009). *Beleidsdoorlichting onderwijsachterstandenbeleid periode 2002 – 2008.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Tempelaar, D. T., Rienties, B., Kaper, W., Giesbers, B., Van Gastel, L., Van de Vrie, E., & Van der Kooij, H. (2011). Effectiviteit van facultatief aansluitonderwijs wiskunde in de transitie van voortgezet naar hoger onderwijs. *Pedagogische Studiën*, *88*(4), 231-248.

Tymms, P., Merrel C., Thurston, A., Andro, J., Topping, K. & Miller, D. (2011). Improving attainment across a whole district: school reform through tutoring in a randomized control trial. *School effectiveness and school improvement, 22* (3), 265-289.

Van der Steeg, M., Van Elk, R., & Webbink, D. (2012). Does intensive coaching reduce school dropout? (No. 224). Verkregen via http://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-discussion-paper-224-does-intensive-coaching-reduce-school-dropout_0.pdf

Bijlage A Enquêtes onder scholen

Bijlage A.1 Doorstroomprogramma's vmbo-mbo

Enquête doorstroomprogramma's vmbo-mbo, in te vullen door de projectleiders/aanvragers

Welkom bij de enquête over de doorstroomprogramma's vmbo-mbo binnen de Subsidieregeling Gelijke kansen in het onderwijs. Met behulp van deze enquête willen we meer zicht krijgen op de inhoud van het doorstroomprogramma op uw school. De enquête is opgebouwd uit 4 onderdelen:

1. De doelgroep van het doorstroomprogramma
2. De inhoud van het doorstroomprogramma (activiteiten, intensiteit, timing en uitvoerders)
3. De uitvoerders van het doorstroomprogramma
4. Het doel van het doorstroomprogramma

Het invullen van de enquête duurt circa 10 minuten. De enquête-uitkomsten worden verwerkt volgens de richtlijnen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Bij voorbaat hartelijk dank voor uw deelname!

Allereerst willen we u vragen om het referentienummer van uw aanvraag in te vullen:

- DMBO….

Onderdeel 1: De doelgroep van het doorstroomprogramma

1. Op welke kenmerken selecteert u leerlingen voor het doorstroomprogramma vmbo-mbo? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Grotere zorgbehoeften (bijv. bij dyslexie)
   - Achterstand op bepaalde studievaardigheden
   - Minder stimulans vanuit huis
   - Minder zekerheid over de keuze van een vervolgopleiding (twijfelaars)
   - Weinig zelfvertrouwen of laag zelfbeeld
   - Achterstand op één of meerdere vakken
   - Lage zelfstandigheid of zelfredzaamheid
   - Afkomstig uit gezinnen met laagopgeleide ouders
   - Leerlingen die dreigen uit te vallen na het vmbo
   - Anders, namelijk …

Onderdeel 2: De inhoud van het doorstroomprogramma

2. In welke categorie past het doorstroomprogramma? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Onderwijstijdverlenging op het vmbo, mbo of in de tussenliggende periode (bijv. door middel van een zomerprogramma)
   - Extra begeleiding van leerlingen rondom de overstap naar het mbo (bijv. door middel van een transfer- of doorstroomcoach)
   - (Extra activiteiten binnen) een doorlopende leerlijn van vmbo naar het mbo
   - Anders, namelijk …

3. Betreft het doorstroomprogramma:
   - Een volledig nieuw programma van de betrokken partners

- Een voortzetting, uitbreiding of verdieping van een bestaand initiatief van (ten minste een deel) van de betrokken partners

Indien (ook) 'onderwijstijdverlenging' bij vraag 2:

4. Betreft de onderwijstijdverlenging:
   - Een zomerschool
   - Andere extra (tijds)investeringen, namelijk…

5. Uit welke onderdelen bestaat de onderwijstijdverlenging? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Opdoen van praktijkervaring (bijv. via een stage)
   - Extra les in (onderdelen van) avo-vakken
   - Extra les in (onderdelen van) beroepsgerichte vakken
   - Extra les in (onderdelen van) keuzevakken
   - Opdoen van ervaring met mbo-onderwijs
   - Training in de gevraagde werkhouding voor het mbo
   - Training in studievaardigheden
   - Training in zelfvertrouwen, zelfstandigheid of sociaal-emotioneel welbevinden
   - Anders, namelijk …

Indien (ook) 'extra begeleiding van leerlingen ten aanzien van de overstap naar het mbo' bij vraag 2:

6. Waaruit bestaat de extra begeleiding van leerlingen ten aanzien van de overstap naar het mbo voornamelijk? *Meerdere antwoorden mogelijk*

	Op het vmbo	Op het mbo
Voorlichting over het mbo		
Voortgangs-/coachingsgesprekken met leerlingen		
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo		
Begeleiding bij de open dagen van mbo-instellingen (bijv. voorbereiden of evalueren van open dagen)		
LOB-activiteiten of LOB-gesprekken		
Begeleiding/hulp bij het intakegesprek op het mbo (bijv. oefenen van het intakegesprek of meegaan)		
Begeleiding/hulp bij het aanmelden voor een mbo-opleiding		
Actief benaderen van leerlingen om te vragen hoe het gaat		
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek		
Anders, namelijk 1…		
Anders, namelijk 2…		
Anders, namelijk 3…		

Als het programmaonderdeel uitmaakt van een doorlopende leerlijn naar het mbo:

7. Welke mbo-opleiding(en) betreft het? *NB: Noteert u a.u.b. de naam van de opleiding(en) en het niveau.*
   ……

Indien (ook) 'anders' bij vraag 2:

8. Welke activiteiten voor leerlingen zijn te onderscheiden bij {anders }?
   NB: Maak hierbij (indien mogelijk) onderscheid tussen de activiteiten op het vmbo en op het mbo.
   ……

Onderdeel 3: De uitvoering van het doorstroomprogramma

9. Wie verzorgt het doorstroomprogramma? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   NB: alleen de categorieën laten zien die bij vraag 2 zijn aangevinkt

Categorie	• Personeel van het vmbo • Personeel van het mbo • Personeel van een externe/ingehuurde partij (onder verantwoordelijkheid van het vmbo of mbo) • Anders
Onderwijstijdverlenging	
Extra begeleiding	
(Extra activiteiten binnen een) doorlopende leerlijn	
Anders	

Intensiteit van de interventie

10. Kunt u per categorie een inschatting maken van het totaal aantal uur per leerling die tot de doelgroep behoort? NB: alleen de categorieën laten zien die bij vraag 2 zijn aangevinkt, doorlopende leerlijn uitgezonderd

Categorie	Totaal aantal uur (op het vmbo en/of op het mbo)	Verdeeld over: • 1 keer • 2-5 keer • 6-10 keer • 11-25 keer • Meer dan 25 keer
Onderwijstijdverlenging		
Extra begeleiding		
Anders		

Timing van de interventie

11. Kunt u per categorie aangeven wanneer deze plaatsvindt? *Meerdere antwoorden mogelijk*
    NB: alleen de categorieën laten zien die bij vraag 2 zijn aangevinkt, doorlopende leerlijn uitgezonderd

Activiteit	Voor vmbo 4	In vmbo 4	Na het centraal examen tot aan de zomervakantie ('zomerlek' periode)	In mbo 1
Onderwijstijdverlenging				
Extra begeleiding				
Anders				

Onderdeel 4: Het doel van het doorstroomprogramma

12. Op welke aspecten bij leerlingen richt het doorstroomprogramma vmbo-mbo zich? *Meerdere antwoorden mogelijk*
    - Het vergroten van het zelfvertrouwen of zelfbeeld
    - Het verbeteren van de studievaardigheden
    - Het bijspijkeren van vakinhoud
    - Het verbeteren van de zelfstandigheid of zelfredzaamheid
    - Het bewuster kiezen van een vervolgopleiding

- Het verbeteren van de gevraagde werkhouding in het mbo
- Het verbeteren van het sociaal-emotioneel welbevinden
- Leerlingen kennis laten maken met het mbo voordat ze de overstap maken
- Anders, namelijk …

Hartelijk dank voor uw deelname aan deze vragenlijst!

Bijlage A.2 Doorstroomprogramma's vmbo-havo

Enquête doorstroomprogramma's vmbo-havo, in te vullen door de projectleiders/aanvragers

Welkom bij de enquête over de doorstroomprogramma's vmbo-havo binnen de Subsidieregeling Gelijke kansen in het onderwijs. Met behulp van deze enquête willen we meer zicht krijgen op de inhoud van het doorstroomprogramma op uw school. De enquête is opgebouwd uit 4 onderdelen:

1. De doelgroep van het doorstroomprogramma
2. De inhoud van het doorstroomprogramma (activiteiten, intensiteit en timing)
3. De uitvoerders van het doorstroomprogramma
4. Het doel van het doorstroomprogramma

Het invullen van de enquête duurt circa 10 minuten. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw deelname!

Onderdeel 1: De doelgroep van het doorstroomprogramma

1. Is het doorstroomprogramma bedoeld voor alle leerlingen die na het vmbo doorgaan met de havo of voor een specifieke subgroep daarvan? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Voor alle leerlingen die naar de havo gaan
   - Voor een specifieke doelgroep van alle leerlingen die naar de havo gaan

Alleen indien specifieke doelgroep bij vraag 1:

2. Op welke kenmerken verschilt de specifieke doelgroep van de andere leerlingen die naar de havo gaan?

Kenmerken	**Doelgroepleerlingen t.o.v. de overige leerlingen die naar de havo gaan** • **Hoger** • **Gelijk** • **Lager**
Motivatie	
Studievaardigheden	
Stimulans vanuit huis	
Studieresultaten (behaalde cijfers)	
Zelfvertrouwen	
Beroepsbeeld	
Anders 1, namelijk …	
Anders 2, namelijk …	
Anders 3, namelijk …	

Onderdeel 2: De inhoud van het doorstroomprogramma

3. Betreft het doorstroomprogramma:

- Een volledig nieuw programma van de betrokken partners
- Een voortzetting, uitbreiding of verdieping van een bestaand initiatief van (ten minste een deel) van de betrokken partners

4. Welke activiteiten worden voornamelijk aangeboden binnen het doorstroomprogramma vmbo-havo? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Kennismaking met de havo (bijvoorbeeld via meeloopdagen of speeddates)
   - Coaching of mentoring
   - Het betrekken van ouders/verzorgers bij een mogelijke doorstroom naar de havo (bijvoorbeeld door middel van gesprekken of voorlichtingsavonden)
   - Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud (bijvoorbeeld voor de vakken Nederlands, Engels of wiskunde)
   - Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden (bijvoorbeeld voor het leren plannen)
   - Huiswerkbegeleiding
   - Examentraining
   - Zomerprogramma (bijvoorbeeld een bijspijkerweek na het centraal examen)
   - Maatje/buddy (bijvoorbeeld het koppelen aan leerlingen die de overstap al eerder gemaakt hebben)
   - Extra vak
   - Andere activiteit 1, namelijk …
   - Andere activiteit 2, namelijk …
   - Andere activiteit 3, namelijk …

5. Kunt u per activiteit aangeven of alle doelgroepleerlingen er gebruik van maken of alleen een subgroep daarvan? NB: alleen de activiteiten laten zien die bij vraag 4 zijn aangevinkt

Activiteit	Gehele doelgroep	Subgroep van de doelgroep
Kennismaking met de havo		
Coaching of mentoring		
Het betrekken van ouders/verzorgers bij een mogelijke doorstroom naar de havo		
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud		
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden		
Huiswerkbegeleiding		
Examentraining		
Zomerschool		
Maatje/buddy		
Extra vak		
Andere activiteit 1		
Andere activiteit 2		
Andere activiteit 3		

Onderdeel 3: De uitvoerders van het doorstroomprogramma

6. Kunt u per activiteit aangeven wie de activiteit verzorgt? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   NB: alleen de activiteiten laten zien die bij vraag 4 zijn aangevinkt

Activiteit	• Personeel van het vmbo • Personeel van de havo • Externe partij(en) (bijv. Lyceo)

	• Anders, namelijk ...
Kennismaken met de havo	
Coaching of mentoring	
Het betrekken van ouders/verzorgers bij een mogelijke doorstroom naar de havo	
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van het bijspijkeren op vakinhoud	
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	
Huiswerkbegeleiding	
Examentraining	
Zomerschool	
Maatje/buddy	
Extra vak	
Andere activiteit 1	
Andere activiteit 2	
Andere activiteit 3	

Intensiteit van de interventie

7. Kunt u per activiteit een inschatting maken van het totaal aantal uur en de frequentie per leerling/ouder die tot de doelgroep behoort?
   NB: alleen de activiteiten laten zien die bij vraag 4 zijn aangevinkt

Activiteit	Totaal aantal uur	Verdeeld over: • 1 keer • 2-5 keer • 6-10 keer • 11-15 keer • Meer dan 25 keer
Kennismaking met de havo		
Coaching of mentoring		
Het betrekken van ouders/verzorgers bij een mogelijke doorstroom naar de havo		
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud		
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden		
Huiswerkbegeleiding		
Examentraining		
Zomerschool		
Maatje/buddy		
Extra vak		
Andere activiteit 1		
Andere activiteit 2		
Andere activiteit 3		

Timing van de interventie

8. Kunt u per activiteit aangeven wanneer deze plaatsvindt? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   NB: alleen de activiteiten laten zien die bij vraag 4 zijn aangevinkt

Activiteit	Vóór vmbo 4	In vmbo 4	In havo 4

	Na het centraal examen tot aan de zomervakantie ('zomerlek' periode)
Kennismaking met de havo	
Coaching of mentoring	
Het betrekken van ouders/verzorgers bij een mogelijke doorstroom naar de havo	
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren op vakinhoud	
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	
Huiswerkbegeleiding	
Examentraining	
Zomerschool	
Maatje/buddy	
Extra vak	
Andere activiteit 1	
Andere activiteit 2	
Andere activiteit 3	

Onderdeel 4: Het doel van het doorstroomprogramma

9. Op welke aspecten bij leerlingen richt het doorstroomprogramma zich? *Meerdere antwoorden mogelijk*
   - Het verbeteren van het zelfvertrouwen van leerlingen
   - Het verbeteren van de studievaardigheden van leerlingen
   - Het bijspijkeren op vakinhoud
   - Leerlingen kennis laten maken/voorbereiden op de werkdruk, sfeer en of verwachtingen op de havo
   - Anders, namelijk …

Hartelijk dank voor uw deelname aan deze vragenlijst!

Bijlage B Leerlingenenquêtes (voormeting)

Welkom bij de enquête over je opleidingskeuze na het vmbo. In deze vragenlijst vragen we onder andere hoe je door je huidige school wordt voorbereid op de overgang naar je vervolgopleiding. Als je de enquête **volledig** invult, maak je kans op één van de 10 cadeaubonnen van Bol.com ter waarde van 20 euro.

Het invullen van de vragenlijst duurt nog geen 15 minuten. Jouw antwoorden worden in een beveiligde omgeving gekoppeld aan andere informatie die bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bekend is. Uiteraard waarborgen we jouw **anonimiteit**. De onderzoekers weten alleen welke gegevens bij elkaar horen, maar niet om welke leerling het gaat. Ook je school krijgt jouw antwoorden niet te zien.

Om mee te doen moet je inloggen met je leerlingnummer: <getal invullen>

Alvast heel erg bedankt voor je deelname!

Over jou

- Welke leerweg volg je in het vmbo? *Kies één van de volgende antwoorden*
  - Vmbo-basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-basis)
  - Vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kader)
  - Vmbo-gemengde leerweg (vmbo-gl)
  - Vmbo-theoretische leerweg (vmbo-tl)

[Indien basis, kader en gl:]

- Welk profiel volg je*? Kies één van de volgende antwoorden*
  - Bouwen, wonen en interieur (BWI)
  - Dienstverlening en producten (D&P)
  - Economie en ondernemen (E&O)
  - Groen
  - Horeca, bakkerij en recreatie (HBR)
  - Maritiem en techniek (MaT)
  - Media, vormgeving en ict (MVI)
  - Mobiliteit en transport (M&T)
  - Produceren, installeren en energie (PIE)
  - Zorg en welzijn (Z&W)
  - Anders/weet ik niet

[Indien tl:]

- Welk profiel volg je? *Kies één van de volgende antwoorden*
  - Economie
  - Groen
  - Techniek
  - Zorg & Welzijn

- Wat is je geslacht*? Kies één van de volgende antwoorden*
  - Jongen
  - Meisje
  - Anders / wil niet zeggen

- Wat is je leeftijd? *Kies één van de volgende antwoorden*
  - Rolmenu (15-20 jaar)

- Wat denk je te gaan doen na het vmbo? *Kies één van de volgende antwoorden*
  - Een havo-opleiding → voor routing: vragen voorleggen die horen bij vmbo-havo
  - Een mbo-opleiding → voor routing: vragen voorleggen die horen bij vmbo-mbo
  - Weet ik nog niet → voor routing: vragen voorleggen die horen bij het type doorstroomprogramma van de desbetreffende school

[Indien havo-opleiding:]

- In welke van de volgende omschrijvingen herken jij jezelf het best? *Kies één van de volgende antwoorden*
  - Ik heb altijd al havo gewild/gekund, maar presteerde (tijdelijk) minder
  - Ik ben op het vmbo begonnen en heb gaandeweg ontdekt dat ik meer in mijn mars heb
  - Ik weet niet welke mbo-opleiding ik wil doen en ga daarom naar de havo
  - Ik herken mijzelf in geen van bovenstaande omschrijvingen

- Welk eindadvies heb je op de basisschool gekregen? *Vink twee antwoorden aan als je een combinatieadvies hebt gehad*
  - Vmbo basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-basis)
  - Vmbo kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kader)
  - Vmbo gemengde leerweg (vmbo-gl)
  - Vmbo theoretische leerweg (vmbo-tl)
  - Havo
  - Vwo
  - Weet ik niet meer

- Hoe sta je er momenteel voor bij de vakken Nederlands, Engels en wiskunde?

	zeer slecht	slecht	voldoende	goed	zeer goed	Ik volg dit vak niet
Nederlands						
Engels						
Wiskunde						

Overstap naar het vervolgonderwijs

[Voor vmbo-mbo:]

- Wat biedt jouw school **aan jou** aan om de overstap van vmbo naar mbo goed te laten verlopen?

	Wel	Niet	Weet ik niet
Extra lessen in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst			
Opdoen van ervaring met mbo-onderwijs			
Extra lessen in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn (bijv. zelfstandig werken en leren plannen)			
Een zomerprogramma na het eindexamen			
Doorlopende leerlijn vmbo-mbo			
Voorlichting over het mbo			
Persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken			
Betrekken van je ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo			

Begeleiding bij het bezoeken van open dagen van mbo-opleidingen (bijv. voorbereiden of evalueren van open dagen)
Begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding
Begeleiding bij het intakegesprek op het mbo (bijv. oefenen van het intakegesprek)
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek
Iets anders

[Indien anders aangevinkt in bovenstaande tabel]:

- Wat biedt jouw huidige school nog meer aan om de overstap van vmbo naar mbo goed te laten verlopen?

[Voor vmbo-havo:]

- Wat biedt jouw school **aan jou** aan om de overstap van vmbo naar havo goed te laten verlopen?

	Wel	Niet	Weet ik niet
Kennismaken met de havo (bijv. via meeloopdagen)			
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen			
Extra lessen in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst			
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn (bijv. zelfstandig werken en leren plannen)			
Huiswerkbegeleiding			
Extra vak			
Een zomerprogramma na het eindexamen			
Examentraining			
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school (bijv. door de mentor)			
Betrekken van je ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo			
Begeleiding van een maatje of buddy uit de havo			
Iets anders			

[Indien anders aangevinkt in bovenstaande tabel:]

- Wat biedt jouw school nog meer aan om de overstap van vmbo naar havo goed te laten verlopen?

[Voor vmbo-mbo (afhankelijk van wat er is aangevinkt hierboven):]

- In hoeverre verwacht je dat dit helpt om de overstap naar het mbo goed te laten verlopen?

	Heel weinig	weinig	Niet veel, niet weinig	Veel	Heel veel
Extra lessen in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst					
Opdoen van ervaring met mbo-onderwijs					
Extra lessen in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn (bijv. zelfstandig werken en leren plannen)					
Een zomerprogramma na het eindexamen					
Doorlopende leerlijn vmbo-mbo					

Voorlichting over het mbo
Persoonlijke voortgangsgesprekken of coachingsgesprekken
Betrekken van je ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo
Begeleiding bij het bezoeken van open dagen van mbo-opleidingen (bijv. voorbereiden of evalueren van open dagen)
Begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding
Begeleiding bij het intakegesprek op het mbo (bijv. oefenen van het intakegesprek)
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek
[Antwoord bij anders, namelijk]

[Voor vmbo-havo (afhankelijk van wat er is aangevinkt hierboven):]

- In hoeverre verwacht je dat dit helpt om de overstap naar het mbo goed te laten verlopen?

	Heel weinig	weinig	Niet veel, niet weinig	Veel	Heel veel
Kennismaken met de havo (bijv. via meeloopdagen)					
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen					
Extra lessen in vakken waarvan je de leerstof nog niet voldoende beheerst					
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn (bijv. zelfstandig werken en leren plannen)					
Huiswerkbegeleiding					
Extra vak					
Een zomerprogramma na het eindexamen					
Examentraining					
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school (bijv. door de mentor)					
Betrekken van je ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo					
Begeleiding van een maatje of buddy uit de havo					
[Antwoord bij anders, namelijk]					

- Zou je willen dat jouw huidige school nog meer doet om je voor te bereiden op je overstap naar het vervolgonderwijs?
  - o Ja
  - o Nee
  - o Weet ik niet

- *[Indien ja:]*Wat zou je willen dat jouw school nog meer doet?

Jouw mening

Jouw mening over je schoolwerk (1)

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Voordat ik begin met leren, denk ik na over hoe ik het zal aanpakken					
Om beter te kunnen leren, stel ik mezelf vragen					
Wanneer ik lees, stop ik zo nu en dan om even stil te staan bij wat ik heb gelezen					
Bij het lezen voor school bedenk ik vragen om me er beter op te concentreren					
Wanneer ik iets niet begrijp, ga ik er later mee verder en probeer ik het dan te begrijpen					
Bij het leren voor school stel ik mezelf doelen					
Ik maak mijn schoolwerk voordat ik met mijn vrienden afspreek					
Ik leer voor school en doe daarna dingen voor mezelf					
Leuke dingen stel ik uit totdat ik mijn schoolwerk af heb					

Jouw mening over je schoolwerk (2)

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Tijdens het leren voel ik mij snel verveeld, waardoor ik eerder stop met leren dan ik van plan was					
Ik let altijd goed op tijdens de les, zelfs als ik het niet interessant vind.					
Als de leerstof moeilijk is dan geef ik gemakkelijk op of leer ik alleen de makkelijke onderwerpen.					
Zelfs als de leerstof saai en niet interessant is, slaag ik erin door te leren totdat ik klaar ben.					
Ik probeer zonder de hulp van anderen te werken, zelfs wanneer ik moeite heb met de lesstof					
Ik vraag de docent om hulp wanneer ik dingen niet goed begrijp					
Ik vraag klasgenoten om hulp wanneer ik de lesstof niet goed begrijp					
Ik probeer klasgenoten te selecteren die ik indien nodig om hulp kan vragen					

Jouw mening over je werkhouding

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Ik kom op tijd op school					
Het kost me moeite om naar school te gaan					
Ik verveel me op school					
Ik werk behoorlijk hard op school					
Tijdens de les let ik goed op					
Op school houd ik goed mijn aandacht erbij					
Binnen zitten kost me moeite					

Jouw mening over je zelfvertrouwen

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Ik weet zeker dat dit jaar alles op school me wel zal lukken					
Ik kan op school zelfs de moeilijkste opdrachten maken als ik mijn best doe					
Ik kan al mijn werk voor school goed maken als ik maar genoeg tijd heb					
Ik kan bijna alles op school, als ik het maar blijf proberen					
Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren					
Ik weet zeker dat op school zelfs de moeilijkste taken me wel lukken					

Jouw mening over je docenten

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Mijn docenten weten meestal wel hoe ik me voel					
Ik kan met mijn docenten over problemen praten					
Als ik me ongelukkig voel, kan ik daar met mijn docenten over praten					
Ik voel me bij mijn docenten op mijn gemak					
Mijn docenten begrijpen mij					
Ik heb goede contacten met mijn docenten					
Ik zou liever andere docenten hebben					

Jouw mening over je klasgenoten

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Ik heb veel contact met mijn klasgenoten					
Ik zou liever in een andere klas zitten					
Wij hebben een leuke klas					
Ik kan goed met mijn klasgenoten overweg					
In mijn klas voel ik mij soms alleen					
Ik vind het leuk om met de leerlingen in mijn klas om te gaan					

Jouw mening over plezier op school

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Ik vind het leuk op school					
Ik heb het naar mijn zin op school					
Ik word vaak vrolijk van een les					

Ik verheug me vaak op een les
Ik ben trots op wat ik allemaal weet
Ik ben trots op mezelf

Jouw mening over je ouders/verzorgers

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel	Weet ik niet
Mijn ouders/verzorgers weten hoe het met me gaat op school						
Mijn ouders/verzorgers vragen mij wat er gebeurt op school						
Mijn ouders/verzorgers komen naar de ouderavond of oudermiddag						
Mijn ouders/verzorgers hebben contact met school						
Mijn mentor spreekt met mijn ouders/verzorgers over hoe het met me gaat op school						
Mijn ouders/verzorgers denken dat ik ver zal komen						
Mijn ouders/verzorgers moedigen me aan zoveel mogelijk met school te bereiken						
Mijn ouders/verzorgers willen graag dat ik een zo hoog mogelijke opleiding haal						

Jouw mening over je toekomst

- In hoeverre zijn de volgende stellingen op jou van toepassing?

	Helemaal niet	niet	neutraal	wel	Helemaal wel
Ik heb nu weinig aan wat ik leer op school					
Ik heb goede hoop later een leuke studie of leuk werk te kunnen gaan doen					
De school helpt mij met het zoeken naar een vervolgopleiding					
De school helpt mij om duidelijk te maken wie ik ben, wat ik kan en wat ik wil					
De school helpt mij om duidelijk te krijgen welke mogelijkheden er zijn voor mij in de toekomst					
Bij mijn vervolgopleiding zal ik me thuis voelen					

Tot slot

[Indien vmbo-havo]

- Wil je nog iets kwijt over jouw overstap naar de havo?

[Indien vmbo-mbo]

- Wil je nog iets kwijt over jouw overstap naar het mbo?

- Onder de leerlingen die alle antwoorden hebben ingevuld, verloten we cadeaubonnen van Bol.com. Als je hiervoor in aanmerking wilt komen, hebben we je e-mailadres nodig. Dit adres gebruiken we **alleen** om in contact te komen met de winnaars van de Bol.com bonnen. Nadat de winnaars zijn benaderd, verwijderen we de e-mailadressen uit ons bestand.
  Zou je in aanmerking willen komen voor een Bol.com bon en je e-mailadres willen invullen?
  o Ja
  o Nee

- *[Indien ja:]*Vul hieronder je e-mailadres in.

Heel erg bedankt voor het invullen van deze vragenlijst en veel succes met je eindexamen!

Bijlage C Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten projectleiders doorstroomprogramma's vmbo-havo

Tabel C.1 Op welke kenmerken verschilt de specifieke doelgroep van andere leerlingen die naar de havo gaan?

	Tranche 1 & 2				Tranche 3				Tranche 4				Totaal			
	Hoger	Gelijk	Lager	*N*	Hoger	Gelijk	Lager	*N*	Hoger	Gelijk	Lager	*N*	Hoger	Gelijk	Lager	*N*
Motivatie	46%	46%	8%	*80*	42%	49%	9%	*45*	0%	100%	0%	*1*	44%	48%	8%	*126*
Studievaardigheden	17%	28%	55%	*82*	9%	40%	51%	*45*	33%	0%	67%	*3*	15%	32%	54%	*130*
Stimulans vanuit huis	26%	53%	22%	*78*	9%	64%	27%	*45*	50%	0%	50%	*2*	20%	56%	24%	*125*
Studieresultaten (behaalde cijfers)	21%	47%	32%	*78*	18%	47%	36%	*45*	0%	100%	0%	*1*	19%	48%	33%	*124*
Zelfvertrouwen	15%	51%	34%	*79*	11%	41%	48%	*44*	0%	0%	100%	*1*	14%	47%	49%	*124*
Beroepsbeeld	9%	68%	23%	*77*	9%	68%	23%	*44*	0%	0%	100%	*1*	9%	67%	24%	*122*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.2 Op welke aspecten bij leerlingen richt het doorstroomprogramma zich?

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Verbeteren van het zelfvertrouwen van leerlingen	62%	*57*	80%	*36*	48%	*26*	62%	*119*
Verbeteren van de studievaardigheden van leerlingen	92%	*85*	82%	*37*	85%	*46*	88%	*168*
Bijspijkeren van vakinhoud	92%	*85*	96%	*43*	96%	*52*	94%	*180*
Kennismaken, voorbereiden op werkdruk, sfeer, verwachtingen op havo	71%	*65*	87%	*39*	82%	*44*	78%	*148*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.3 Welke activiteiten worden voornamelijk aangeboden binnen het doorstroomprogramma vmbo-havo?

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Kennismaking met de havo	61%	*57*	76%	*34*	59%	*32*	64%	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	71%	*66*	82%	*37*	70%	*38*	73%	*141*
Coaching of mentoring	86%	*81*	96%	*43*	65%	*35*	82%	*159*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	94%	*88*	100%	*45*	87%	*64*	93%	*180*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	68%	*64*	76%	*34*	74%	*40*	72%	*138*
Huiswerkbegeleiding	29%	*27*	24%	*11*	26%	*14*	27%	*52*
Examentraining	12%	*11*	31%	*14*	6%	*3*	15%	*28*
Zomerprogramma	27%	*25*	27%	*12*	28%	*15*	27%	*52*
Maatje/buddy	15%	*14*	31%	*14*	19%	*10*	20%	*38*
Extra vak	20%	*19*	47%	*21*	22%	*12*	27%	*52*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.4 Activiteiten verzorgd door personeel van het vmbo

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Kennismaking met de havo	35%	*57*	44%	*34*	44%	*32*	40%	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	71%	*66*	89%	*37*	76%	*38*	77%	*141*
Coaching of mentoring	42%	*81*	70%	*43*	57%	*35*	53%	*159*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	43%	*88*	49%	*45*	34%	*64*	42%	*180*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	44%	*64*	41%	*34*	33%	*40*	40%	*138*
Huiswerkbegeleiding	15%	*27*	27%	*11*	7%	*14*	15%	*52*
Examentraining	55%	*11*	79%	*14*	67%	*3*	68%	*28*
Zomerprogramma	12%	*25*	33%	*12*	20%	*15*	19%	*52*
Maatje/buddy	0%	*14*	36%	*14*	10%	*10*	16%	*38*

Extra vak	74%	*19*	71%	*21*	58%	*12*	69%	*52*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.5 Activiteiten verzorgd door personeel van de havo

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Kennismaking met de havo	90%	*57*	97%	*34*	88%	*32*	91%	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	64%	*66*	73%	*37*	53%	*38*	63%	*141*
Coaching of mentoring	64%	*81*	58%	*43*	69%	*35*	64%	*159*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	67%	*88*	76%	*45*	68%	*64*	69%	*180*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	53%	*64*	65%	*34*	50%	*40*	55%	*138*
Huiswerkbegeleiding	30%	*27*	36%	*11*	29%	*14*	31%	*52*
Examentraining	18%	*11*	29%	*14*	33%	*3*	25%	*28*
Zomerprogramma	72%	*25*	50%	*12*	67%	*15*	65%	*52*
Maatje/buddy	100%	*14*	100%	*14*	90%	*10*	97%	*38*
Extra vak	32%	*19*	33%	*21*	50%	*12*	37%	*52*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.6 Activiteiten verzorgd door externen

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Kennismaking met de havo	4%	*57*	3%	*34*	9%	*32*	5%	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	14%	*66*	5%	*37*	24%	*38*	14%	*141*
Coaching of mentoring	21%	*81*	16%	*43*	29%	*35*	21%	*159*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	23%	*88*	18%	*45*	34%	*64*	24%	*180*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	31%	*64*	41%	*34*	55%	*40*	41%	*138*
Huiswerkbegeleiding	56%	*27*	64%	*11*	79%	*14*	64%	*52*

Examentraining	55%	*11*	36%	*14*	67%	*3*	46%	*28*
Zomerprogramma	16%	*25*	33%	*12*	40%	*15*	27%	*52*
Maatje/buddy	0%	*14*	0%	*14*	0%	*10*	0%	*38*
Extra vak	5%	*19*	19%	*21*	17%	*12*	14%	*52*

Tabel C.7 Timing van de activiteiten

		Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Voor vmbo 4	Kennismaking met de havo	21%	24%	22%	22%
	Betrekken van ouders/verzorgers	31%	57%	45%	41%
	Coaching of mentoring	19%	28%	26%	23%
	Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	11%	18%	11%	12%
	Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	10%	21%	8%	12%
	Huiswerkbegeleiding	12%	36%	7%	16%
	Examentraining	10%	0%	0%	4%
	Zomerprogramma	0%	0%	0%	0%
	Maatje/buddy	0%	7%	0%	3%
	Extra vak	22%	24%	42%	28%
In vmbo 4: voor april	Kennismaking met de havo	70%	91%	84%	80%
	Betrekken van ouders/verzorgers	77%	87%	84%	81%
	Coaching of mentoring	46%	70%	60%	55%
	Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	37%	51%	49%	44%
	Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	40%	62%	50%	49%
	Huiswerkbegeleiding	12%	73%	29%	29%

In vmbo 4: vanaf april	Examentraining	60%	43%	33%	48%
	Zomerprogramma	0%	17%	0%	4%
	Maatje/buddy	29%	26%	7%	34%
	Extra vak	89%	86%	58%	80%
	Kennismaking met de havo	14%	18%	25%	18%
	Betrekken van ouders/verzorgers	17%	35%	34%	26%
	Coaching of mentoring	24%	42%	37%	32%
	Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	27%	40%	43%	34%
	Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	11%	29%	43%	25%
	Huiswerkbegeleiding	8%	27%	14%	14%
	Examentraining	60%	64%	100%	68%
	Zomerprogramma	8%	25%	13%	14%
	Maatje/buddy	7%	21%	10%	13%
	Extra vak	67%	57%	33%	55%
	Kennismaking met de havo	14%	21%	13%	15%
	Betrekken van ouders/verzorgers	6%	11%	8%	8%
	Coaching of mentoring	11%	19%	17%	15%
	Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	34%	42%	40%	38%
	Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	13%	21%	25%	18%
	Huiswerkbegeleiding	4%	9%	7%	6%
Na CE t/m vakantie	Examentraining	0%	0%	0%	0%
	Zomerprogramma	88%	83%	100%	90%
	Maatje/buddy	7%	7%	30%	13%

In havo 4	Extra vak	17%	43%	33%	31%
	Kennismaking met de havo	9%	9%	6%	8%
	Betrekken van ouders/verzorgers	29%	22%	32%	28%
	Coaching of mentoring	67%	61%	86%	69%
	Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	47%	38%	45%	44%
	Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	58%	50%	65%	58%
	Huiswerkbegeleiding	85%	64%	93%	82%
	Examentraining	10%	14%	0%	11%
	Zomerprogramma	12%	8%	13%	12%
	Maatje/buddy	86%	64%	90%	79%
	Extra vak	6%	19%	17%	14%

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel C.8 Gemiddeld aantal uur dat de activiteiten binnen de doorstroomprogramma's worden aangeboden

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Kennismaking met de havo	6	*57*	7	*34*	6	*32*	6	*123*
Betrekken van ouders/verzorgers	3	*66*	6	*37*	3	*38*	4	*141*
Coaching of mentoring	16	*81*	22	*43*	12	*35*	17	*159*
Extra lessen of begeleiding gericht op het bijspijkeren van vakinhoud	22	*88*	30	*45*	21	*64*	24	*180*
Extra lessen of begeleiding ten aanzien van studievaardigheden	16	*64*	20	*34*	11	*40*	16	*138*
Huiswerkbegeleiding	26	*27*	22	*11*	25	*14*	25	*52*
Examentraining	26	*11*	18	*14*	11	*3*	20	*28*
Zomerprogramma	16	*25*	19	*12*	22	*15*	18	*52*
Maatje/buddy	6	*14*	12	*14*	11	*10*	9	*38*

Extra vak	119	*19*	74	*21*	85	*12*	92	*52*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-havo, SEO/Oberon (2018-2020)

Bijlage D Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten projectleiders doorstroomprogramma's vmbo-mbo

Tabel D.1 Waarop worden leerlingen geselecteerd voor het doorstroomprogramma vmbo-mbo?

	Tranche 1 & 2	N	Tranche 3	N	Tranche 4	N	Totaal	*N*
Minder zekerheid over de keuze van de vervolgopleiding	48%	30	70%	39	44%	36	53%	*105*
Leerlingen dreigen uit te vallen na het vmbo	55%	34	57%	32	43%	35	51%	*101*
Achterstand bepaalde studievaardigheden	53%	33	50%	28	40%	32	47%	*93*
Minder stimulans vanuit huis	42%	26	66%	37	33%	27	45%	*90*
Lage zelfstandigheid of zelfredzaamheid	48%	30	57%	32	31%	25	44%	*87*
Weinig zelfvertrouwen of laag zelfbeeld	39%	24	68%	38	30%	24	43%	*86*
Afkomstig uit gezin met laag opgeleide ouders	29%	18	45%	25	19%	15	29%	*58*
Grotere zorgbehoefte	34%	21	38%	21	16%	13	28%	*55*
Achterstand in één of meerdere vakken	34%	21	23%	13	20%	16	25%	*50*
Anders	21%	13	20%	11	16%	13	19%	*37*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.2 Type doorstroomprogramma's dat wordt aangeboden

	Tranche 1 & 2	N	Tranche 3	N	Tranche 4	N	Totaal	*N*
Extra begeleiding	73%	45	88%	49	78%	63	79%	*157*
(Extra activiteiten binnen) een doorlopende leerlijn vmbo-mbo	61%	38	68%	38	67%	54	65%	*130*
Onderwijstijdverlenging	11%	7	11%	6	10%	8	11%	*21*
Ander type doorstroomprogramma	15%	9	13%	7	12%	10	13%	*26*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.3 Soorten begeleiding aangeboden bij de overstap naar het mbo door het vmbo

	Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Voortgangs-/coachingsgesprekken met leerlingen	93%	98%	92%	94%
LOB-activiteiten of LOB-gesprekken	91%	96%	95%	94%
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo	82%	94%	98%	92%
Voorlichting over het mbo	78%	90%	98%	90%
Begeleiding/hulp bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	67%	78%	75%	73%
Actief benaderen van leerlingen om te vragen hoe het gaat	64%	69%	68%	68%
Begeleiding bij de open dagen van mbo-instellingen	56%	73%	63%	64%
Begeleiding/hulp bij het intakegesprek op het mbo	56%	73%	57%	62%
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek	27%	45%	41%	38%
N	*45*	*49*	*63*	*157*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.4 Soorten begeleiding aangeboden bij de overstap naar het mbo door het mbo zelf

	Tranche 1&2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Voorlichting over het mbo	40%	55%	65%	55%
Voortgangs-/coachingsgesprekken met leerlingen	51%	45%	62%	54%
Actief benaderen van leerlingen om te vragen hoe het gaat	44%	43%	43%	43%
LOB-activiteiten of LOB-gesprekken	40%	33%	46%	40%
Begeleiding/hulp bij het intakegesprek op het mbo	38%	45%	17%	32%
Begeleiding bij de open dagen van mbo-instellingen	29%	35%	30%	31%
Hulp bij het vinden van een leerwerkplek	20%	43%	22%	28%
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar het mbo	24%	37%	19%	26%
Begeleiding/hulp bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	22%	18%	19%	20%
N	45	49	63	157

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.5 Gemiddeld aantal uur dat de doorstroomprogramma's worden aangeboden

	Tranche 1 & 2	*N*	Tranche 3	*N*	Tranche 4	*N*	Totaal	*N*
Onderwijstijdverlenging	63	*5*	92	*5*	15	*6*	54	*16*
Extra begeleiding	70	*31*	87	*36*	31	*50*	58	*117*
Anders	27	*5*	28	*6*	40	*7*	32	*18*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.6 Frequentie van de onderwijstijdverlenging per leerling

	Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
1 keer	0%	0%	0%	0%
2-5 keer	43%	17%	0%	21%
6-10 keer	0%	17%	33%	16%
11-25 keer	0%	33%	33%	21%
Meer dan 25 keer	57%	33%	33%	42%
N	*7*	*6*	*6*	*19*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.7 Frequentie van de extra begeleiding per leerling

	Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
1 keer	0%	0%	0%	0%
2-5 keer	43%	17%	0%	21%
6-10 keer	0%	17%	33%	16%
11-25 keer	0%	33%	33%	21%
Meer dan 25 keer	57%	33%	33%	42%
N	*7*	*6*	*6*	*19*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.8 Frequentie van de andere programmavormen per leerling

	Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
1 keer	11%	0%	0%	5%
2-5 keer	33%	33%	29%	32%
6-10 keer	22%	17%	29%	23%
11-25 keer	33%	33%	29%	32%
Meer dan 25 keer	0%	17%	14%	9%
N	*9*	*6*	*7*	*22*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.9 Timing van de programmavormen

	Tranche 1 & 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Voor vmbo4				
Onderwijstijdverlenging	57%	67%	13%	43%
Extra begeleiding	67%	61%	49%	58%

Ander type doorstroomprogramma	56%	57%	60%	58%
In vmbo4: voor 1 april				
Onderwijstijdverlenging	43%	50%	75%	57%
Extra begeleiding	80%	92%	95%	90%
Ander type doorstroomprogramma	89%	71%	70%	77%
In vmbo4: Na 1 april				
Onderwijstijdverlenging	71%	33%	38%	48%
Extra begeleiding	60%	71%	62%	64%
Ander type doorstroomprogramma	44%	57%	50%	50%
Na het CE t/m vakantie				
Onderwijstijdverlenging	57%	83%	50%	62%
Extra begeleiding	33%	29%	38%	34%
Ander type doorstroomprogramma	22%	29%	20%	23%
In mbo1				
Onderwijstijdverlenging	14%	17%	0%	10%
Extra begeleiding	64%	57%	46%	55%
Ander type doorstroomprogramma	33%	43%	20%	31%

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Tabel D.10 Aspecten waarop de programma's zich richten

	Tranche 1 en 2	Tranche 3	Tranche 4	Totaal
Het bewuster kiezen van een vervolgopleiding	79%	87%	83%	83%
Leerlingen kennis laten maken met het mbo voordat ze de overstap maken	69%	85%	85%	80%
Het vergroten van het zelfvertrouwen of zelfbeeld	77%	81%	76%	78%
Het verbeteren van de zelfstandigheid of zelfredzaamheid	71%	87%	72%	76%
Het verbeteren van de gevraagde werkhouding in het mbo	55%	72%	71%	66%

Het verbeteren van de studievaardigheden	53%	52%	67%	58%
Het verbeteren van het sociaal-emotioneel welbevinden	50%	43%	46%	46%
Het bijspijkeren van vakinhoud	29%	35%	32%	32%
Anders	16%	7%	13%	12%
N	*62*	*54*	*78*	*194*

Bron: Enquête onder projectleiders van de doorstroomprogramma's vmbo-mbo, SEO/Oberon (2018-2020)

Bijlage E Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten leerlingen doorstroomprogramma's vmbo-havo

Tabel E.1 Relatie tussen verwachtingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage kennismaken met de havo	Bijdrage aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	Bijdrage extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt op vmbo	Bijdrage extra lessen in studievaardig-heden die in de havo belangrijk zijn op vmbo	Bijdrage huiswerkbe-geleiding op vmbo	Bijdrage extra vak
Geslacht (ref. jongen)						
meisje	-0,154 (0,55)	-0,026 (0,5)	-0,379 (0,36)	-0,515 (0,57)	-0,899 (0,48)	0,226 (0,34)
Leeftijd (ref. 17 en ouder)						
15	0,185 (0,83)	0,207 (0,89)	1,148 (0,97)	0,141 (1,83)	-0,818 (0,75)	0,262 (0,75)
16	0,337 (0,71)	0,179 (0,96)	1,621 (1,02)	0,141 (1,83)	-0,378 (0,79)	0,347 (0,64)
Migratieachtergrond (ref. geen)						
westers/niet-westers	0,597 (0,64)	-0,441 (0,36)	0,011 (0,59)	-0,385 (0,63)	1,134 (0,59)	0,34 (0,32)
Inkomen ouders (ref. vierde kwartiel)						
eerste kwartiel	0,068 (0,72)	0,935 (0,66)	0,008 (0,72)	0,529 (0,66)	0,163 (0,71)	-0,304 (0,49)
tweede kwartiel	-0,956*** (0,34)	0,247 (0,62)	0,559 (0,74)	0,53 (0,62)	0,765 (0,43)	-0,819*** (0,32)
derde kwartiel	-0,791 (0,41)	-0,504 (0,71)	0,06 (0,38)	-0,021 (0,81)	0,092 (0,34)	0,856 (0,48)
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)						
laag	-0,498 (0,72)	-0,814 (0,86)	0,528 (0,81)	0,406 (1,08)	-0,754 (0,65)	0,133 (0,57)
midden	1,078** (0,53)	-0,115 (0,66)	0,024 (0,74)	0,531 (0,56)	0,099 (0,38)	-0,061 (0,36)

Basisschooladvies (ref. havo/vwo)						
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	0,293 (0,43)	0,135 (0,48)	-0,119 (0,46)	-0,442 0,51)	0,165 (0,42)	-0,152 (0,37)
Omschrijving leerling (ref. weet niet welke mbo-opleiding ik wil doen en ga daarom naar de havo						
ben op het vmbo begonnen en heb gaandeweg ontdekt dat ik meer in mijn mars heb	-0,663 (0,63)	0,76 (0,58)	0,76 (0,73)	-0,207 (0,77)	0,108 (0,83)	0,413 (0,84)
heb altijd al havo gewild/gekund, maar presteerde (tijdelijk) minder	-1,648*** (0,52)	0,15 (0,36)	0,601 (0,64)	-0,707 (0,6)	0,861 (0,67)	0,67 (0,71)
herken mijzelf in geen van de omschrijvingen	-2,135*** (0,46)	0,177 (0,88)	1,285 (0,86)	-0,837 (0,7)	1,141 (1,04)	1,814*** (0,52)
N	132	80	125	99	135	177

Tabel E.2 Relatie tussen verwachtingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage zomerprogramma na het eindexamen	Bijdrage examen-training	Bijdrage persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school op vmbo	Bijdrage betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	Bijdrage begeleiding van een maatje of buddy uit de havo
Geslacht (ref. jongen)					
meisje	0,058 (0,53)	-0,251 (0,31)	-0,103 (0,34)	-0,666** (0,31)	-0,325 (1,1)
Leeftijd (ref. 17 en ouder)					
15	-1,624** (0,65)	-0,665 (0,53)	-0,181 (0,97)	0,222 (0,41)	3,352*** (0,93)
16	-1,828 (0,94)	-0,758 (0,57)	-0,01 (0,65)	0,063 (0,45)	3,600*** (1,17)
Migratieachtergrond (ref. geen)					
westers/niet-westers	-0,852 (0,51)	-0,014 (0,25)	-0,692** (0,34)	-0,34 (0,28)	1,746 (1,04)
Inkomen ouders (ref. vierde kwartiel)					
eerste kwartiel	0,144 (1,53)	0,595** (0,28)	1,512 (0,84)	-0,222 (0,49)	
tweede kwartiel	-1,511	-0,001	0,545	-0,715**	

	(1,35)	(0,36)	(0,79)	(0,32)	
derde kwartiel	0,201 (0,98)	-0,138 (0,41)	0,245 (0,61)	-0,197 (0,32)	
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)					
laag	1,903** (0,95)	0,087 (0,57)	-1,032 (0,65)	-0,237 (0,49)	
midden	1,498** (0,68)	-0,289 (0,33)	-0,212 (0,39)	0,041 (0,27)	
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)					
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	0,045 (0,71)	-0,096 (0,32)	0,437 (0,44)	0,605 (0,34)	0,544 (1,17)
Omschrijving leerling (ref. weet niet welke mbo-opleiding ik wil doen en ga daarom naar de havo					
ben op het vmbo begonnen en heb gaandeweg ontdekt dat ik meer in mijn mars heb	2,432 (2,35)	0,224 (0,66)	0,237 (0,64)	0,079 (0,57)	
heb altijd al havo gewild/gekund, maar presteerde (tijdelijk) minder	2,779 (2,64)	0,043 (0,65)	0,053 (0,67)	0,357 (0,55)	
herken mijzelf in geen van de omschrijvingen	3,475 (3,04)	0,281 (0,57)	0,463 (0,61)	-0,552 (0,8)	
N	75	219	147	220	29

** significantieniveau van 5 procent (p<0,05)

*** significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Tabel E.3 Relatie tussen bevindingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage kennismaken met de havo	Bijdrage aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	Bijdrage extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt op vmbo	Bijdrage extra lessen in studievaar-digheden die in de havo belangrijk zijn op vmbo	Bijdrage extra vak	Bijdrage zomer-programma na het eindexamen
Geslacht (ref. jongen)						
meisje	-1,317 (1,02)	1,018 (0,92)	1,876*** (0,7)	1,24 (0,81)	0,302 (0,31)	-0,145 (0,75)

Leeftijd (ref. 17 en ouder)						
16		-0,772 (0,75)			0,152 (0,64)	
Migratieachtergrond (ref. geen)						
westers/niet-westers	-0,985 (1,14)	-0,723 0,82)	0,215 (1,22)	-0,743 (0,66)	-1,980** (0,93)	2,069 (1,3)
Inkomen ouders (ref. derde/vierde kwartiel)						
eerste/tweede kwartiel	2,176 (1,84)	-0,128 (0,8)		-1,249 (0,77)	1,175 (0,86)	
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)						
laag/midden	-0,06 (0,73)	0,807 (0,61)	-0,155 (1,1)		-1,054 (0,7)	
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)						
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	-0,35 (0,51)	2,165** 0,85)	-0,615 (0,78)	0,298 (0,81)	1,961*** (0,49)	0,134 (0,53)
Omschrijving leerling (ref. weet niet welke mbo-opleiding ik wil doen en ga daarom naar de havo						
ben op het vmbo begonnen en heb gaandeweg ontdekt dat ik meer in mijn mars heb		-1,132 (0,88)			-1,154 (1,19)	
heb altijd al havo gewild/gekund, maar presteerde (tijdelijk) minder		0,376 (0,75)			-0,424 (0,81)	
N	*44*	*53*	*36*	*32*	*53*	*36*

Tabel E.4 Relatie tussen bevindingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage examen-training	Bijdrage persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school op vmbo	Bijdrage betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	Bijdrage extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt op havo	Bijdrage persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school op havo
Geslacht (ref. jongen)					
meisje	0,422 (0,64)	-0,742 (0,72)	0,145 (0,3)	-0,241 (1,5)	0,676 (0,77)

Leeftijd (ref. 17 en ouder)					
16	-0,481 (0,84)	-1,277 (0,97)	0,681 (0,43)		-0,24 (1,28)
Migratieachtergrond (ref. geen)					
westers/niet-westers	-1,335 (0,87)	0,57 (1,49)	-0,204 (0,54)	0,069 (1,07)	-1,351 (1,78)
Inkomen ouders (ref. derde/vierde kwartiel)					
eerste/tweede kwartiel			-0,303 (0,5)		
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)					
laag/midden			-0,779 (0,67)	0,134 (0,96)	0,007 (1,48)
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)					
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	1,319 (1)	0,675 (0,95)	0,745 (0,53)	1,963** (0,85)	0,77 (1,08)
Omschrijving leerling (ref. weet niet welke mbo-opleiding ik wil doen en ga daarom naar de havo					
ben op het vmbo begonnen en heb gaandeweg ontdekt dat ik meer in mijn mars heb			-0,055 (0,76)		
Heb altijd havo gewild/gekund, maar presteerde (tijdelijk) minder			0,527 (0,71)		
N	32	36	86	33	29

** significantieniveau van 5 procent (p<0,05)

*** significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Tabel E.5 Relatie tussen doorstroomprogramma's ten aanzien van de overstap vmbo-havo (waarvan leerlingen in vmbo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen) en ontwikkeling op maatstaven

	Ontwikkeling meta-cognitieve strategieën	Ontwikkeling uitstelgedrag	Ontwikkeling inspanning	Ontwikkeling hulpvraag	Ontwikkeling werkhouding	Ontwikkeling cognitief zelf-vertrouwen	Ontwikkeling welbevinden in relatie tot docenten
Kennismaken met de havo	0,373* (0,18)	0,257 (0,17)	-0,078 (0,14)	0,139 (0,12)	0,148 (0,1)	0,155 (0,12)	0,036 (0,18)

Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	-0,337** (0,15)	-0,249 (0,29)	0,012 (0,15)	-0,085 (0,11)	-0,009 (0,14)	0,011 (0,19)	-0,035 (0,15)
Extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	0,046 (0,14)	-0,003 (0,24)	-0,189 (0,12)	0,108 (0,27)	-0,193** (0,09)	0,082 (0,18)	0,165 (0,11)
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn	0,081 (0,11)	-0,01 (0,23)	0,052 (0,14)	-0,005 (0,17)	0,169 (0,09)	-0,066 (0,17)	-0,129 (0,15)
Extra vak	0,028 (0,21)	0,504 (0,4)	-0,179 (0,1)	-0,406 (0,21)	-0,206 (0,13)	-0,400 (0,21)	-0,096 (0,21)
Een zomerprogramma na het eindexamen	0,043 (0,17)	0,222 (0,2)	-0,144 (0,11)	-0,141 (0,14)	-0,133 (0,09)	0,213 (0,2)	0,106 (0,13)
Examentraining	-0,034 (0,14)	-0,224 (0,29)	0,019 (0,16)	0,34 (0,34)	-0,007 (0,18)	-0,291 (0,17)	0,023 (0,22)
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school	-0,331** (0,12)	0,159 (0,22)	-0,015 (0,09)	0,036 (0,11)	-0,007 (0,14)	0,013 (0,2)	-0,063 (0,09)
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	-0,114 (0,18)	-0,183 (0,23)	-0,028 (0,14)	-0,116 (0,19)	0,191 (0,13)	0,315 (0,22)	0,138 (0,18)
Rest groep (huiswerkbegeleiding + begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	-0,015 (0,14)	0,004 (0,28)	0,027 (0,2)	-0,097 (0,19)	-0,312*** (0,11)	-0,036 (0,19)	-0,188 (0,2)
Constante	0,008 (0,65)	-1,064 (0,84)	0,956*** (0,27)	0,639 (0,46)	-0,182 (0,44)	-0,337 (0,54)	-0,414 (0,35)
Achtergrondkenmerken[a]	X	X	X	X	X	X	X
N	106	106	104	104	104	102	101

Tabel E.6 Relatie tussen doorstroomprogramma's ten aanzien van de overstap vmbo-havo (waarvan leerlingen in vmbo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen) en ontwikkeling op maatstaven

	Ontwikkeling welbevinden in relatie tot mede-leerlingen	Ontwikkeling plezier op school	Ontwikkeling trots	Ontwikkeling ouder-betrok-kenheid	Ontwikkeling onderwijs-aspiraties ouders	Ontwikkeling toekomstper-spectief	Ontwikkeling studie- en beroeps-oriëntatie	Ontwikkeling gewenning
Kennismaken met de havo	0,132 (0,21)	0,09 (0,22)	0,191 (0,23)	-0,114 (0,15)	0,051 (0,17)	-0,124 (0,1)	0,18 (0,23)	0,643** (0,26)

Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	0,011 (0,16)	-0,006 (0,22)	0,165 (0,14)	-0,227 (0,17)	0,006 (0,19)	-0,131 (0,14)	-0,44 (0,3)	-0,005 (0,2)
Extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	0,167 (0,29)	-0,119 (0,21)	-0,433 (0,26)	0,067 (0,14)	-0,205 (0,24)	0,257 (0,13)	-0,102 (0,29)	0,239 (0,2)
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn	0,169 (0,24)	-0,08 (0,15)	-0,154 (0,23)	0,203 (0,21)	0,171 (0,17)	0,152 (0,14)	0,706** (0,31)	-0,26 (0,31)
Extra vak	-0,105 (0,14)	-0,133 (0,22)	-0,473 (0,23)	0,167 (0,21)	-0,193 (0,18)	-0,065 (0,17)	-0,185 (0,19)	-0,145 (0,19)
Een zomer-programma na het eindexamen	0,03 (0,21)	-0,203 (0,12)	0,003 (0,26)	-0,047 (0,18)	-0,165 (0,21)	-0,102 (0,14)	-0,197 (0,21)	-0,487 (0,25)
Examentraining	-0,266 (0,4)	-0,464 (0,54)	-0,595 (0,67)	0,148 (0,27)	-0,166 (0,24)	0,161 (0,21)	-0,718 (0,36)	-0,925*** (0,29)
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school	0,377 (0,3)	0,17 (0,17)	-0,187 (0,21)	0,204 (0,13)	0,220* (0,11)	0,025 (0,17)	0,038 (0,24)	0,457 (0,29)
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	-0,156 (0,3)	0,307 (0,22)	0,519 (0,33)	-0,237 (0,16)	0,14 (0,18)	-0,033 (0,21)	-0,086 (0,26)	0,172 (0,2)
Rest groep (huiswerkbegeleiding + begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	0,32 (0,22)	0,05 (0,31)	0,037 (0,29)	-0,387 (0,27)	-0,136 (0,33)	0,052 (0,17)	-0,182 (0,35)	0,378 (0,38)
Constante	0,505 (0,68)	0,019 (0,54)	1,155 (0,74)	-0,263 (0,54)	-0,056 (0,51)	-0,716 (0,54)	-0,067 (0,87)	0,893 (0,6)
Achtergrond-kenmerken[a]	X	X	X	X	X	X	X	X
N	100	100	100	99	98	98	98	98

[a]Achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, inkomen ouders, opleidingsniveau ouders, basisschooladvies en omschrijving leerling, **significantieniveau van 5 procent (p<0,05), ***significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Tabel E.7 Relatie tussen doorstroomprogramma's ten aanzien van de overstap vmbo-havo (waarvan leerlingen in havo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen) en ontwikkeling op maatstaven

	Ontwikkeling metacognitieve strategieën	Ontwikkeling uitstelgedrag	Ontwikkeling in-spanning	Ontwikkeling hulpvraag	Ontwikkeling werkhouding	Ontwikkeling cognitief zelfver-trouwen	Ontwikkeling wel-bevinden in relatie tot docenten
Kennismaken met de havo	-0,118 (0,19)	0,11 (0,17)	0,056 (0,12)	-0,147 (0,22)	-0,161 (0,1)	-0,148 (0,13)	-0,143 (0,14)
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	0,136 (0,22)	-0,198 (0,28)	-0,054 (0,08)	0,009 (0,13)	0,027 (0,11)	0,300** (0,11)	0,133 (0,12)
Extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	0,095 (0,25)	-0,085 (0,22)	0,089 (0,12)	0,392 (0,21)	-0,021 (0,14)	-0,11 (0,15)	0,166 (0,15)
Extra lessen in studievaardigheden die in de havo belangrijk zijn	-0,239 (0,28)	-0,173 (0,32)	-0,084 (0,12)	-0,174 (0,16)	-0,038 (0,11)	0,332 (0,22)	-0,081 (0,18)
Extra vak	-0,036 (0,08)	0,151 (0,16)	-0,026 (0,12)	-0,043 (0,21)	-0,194 (0,11)	0,186 (0,17)	-0,031 (0,12)
Een zomerprogramma na het eindexamen	0,138 (0,21)	-0,319 (0,19)	-0,07 (0,11)	0,164 (0,24)	0,188 (0,1)	0,124 (0,21)	0,621*** (0,15)
Examentraining	0,113 (0,22)	0,273 (0,23)	-0,011 (0,07)	0,112 (0,16)	0,384** (0,15)	-0,101 (0,1)	0,179 (0,16)
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school	0,006 (0,14)	0,205 (0,28)	0,032 (0,12)	0,1 (0,13)	-0,02 (0,12)	0,054 (0,18)	0,07 (0,23)
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	-0,107 (0,23)	0,258 (0,23)	-0,378** (0,15)	-0,057 (0,13)	0,188** (0,09)	0,094 (0,13)	0,234 (0,18)
Rest groep (huiswerkbegeleiding + begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	-0,017 (0,2)	-0,23 (0,33)	-0,032 (0,11)	0,147 (0,15)	-0,214 (0,13)	0,337* (0,17)	0,099 (0,13)
Constante	-0,28 (0,5)	-1,476 (0,74)	1,297** (0,5)	-0,402 (0,37)	-0,751*** (0,2)	-1,047** (0,42)	-1,214*** (0,32)
Achtergrondkenmerken[a]	X	X	X	X	X	X	X
N	101	101	99	99	99	97	96

Tabel E.8 Relatie tussen doorstroomprogramma's ten aanzien van de overstap vmbo-havo (waarvan leerlingen in havo 4 aangeven dat ze deze aangeboden hebben gekregen) en ontwikkeling op maatstaven

	Ontwikkeling welbevinden in relatie tot medeleerlingen	Ontwikkeling plezier op school	Ontwik-keling trots	Ontwikkeling ouderbe-trokkenheid	Ontwikkeling onderwijsaspiratie ouders	Ontwikkeling toekomst-perspectief	Ontwikkeling studie- en beroeps-oriëntatie	Ontwik-keling gewenning
Kennismaken met de havo	-0,418* (0,22)	-0,04 (0,15)	0,129 (0,28)	-0,206 (0,23)	-0,335** (0,12)	-0,054 (0,16)	-0,076 (0,19)	-0,339 (0,2)
Een aparte klas voor leerlingen die naar de havo willen	-0,129 (0,15)	-0,132 (0,22)	0,145 (0,23)	-0,061 (0,15)	0,056 (0,15)	0,260 (0,13)	-0,091 (0,21)	0,119 (0,25)
Extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	0,05 (0,15)	-0,35 (0,29)	-0,379 (0,22)	-0,073 (0,14)	-0,063 (0,14)	-0,243** (0,1)	0,005 (0,19)	-0,066 (0,21)
Extra lessen in studievaar-digheden die in de havo belangrijk zijn	0,471* (0,26)	0,046 (0,16)	-0,084 (0,2)	0,136 (0,22)	0,236 (0,21)	0,183 (0,14)	0,363 (0,28)	-0,111 (0,24)
Extra vak	-0,11 (0,26)	-0,155 (0,23)	-0,314 (0,24)	-0,037 (0,22)	-0,117 (0,18)	0,115 (0,14)	0,474 (0,26)	-0,137 (0,29)
Een zomer-programma na het eindexamen	0,172 (0,23)	0,169 (0,11)	-0,178 (0,32)	-0,287 (0,2)	-0,188 (0,16)	-0,003 (0,18)	-0,109 (0,27)	0,162 (0,25)
Examentraining	-0,136 (0,16)	0,073 (0,18)	-0,046 (0,31)	0,136 (0,2)	0,086 (0,19)	0,042 (0,17)	-0,415 (0,26)	-0,174 (0,32)
Persoonlijke coaching en begeleiding vanuit school	0,219 (0,22)	0,021 (0,18)	0,001 (0,13)	0,18 (0,24)	0,058 (0,22)	0,091 (0,13)	-0,042 (0,23)	0,426 (0,27)
Betrekken van ouders/verzorgers bij de overstap naar de havo	0,049 (0,15)	0,338 (0,25)	-0,023 (0,36)	-0,196 (0,13)	-0,226 (0,13)	0,046 (0,16)	-0,057 (0,29)	-0,213 (0,28)
Rest groep (huiswerkbegeleiding + begeleiding van een maatje of buddy uit de havo	0,136 (0,18)	-0,138 (0,18)	0,118 (0,22)	0,003 (0,26)	0,224 (0,17)	0,129 (0,24)	0,151 (0,36)	0,084 (0,38)
Constante	-0,192 (0,46)	-0,659 (0,76)	0,151 (1,03)	0,504 (0,69)	0,338 (0,3)	-0,618 (0,41)	0,262 (0,85)	0,831 (0,51)

Achtergrond-kenmerken[a]	X	X	X	X	X	X	X	X
N	95	95	95	94	93	93	93	93

[a]Achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, inkomen ouders, opleidingsniveau ouders, basisschooladvies en omschrijving leerling, **significantieniveau van 5 procent (p<0,05), ***significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Bijlage F Aanvullende tabellen bij enquêteresultaten leerlingen doorstroomprogramma's vmbo-mbo

Tabel F.1 Relatie tussen verwachtingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage extra lessen in vakken waarvan de leerstof nog niet voldoende beheerst wordt	Bijdrage opdoen van ervaring met mbo-onderwijs	Bijdrage extra lessen in studievaardigheden die in het mbo belangrijk zijn	Bijdrage zomerprogramma na het eindexamen	Bijdrage doorlopende leerlijn vmbo-mbo	Bijdrage voorlichting over het mbo
Geslacht (ref. jongen)						
meisje	-0,206 (0,11)	0,102 (0,3)	-0,431*** (0,12)	0,991** (0,42)	-0,275 (0,15)	-0,319 (0,23)
Leeftijd (ref. 17 en ouder)						
15	0,211 (0,15)	0,549 (0,33)	0,219 (0,21)	0,301 (0,72)	0,365 (0,29)	0,282 (0,19)
16	0,213 (0,12)	0,284 (0,3)	0,119 (0,18)	0,764 (0,44)	-0,209 (0,35)	0,093 (0,14)
Migratieachtergrond (ref. geen)						
westers/niet-westers	0,112 (0,21)	-0,455*** (0,16)	-0,171 (0,2)	0,14 (0,43)	0,138 (0,23)	-0,082 (0,22)
Inkomen ouders (ref. vierde kwartiel)						
eerste kwartiel	0,029 (0,28)	-0,081 (0,23)	0,142 (0,31)	0,129 (0,88)	-0,793** (0,35)	0,105 (0,29)
tweede kwartiel	-0,272 (0,3)	-0,193 (0,29)	0,169 (0,26)	-0,24 (0,84)	-0,566 (0,31)	-0,135 (0,22)
derde kwartiel	0,233 (0,2)	-0,057 (0,21)	0,524*** (0,18)	-0,585 (0,93)	-0,486 (0,38)	-0,063 (0,18)
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)						
laag	-0,225 (0,22)	0,065 (0,29)	0,208 (0,24)	-0,146 (0,52)	-0,315 (0,35)	-0,187 (0,24)
midden	-0,097	-0,328	-0,173	0,901	-0,283	0,189

	(0,16)	(0,29)	(0,27)	(0,67)	(0,37)	(0,21)
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)						
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	0,036 (0,24)	-0,245 (0,3)	-0,796** (0,34)	-0,43 (0,8)	-0,17 (0,36)	0,338 (0,22)
N	542	455	439	94	367	801

Tabel F.2 Relatie tussen verwachtingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage persoonlijke voortgangs-gesprekken of coachings-gesprekken op vmbo	Bijdrage betrekken van ouders/ver-zorgers bij de overstap naar mbo	Bijdrage begeleiding bij het bezoeken van open dagen op het mbo	Bijdrage begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	Bijdrage begeleiding bij het intakegesprek op het mbo	Bijdrage hulp bij het vinden van een leerwerk-plek
Geslacht (ref. jongen)						
meisje	-0,099 (0,12)	-0,247 (0,15)	0,044 (0,16)	-0,172 (0,15)	-0,029 (0,25)	-0,175 (0,16)
Leeftijd (ref. 17 en ouder)						
15	0,177 (0,25)	0,191 (0,19)	0,262 (0,3)	-0,086 (0,28)	0,732** (0,32)	0,312 (0,23)
16	-0,171 (0,19)	0,102 (0,2)	0,05 (0,31)	0,087 (0,36)	0,664 (0,48)	0,286 (0,25)
Migratieachtergrond (ref. geen)						
westers/niet-westers	-0,108 (0,26)	0 (0,1)	-0,297 (0,22)	-0,039 (0,2)	-0,341 (0,29)	-0,321 (0,41)
Inkomen ouders (ref. vierde kwartiel)						
eerste kwartiel	0,464 (0,32)	-0,065 (0,24)	-0,425** (0,18)	0,277 (0,25)	-0,533 (0,33)	0,045 (0,34)
tweede kwartiel	-0,177 (0,21)	0,189 (0,26)	0,053 (0,23)	-0,224 (0,29)	-0,882*** (0,3)	-0,407 (0,27)
derde kwartiel	0,046 (0,21)	0,061 (0,18)	0,094 (0,17)	-0,206 (0,2)	-0,073 (0,28)	0,133 (0,24)
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)						

laag	0,139 (0,28)	-0,179 (0,18)	0,167 (0,18)	-0,257 (0,25)	-0,069 (0,47)	0,109 (0,26)
midden	0,311 (0,18)	-0,028 (0,22)	-0,043 (0,12)	-0,043 (0,27)	0,085 (0,41)	0,057 (0,29)
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)						
praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	0,145 (0,35)	0,149 (0,29)	0,257 (0,24)	-0,015 (0,21)	0,157 (0,36)	0,555 (0,31)
N	560	677	526	601	275	409

** significantieniveau van 5 procent (p<0,05)

*** significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Tabel F.3 Relatie tussen bevindingen bijdrage doorstroomprogramma's aan een goed verloop van de overstap vmbo-havo en achtergrondkenmerken

	Bijdrage opdoen van ervaring met mbo-onderwijs	Bijdrage voorlichting over het mbo	Bijdrage persoonlijke voortgangs-gesprekken of coachings-gesprekken op vmbo	Bijdrage betrekken van ouders/ver-zorgers bij de overstap naar mbo	Bijdrage begeleiding bij het aanmelden voor een mbo-opleiding	Bijdrage van persoonlijke voortgangs-gesprekken of coachings-gesprekken op mbo
Geslacht (ref. jongen)						
meisje	-2,101** (0,95)	-0,4 (1,06)		-2,806 (2,07)		
Leeftijd (ref. 17 en ouder)						
16		2,523*** (0,91)				
Migratieachtergrond (ref. geen)						
westers/niet-westers	-1,449 (1,3)	1,257 (0,67)	-0,193 (0,92)	2,005** (1,02)	0,015 (1,46)	0,394 (0,85)
Opleidingsniveau ouders (ref. hoog)						
laag/midden	-0,792 (1,52)	2,277*** (0,61)	-0,333 (0,67)	0,937 (1,15)	2,047*** (0,64)	
Basisschooladvies (ref. havo/vwo)						

praktijkonderwijs/VMBO BL/KL/GL/TL	-1,329 (1,18)	1,807*** (0,59)	0,287 (0,63)	1,704 (1,04)	0,273 (1,84)	2,433** (0,96)
N	23	32	23	26	21	24

** significantieniveau van 5 procent (p<0,05)

*** significantieniveau van 1 procent (p<0,01)

Bijlage G Opbrengstmaatstaven

Tabel G.1 Overzicht maatstaven en stellingen

Maatstaf	Stellingen
Metacognitieve strategieën	Voordat ik begin met leren, denk ik na over hoe ik het zal aanpakken Om beter te kunnen leren stel ik mezelf vragen Wanneer ik lees, stop ik zo nu en dan om even stil te staan bij wat ik heb gelezen Bij het lezen voor school bedenk ik vragen om me er beter op te concentreren Wanneer ik iets niet begrijp, ga ik er later mee verder en probeer ik het dan te begrijpen Bij het leren voor school stel ik mezelf doelen
Uitstelgedrag	Ik maak mijn schoolwerk voordat ik met mijn vrienden afspreek Ik leer voor school en doe daarna dingen voor mezelf Leuke dingen stel ik uit totdat ik mijn schoolwerk af heb
Inspanning	Tijdens het leren voel ik mij snel verveeld, waardoor ik eerder stop met leren dan ik van plan was Ik let altijd goed op tijdens de les, zelfs als ik het niet interessant vind Als de leerstof moeilijk is dan geef ik gemakkelijk op en bestudeer/leer ik alleen de makkelijke onderwerpen Zelfs als de leerstof saai en niet interessant is slaag ik erin om door te leren totdat ik klaar ben
Hulpvragen	Ik probeer zonder de hulp van anderen te werken, zelfs wanneer ik moeite heb met de lesstof Ik vraag de docent om hulp wanneer ik dingen niet goed begrijp Ik vraag klasgenoten om hulp wanneer ik de lesstof niet goed begrijp Ik probeer klasgenoten te selecteren die ik indien nodig om hulp kan vragen
Werkhouding	Ik kom op tijd op school Het kost me moeite om naar school te gaan Ik verveel me op school Ik span me behoorlijk in op school Tijdens de les let ik goed op Op school houd ik goed mijn aandacht erbij Binnen zitten kost mij moeite
Cognitief zelfvertrouwen	Ik weet zeker dat dit jaar alles op school me wel zal lukken Ik kan op school zelfs de moeilijkste opdrachten maken als ik mijn best doe Ik kan al mijn werk voor school goed maken als ik maar genoeg tijd heb Ik kan bijna alles op school, als ik het maar blijf proberen Ik kan ook moeilijke dingen op school wel leren Ik weet zeker dat op school zelfs de moeilijkste taken me wel lukken
Welbevinden in relatie tot docenten	Mijn docenten weten meestal wel hoe ik me voel Ik kan met mijn docenten over problemen praten Als ik me ongelukkig voel, kan ik daar met mijn docenten over praten Ik voel me bij mijn docenten op mijn gemak Mijn docenten begrijpen mij Ik heb goede contacten met mijn docenten Ik zou liever andere docenten hebben
Welbevinden in relatie tot medeleerlingen	Ik heb veel contact met mijn klasgenoten Ik zou liever in een andere klas zitten Wij hebben een leuke klas Ik kan goed met mijn klasgenoten overweg In mijn klas voel ik mij soms alleen Ik vind het leuk om met de leerlingen in mijn klas om te gaan

Plezier op school	Ik vind het leuk op school Ik heb het naar mijn zin op school Ik word vaak vrolijk van een les Ik verheug me vaak op een les Ik ben trots op wat ik allemaal weet Ik ben trots op mezelf
Trots	Ik ben trots op wat ik allemaal weet Ik ben trots op mezelf
Ouderbetrokkenheid	Mijn ouders/verzorgers weten hoe het met me gaat op school Mijn ouders/verzorgers vragen mij wat er gebeurt op school Mijn ouders/verzorgers komen naar de ouderavond of oudermiddag Mijn ouders/verzorgers hebben contact met school Mijn mentor spreekt met mijn ouders/verzorgers over hoe het met me gaat op school
Onderwijsaspiraties ouders	Mijn ouders/verzorgers denken dat ik ver zal komen Mijn ouders/verzorgers moedigen me aan zoveel mogelijk met school te bereiken Mijn ouders/verzorgers willen graag dat ik een zo hoog mogelijke opleiding haal
Toekomstperspectief	Ik heb nu weinig aan wat ik leer op school Ik heb goede hoop later een leuke studie of leuk werk te kunnen gaan doen
Studie- en beroepsoriëntatie	De school helpt mij met het zoeken naar een vervolgopleiding De school helpt mij om duidelijk te maken wie ik ben, wat ik kan en wat ik wil De school helpt mij om duidelijk te krijgen welke mogelijkheden er zijn voor mij in de toekomst
Gewenning	Bij mijn vervolgopleiding zal ik me thuis voelen

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2023-53
ISBN 978-90-5220-286-0

Informatie & Disclaimer
SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2023 SEO Amsterdam.
Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

seo • economisch onderzoek

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl